

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 20 22. maja 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

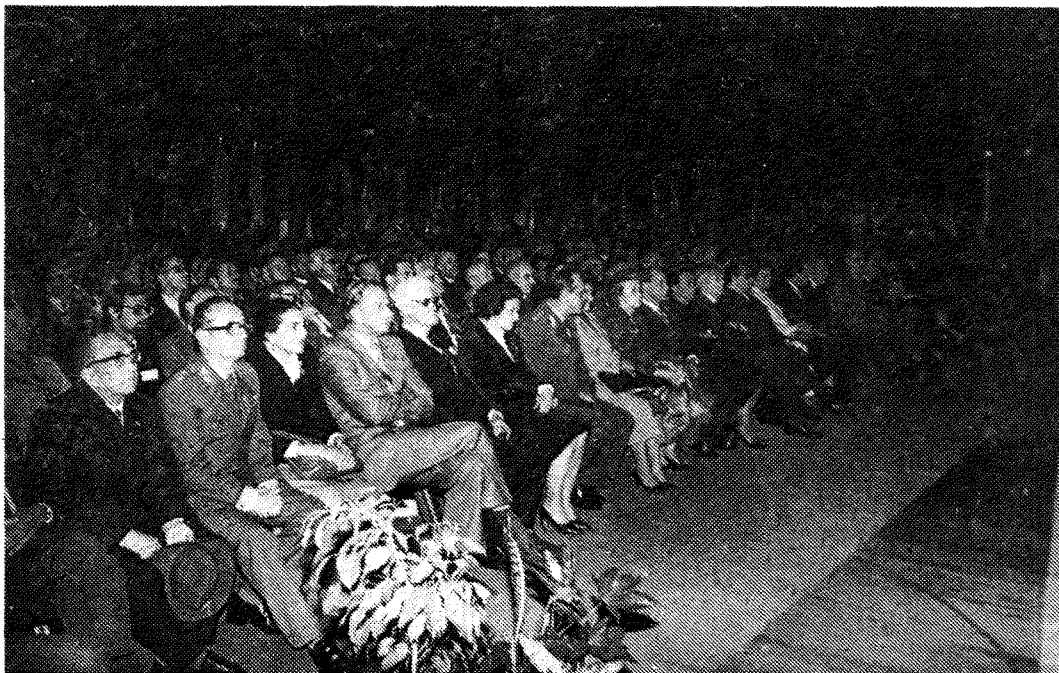
Moč revolucionarne besede

Izkušnje partizanske propagande dokazujejo, da mora biti tudi sodoben sistem obrambnega propagandnega delovanja predvsem orožje oboroženega ljudstva v Marxovem smislu; biti mora organizator najširših revolucionarnih množic, vseh socialnih, političnih, nacionalnih, kulturnih in drugih skupin; sposoben mora biti sprožati vse prikrte revolucionarne energije ljudstva. Znati mora odpirati revolucionarne perspektive, prikazovati socialne in nacionalne cilje boja, pojasnjevati globlji smisel boja in ohranitev sistema socialističnega samoupravljanja, bratstva in enotnosti narodov, sodelujočega federalizma, osvetljeovati politične in etične vrednote delegatskega sistema, neodvisnosti in neuvrščenosti.

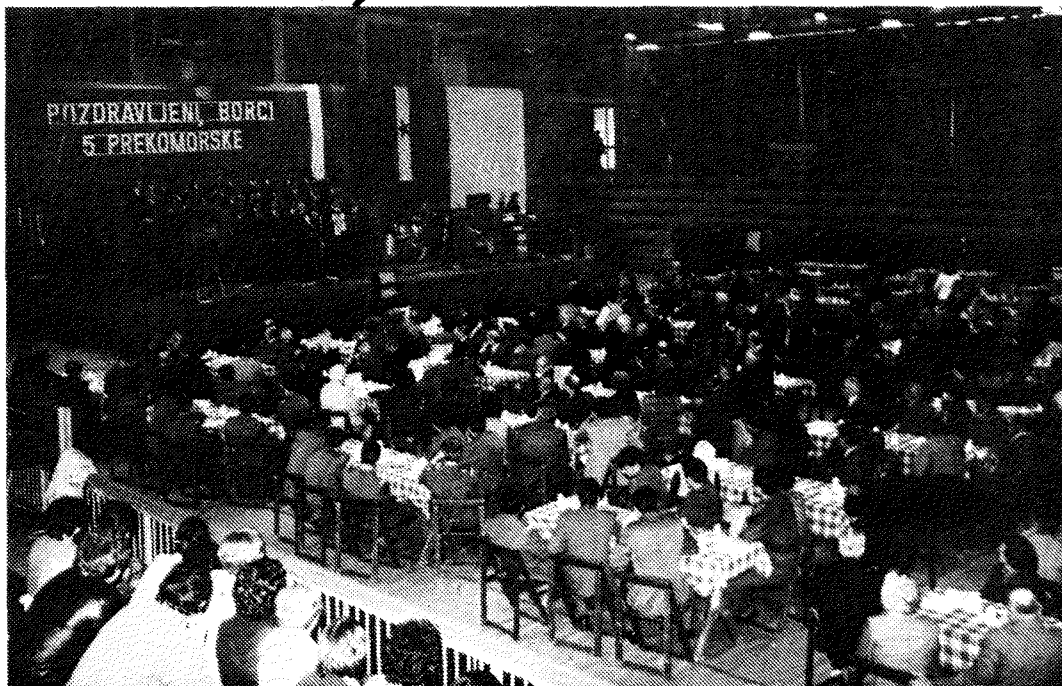
Ljudje bodo predvsem hoteli slišati, kot nekoč v narodnoosvobodilnem boju, »jasno besedo« zveze komunistov, njen program in jasne perspektive boja, njene razglase, besede najvišjih voditeljev, javnih delavcev in drugih referentnih simbolov. Zahteva obrambnega boja je boj ljudskih množic; obrambna množična občila so glasila oboroženega ljudstva. V glasilih, v radiu in drugih oblikah komuniciranja se morajo pojavljati pokončne, nezlomljive osebnosti ljudskega boja: politični in vojaški voditelji s pravimi in ilegalnimi imeni, razumniki, kulturniki in novinarji, delavci in kmetje, mladina, študentje, žene, preprosti ljudje iz množice; glasila morajo biti odraz njihovih bojevitih dejanj in hotenj.

Odporniška publicistika ima svojevrsten stil: to je bojovita, angažirana komunikacija, to so Kidričevi plameneči pozivi ljudstvu, to je akcijska publicistika, to je prepričevalna revolucionarna beseda, ki hrabri in pomaga premagovati težke trenutke boja. To sta Borova borbena pesem in Kajuhova možata, nežna lirika, to so Vidmarjevi kulturni razglasi in Bevkovi narodnostni uvodniki. Odporniška publicistika je nenehen spopad s sovražno propagando, zanikanje njihovih laži, dokazovanje resnice, prikazovanje uspehov osvobodilnega boja. Revolucionarna beseda je beseda ljudstva, je ljudski stil in preprost jezik.

(dr. FRANCE VREG na drugem srečanju partizanskih časnikarjev in propagandistov, 16. maja 1980)

Nekdanji borci Pete prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka so se sestali v soboto, 17. maja v veliki dvorani športnega društva Slovan na ljubljanskem Kodeljevem v počastitev spomina tovariša Tita, v spomin na prihod Pete prekomorske brigade v Slovenijo in v počastitev petintridesetletnice osvoboditve.

Petnajstega maja je Ljubljana slovesno proslavila petintridesetletnico osvoboditve. Osemnajsta divizija je dobila domicil mesta heroja. Iz rok predsednika mestne skupščine Marjana Rožiča je listino in spominski trak za divizijski prapor sprejel general Dušan Gorkeč. Podeljene so bile tudi zlate plakete ilegalca, ki jih slovensko glavno mesto podeljuje vsako leto za medvojnne in povojne zasluge, in podeljeni so bili kipci Areteja, nagrade mesta.

Slavnostni govornik na tivolski osrednji prireditvi ob obletnici osvoboditve Ljubljane je bil Marjan Orožen, sekretar komiteja mestne konference ZKS Ljubljana.

V slovesnem trenutku so se zbrani poklonili tudi spominu tovariša Tita. Mestna skupščina je podelila delavcem Kliničnega centra v Ljubljani ter zdravniškemu konziliju, ki se je z neizmer-no požrtvovalnostjo do zadnjega boril za življenje tovariša Tita, posebno priznanje. V kulturnem programu večera so sodelovali akademska folklorna skupina France Marolt in APZ Tone Tomšič pod taktirko Bojana Adamiča.

Osrednje prireditve ob obletnici osvoboditve Ljubljane so se poleg delegacij glavnih mest jugoslovanskih republik in pokrajin udeležili tudi predstavniki federacije ter mestnih in republiških družbenopolitičnih organizacij. Med njimi so tudi podpredsednik predsedstva Jugoslavije Sergej Kraigher, France Popit in Marijan Breclj.

V Senožetih so 17. maja prvič praznovali svoj krajevni praznik. Povezali so ga s slavnostnim zaključkom kurirčkove pošte. Zbrano množico vseh generacij, od najmlajših do najstarejših, je prevela ena misel – Tito, preteklost s prihodnostjo je združeval en lik – Tito, med ljudmi je ostala njegova ustvarjalnost, na ustnicah vsakega se je kakor simbol življenja začrtalo eno ime – Tito.

V takem vzdušju so v Senožetih ob krajevnem prazniku podelili domicil kurirjem TV 29 S, ciklostilni tehniki pokrajinskega komiteja KPS za Stajersko, razvili pionirski prapor in otvorili novi del ceste ter priključek na novo Zasavsko cesto.

Vse foto: Jože Čurin

Naš vzor

Tito ni le ime in beseda, ampak je vsebina za napisane knjige zgodovine, Tito je ljubezen, Tito je simbol miru, naša druga mati in naš veliki vzornik. Kadar slišim besedo komunist, se mi pred očmi prikaže lik-tovariš Tito, saj je prav on lik najbolj vzornega komuniste pri nas. Dober komunist je lahko le tisti, ki ljubi svojo domovino in bi dal zanjo tudi zadnje kaplje krvi, biti mora skromen in se mora znati bojevati ne le za svoje pravice, marveč tudi za pravice drugih. Komunist mora biti vljuden, potrpečljiv s soljudmi, vzdržati mora v vsakem primeru in svoje ideje nevsiljivo prenašati na druge, tako kot je znal naš temelj svobode-tovariš Tito. Bojevati se mora za svoboden razvoj vsakega človeka, saj je to osnova za mir in svobodo. Zavzemati se mora za življenje tistih, ki hočejo biti njemu podobni. Dober komunist ni pristranski in ne sme odstopiti od marksističnega dela in načel. Kjerkoli je, mora odkrito in sočutno izražati svoj nazor, bratstvo in enakopravnost med narodi. Da, takšen je naš vzor in takšen je tovariš, za katerim so šli v boj, takšen je vzor, ki mu pravimo Tito. Tovariš Tito je bil in je spoštovan med ljudmi, zato ga vsi ljubimo in spoštujemo, saj nam je s svojim požrtvovalnim bojem ustvaril boljši in lepši jutrišnji čas. Nam, mladim pa bo ostal svetel in najlepši vzor.

RENATA KAJŠ
ČOŠ Edvard Kardelj
Bizeljsko

Vojakovo
pismo materi

V teh žalostnih dneh, ko smo se za vedno poslavljali od našega dragega tovariša Tita, sem od svojega sina, ki služi vojaški rok v Samoboru, prejela pismo, v katerem je med drugim napisal:

Draga mati!

Samobor, 8. IV. 80.

Danes, na najbolj žalosten dan, ko nam poudarja in vsi mislijo, da je naša druga mati, ki kupi pismo. V urek nar. Titovih vojaških vlača ova sama žalost, toda mi smo močnejši in prepričani, da našega bratstva in enotnosti ter naše vodstvenosti ne more nihče ogroziti. Tako kot so naši očeti davali zbiranja za osvobodbo, smo tudi mi pripravljeni dati vse, da osvobodimo to našo domovino. Človek ne more biti bori, ki bi izpovedale našo globoko žalost, naša brežna mi zantome »gleda in namo nolze no izraz žalosti in ponosa krlak ma našega Tita. Zn, v dobrem št. dni smo izgubili dva nekakšna naše součujce - to. Kardelj in ku Tita. Toda, mi moramo neovak in našo prihodnost in utiševati ki mačialistični plamen, ki daje in dlo ku Tita. Popučen mi, da ne za našo prihodnost mi baki, saj je naša amija močnejša kot ni človek lahko misli. Upam, da si te dni gledala naše skupno sliko od našega nekdanjega komandanta.

ANGELCA KRIVEC
Študentovska 11
Idrija

Slovo od maršala Tita

Ves svet, ki je spremljal večdnevno žalovanje in slovo od maršala Tita, se je začuden spraševal, kako to, da smo Jugoslovani tako samozavestni. Mislim, da zgodovina ne pozna primera, ki bi tako poenotil vse državljane sveta. Ne le soborci, tudi nasprotniki, ki so posebno pred vojno, pa med njo po njej stali na nasprotni strani, so v srcih morali začutiti veličino maršala Tita in boja vseh svobodoljubnih ljudi Jugoslavije in sveta, saj je to stoletje v svetu prepleteno z živimi vezmi, z besedami Tito-Jugoslavija-neodvisnost-neuvrščenenost-mir prijateljstvo-svoboda.

VALENTIN TRATNIK
Spodnja Idrija 152

Ne samo formalnosti

Ne le naše, evropsko in svetovno je žalovanje za tovarišem Titom. To smo v preteklih dneh najtežjega slovesa doživeli z enkratno številno udeležbo državljanov vsega sveta na njegovem pogrebu in ob neštetih sožaljih našim državljanom in družbenopolitičnim skupnostim. Vendar se morda ob vsem spoštljivem in humanem komu le utrne misel, da so to meddržavniške formalnosti. Da je vse daleč od formalnosti, dokazujejo med drugim tudi brzojavke sožalja posameznikov, ki presunljivo kažejo, kako globoko je v bit ljudi različnih narodnosti prodrlo Titovo udejanje idealov sodobnega človeštva.

Avstrijsko združenje bivših internirank iz koncentracijskega taborišča Ravensbrück, je s proslave 35-letnice osvoboditve tega taborišča, ki je bila 4. maja, poslalo iz Berlina takoj ob smrti bivši predstavnici Jugoslovank v mednarodnem komiteju koncentracijskega taborišča Ravensbrück tovarišici Marici Freke brzojavko:

»Globoko presunjene smo z vami povezane v bolečini.«

Drugo brzojavko so poslale delavke iz velike pralnice Purotekk iz Dresdna, ki dela sedaj na mestu nekdanjega zunanjega oddelka ravenbrückskega taborišča Universelle na Florastrasse 14. To taborišče je bilo v noči od 13. na 14. februar 1945 do tal bombardirano in je v njem umrla več kot polovica od 700 internirank.

Te delavke so 6. septembra 1979 odkrile na tem mestu spomenik umrlim taboriščnicam. Razen tega je ena izmed delovnih brigad v pralnici prevzela ime naše, tiste noči pod ruševinami izhodnih vrat umrle 17-letne tovarišice Ankice Švigelj.

»Brigada 2 pralnice Purotekk iz Dresdna žaluje z vami in z jugoslovanskimi narodi za umrlim predsednikom Titom – junakom boja za svobodo ljudstev,« je napisala v brzojavki delovna brigada Schneider iz velike pralnice.

DARINKA VIZJAK-FORTUNAT
Ob železnici 4, Celje

Pomembna
iskrica
upanja

Rad bi v tem članku omenil vse tiste borce, ki so se bojevali v enotah 1. slovenske brigade, 2. grupe odredov, o katerih piše tudi v 13. številki TV-15. Metodu Jurčiču gre zahvala, da je napisal obširen članek težkih bojev 1. slovenske brigade, 2. grupe odredov. V njem je omenil med drugim tudi, koliko borcev je v tej partizanski enoti nosilec partizanske Spomenice 1941 in narodnih herojev.

Mislim pa, da bi bilo krivično, če bi pozabili na ostale borce 2. grupe odredov (približno 8 ali 10 tovarišev), katerim iz nerazumljivih razlogov niso dodelili partizanske spomenice 1941, saj so bili prvoborci pri ustanovitvi 1. slovenske brigade. V to enoto so se vključili februarja in ostali do maja 1942, zato je razumljivo da se čutijo prizadete.

Tovariši so bili že v letu 1941 sprejeti v SKOJ ter so aktivno delali na terenu še pred vstopom v to enoto.

Dobro se spominjam, da smo na občnem zboru v Zadvoru leta 1977 v razpravi ravno prizadeti borci 2. grupe odredov obravnavali problem borcev, ki niso bili ali pa so bili predlagani, a jim niso odobrili spomenice 1941.

Zelo veliko je že pisanega o priznanju, občudovanju in spoštovanju 1. slovenske brigade in prvoborcev te grupe. Le malo pa je ostalo prvoborcev, ki še danes s ponosom prenašajo tradicijo 1. slovenske brigade 2. grupe odredov.

Zato pozivam vse prizadete tovariše kakor tudi domicilni odbor 2. grupe odredov, da se povežejo z odgovornimi forumi ter se o stvarnosti teh borcev dokončno pogovorijo in rešijo težave. Predlagam v imenu vseh prizadetih, da prejmejo isto priznanje kot ostali nosilci partizanske Spomenice 1941. Čeprav je preteklo že toliko let, ni nikoli prepozno, da zadevo pravično rešimo.

V imenu vseh prvoborcev
2. grupe odredov
MAKS TOMAŽIČ, Tomšičeva 24, Piran
LADISLAV BOKAVŠEK,
Tomšičeva 11, Piran

Občutljivi na
izraz gospod

Odmev na Gospod naj se ukine, TV-15, številka 14

Pridružujem se mnenju tovariša Ivana Urbančiča, Angela Ozevka in tovarišice Štefke Platiše o pogostem izrazu gospod. Pri nas je teh gospodov v izrazih že toliko v ospredju, da ne veš, kako bi koga nagovoril in verjemite mi, da marsikdo reče gospod samo zato, da se ne bi komu zameril. Prav v našem glavnem mestu Slovenije v uradih, lokalih, trgovinah in drugod večkrat slišiš izraze gospa in gospod. Tudi na deželo je že zašlo tako ogovarjanje in slišal sem ga celo v planinski koči.

Ljudje, ki so občutili vojne grozote, ta izraz obsojajo.

JANKO MLAKAR
Na hribih 1, Tolmin

Gospod, gospa in gospodična niso za socialistično družbo

Maja letos je petintrideset let, odkar smo zmagoslavno končali štiriletno krvavo vojno, v kateri smo obračunali tudi z gospodi, ki so dolga stoletja pili kri našega poštenega delavca in kmeta, ki je moral hlapčevati tem izkoriščevalcem.

Če bo šlo tako naprej, bosta čez nekaj let, ko bo izumrla stara generacija borcev, prav gotovo izumrla naziva tovariš oziroma tovarišica, ki bi morala ostati kot simbol našega boja za svobodo in za tovarišstvo med vsemi narodi sveta. To sta tista tovariš in tovarišica, ki sta novemu rodu prinesla svobodo.

Prav zato bi moral biti ta mladi rod porok, ki ščiti naziva tovariš in tovarišstvo.

Še mi zvenijo v ušesih besede danes že pokojnega borca za pravice delavca in kmeta, tovariša Ivana Regenta, ko je pred dvajsetimi leti obiskal kobariško občino, kjer sem bil predsednik. Ko sem ga v pogovoru začel vikati, me je ostro opomnil: »Kaj? Ali se bomo spet vikali? Med borci in še zlasti med komunisti sem jaz, ti' in tovariš!« Ni sprejel mojega opravičila, da ga vikam le iz spoštovanja, ker je starejši in zaslužnejši od mene. Rekel je: »Vsi smo tovariši brez razlike, pa naj bomo stari ali mladi.«

Naletel pa sem tudi na 74-letnega samozvanega gospoda s kanalskega območja, ko sva se pred desetimi leti srečala v novogoriški knjižnici. Ko sem ga vljudno pozdravil in ga vprašal: »No, kako gre kaj z vami, tovariš?« ne je osorno pogledal in odrezavo odgovoril: »Jaz nisem tovariš, jaz sem gospod!«

Res, ko sem po tem dogodku malo spraševal pri krajanah, sem izvedel, da je bil ta samozvani gospod med NOB in vsa leta po vojni nasprotnik tistega, za kar smo se mi bojevali. Kot tak res ni vreden naziva tovariš. Mora si ga zaslužiti.

Tretji primer sva imela s Karlom Ambrožičem, našim kurirjem na zadnoprimejskem okrožju. Ko sva po dveh dneh nemške hajke decembra 1944 vsa utrjena in lačna stopila v Kojskem v Goriških Brdih v župnišče do župnika Eda Ferjančiča-Tarasa, da bi nama dal kaj za pod zob, sva ga nazvala z »gospod župnik«. Pa nama je dejal: »Jaz nisem gospod, jaz sem tovariš, kot ste vsi vi, ki se bojujete za našo svobodo.« Nato nama je postregel z jedačo in pijačo.

Danes so nazivi gospod, gospa in gospodična na pravem pohodu. Že osnovna šola naj bi bila tista, ki bi pravilno vzgajala našo mladino v nazivnanju, pedagogi pa naj bodo zgled, in prav tako naši družbenopolitični delavci.

Vnesimo letos, ob petintridesetletnici zmage nad nacifašizmom, boj proti omenjenim nazivom v razne sklepne dokumente na raznih konferencah in kongresih in prav tako, če je treba, tudi v našo ustavo, dokler je še čas. Zame ni borec, in še posebej komunist, tisti, ki naziva z gospodi in gospami ali pa se sam pusti tako imenovati.

IVAN KURINČIČ
Idrsko

Prizadeti
upokojenci

Bil sem aktivni borec od marca 1944 pa do osvoboditve. Ne bom našteval vsega gorja, ki smo ga prestali. Krivica je, da imajo borci pred 9. 9. 1943 tako visoke pokojnine. V tej draginji 8694 din seveda ni preveč, le mi imamo premalo. Vsi, ki so šli v boj leta 1944, bi morali imeti status borca. Sam imam trideset let delovne dobe in 85 odstotno pokojnino, ki znaša 3520 din. Tako nisem upravičen niti na 30 odstotno povznanje.

Bili smo res tovariši med narodnoosvobodilnim bojem. Samo nekaj let po osvoboditvi se je začel bohotiti prestiž tistih tovarišev, ki so se znali dokopati do položajev, za katere znanje ni bilo pomembno. Danes uživajo ti ljudje visoke pokojnine pa še honorarno delajo. Imamo pa mlade in sposobne ljudi z visokimi šolami, ki jih ne pustijo, da bi se uveljavili.

Seveda, veliko je bilo tudi takih sposobnih, ki smo ostali proletarci. Še danes je naše premoženje le družbeno stanovanje in nekaj premičnin.

Mnogo upokojencev iz Maribora je zato prizadetih.

JOŽE IVANČIČ
Makerska 70, Maribor

Obetavne pobude

Po dolgih mesecih izredno hude zaostrenosti v mednarodnih odnosih, katere najbolj vidni znak je bilo rušenje vseh oblik odnosov med velikima silama po afganistanski krizi, daje zdaj mednarodno prizorišče vrsto znamenj, ki če, drugega ne, vsaj jasno kažejo na splošno željo sveta, da se obnovi mednarodno zaupanje in se mednarodna dejavnost usmeri k iskanju poti iz težke krize in negotovosti.

O tem zgovorno priča vrsta mednarodnih dejavnosti sedanjega časa. Dunajska proslava 25 letnice avstrijske državne pogodbe je po namenu in poteku izvenela v prizadevanja za ublažitev obstoječe napetosti v svetu. Ne gre samo za to, da sta veliki sili, ZDA in Sovjetska zveza, ob tej priložnosti obnovili stike na ravni zunanjih ministrov, ki so bili pretrgani že od lanskega oktobra dalje. Gre tudi za dejstvo, da je dunajska proslava pomenila nekakšen evropski sestanek v malem, saj so na njej sodelovali predstavniki takorekoč vseh usmeritev evropskih držav. Poleg vodilnih blokovskih sil so bile na Dunaju zastopane tudi druge blokovske dežele, Italija, zahodna Nemčija na eni strani in Madžarska ter Češkoslovaška na drugi. Navzoča pa je bila tudi neuvrščena Jugoslavija ob gostiteljici, nevtralni Avstriji. Tako dunajsko srečanje ni pomenilo samo obnove stikov med velesilama, četudi pogovori Gromiko-Muski še daleč niso razpršili vseh zaostrenosti med velesilama, pač pa je prav navzočnost vseh sosedov Avstrije bila priložnost, da se je izkazala odločenost obnoviti helsinški duh na prihodnji evropski konferenci v Madridu.

Skoraj istočasno, ko so na Dunaju proslavljali obnovo neodvisne Avstrije, so v Varšavi najvišji voditelji Varšavskega sporazuma proslavili 25 letnico obstoja te vojaškopolične zveze, ki je nastala kot odgovor na podobno zbiranje zahodnih sil v okviru vojaškega pakta. Iz Varšave je prišla vrsta pobud, ki naj bi težile k obnovi popuščanja. Vendar so vse te pobude bile očitno naravnane na medblokovske okvire, kar nikakor ne more biti v korist dejanske ustaljenosti in pomiritve na svetu.

Tudi zahodne sile so v kratkem razdobju kar na dveh sestankih, v Bruslju, kjer so se sešli obrambni ministri in v Neaplju, kjer so se sestali zunanji ministri zahodnih držav, vsklajevali svojo strategijo in stališča do Irana oziroma do ameriških ukrepov proti Iranu kot obliki pritiska za izpustitev ameriških talcev.

Podoba mednarodne dejavnosti bo zaokrožena, če omenimo še srečanje sovjetskega voditelja Brežnjeva in francoskega predsednika Giscarda d'Estainga blizu Varšave pa napoved o bližnjem obisku zahodnonemškega kanclerja Schmidta v Moskvi. Poleg tega je k pomembnosti sedanjih dogajanj v mednarodnem življenju prispevala tudi konferenca islamskih državnikov v glavnem mestu Pakistana.

Če bi hoteli izluščiti bistvo vseh srečanj in vseh aktivnosti, ki smo jim priče, bi na prvem mestu morali ugotoviti, da je vsa ta dejavnost najboljši dokaz spoznanja, da svet ne more in ne sme naprej po poti vse hujših sporov, po poti lomljenja in trganja vseh vezi sodelovanja, skratka, po poti politike sile in pritiskov ter podžiganja sporov.

Izkazalo se je, da svet danes ni več pripravljen molče gledati na vse nemiroljubne postopke blokovskih sil, ki z medsebojnimi spori in agresivnimi postopki proti neodvisnim državam ogrožajo svetovni mir. Po drugi strani pa so že začetki novih pobud za obnovo popuščanja pokazali staro težnjo blokovskih sil, da bi pot k popuščanju iskale zgolj v medblokovskih okvirih.

Bilo bi napačno, če ne bi upoštevali pomena sedanjih pobud, ki teže k pomiritvi na svetu. Bilo pa bi prav tako napačno, če bi se prepuščali utvaram, da utegneta pomiritev in obnova popuščanja priti z naglimi koraki. Predvsem je treba upoštevati, da so si stališča obeh vodilnih blokovskih sil o vseh bistvenih vprašanjih od katerih je odvisen napredek popuščanja, še zelo daleč narazen. Ne smemo pozabiti, da je ena izmed velikih sil v obdobju volilne bitke, in da utegne šele nastop novega predsednika v ZDA označiti možnosti dolgoročnejsše usmeritve ameriške politike v prihodnje.

★

Ob vseh prizadevanjih za ublažitev napetosti pa velja na koncu poudariti, da bi izhodišče za take zaznavne pobude iskali v veličastnem zboru državnikov sveta na pogrebu predsednika Tita. Ta zbor predstavnikov skoraj vsega sveta in odmev Titove smrti v široki svetovni javnosti sta bila doslej najvišji izraz priznanja načelom in politiki, s katero je Tito postal največji državnik sveta in naše dobe. Ta načela in ta politika pa so bili usmerjeni k miru, sodelovanju, enakopravnosti in napredku vseh narodov.

Drago Košmrlj

Kakšen bo nov pokojninski sistem?

Čeprav priprave za sprejetje novega pokojninskega sistema tečejo že polnih pet let, na vprašanje, kakšen bo ta sistem, še vedno ni mogoče zanesljivo odgovoriti. Nekateri menijo, naj ne bi spreminjali družbenoekonomskih podlag, na katerih danes temelji pokojnina, medtem ko so drugi za odločne spremembe, saj je na dlani, da sedanji sistem ne spodbuja delavcev za krepitev materialne podlage dela.

V Sloveniji smo za korenite spremembe pokojninskega sistema, ki naj bi temeljil na določbah ustave in zakona o združenem delu. Po tem predlogu naj bi bila v prihodnje pokojnina sestavljena iz dveh delov: iz delovnega prispevka, ki ga delavec daje, ko gospodari z družbenimi sredstvi, in iz solidarnosti. Prvi del pokojnine naj bi bil glavni, upošteva pa seveda delavčevo minulo delo.

Edini vir za zagotavljanje sredstev za potrebe pokojninskega in invalidskega zavarovanja bi bil v prihodnje dohodek temeljne organizacije združenega dela. V sedanjem sistemu je pokojnina izoblikovana na podlagi osebnega dohodka kot pretežnega vira za izračun pokojnine, kar gotovo ni v skladu z družbenoekonomskimi odnosi, ki smo jih zasnovali v ustavi. V prihodnje naj bi bili osebni dohodki morada le dodaten vir za izračun pokojnine in še to samo v prehodnem obdobju.

Seveda moramo natančno vedeti, kaj razumemo z minulim delom in kako to delo meriti, če naj bo podlaga za izračun pokojnine. Gre za tisti del dohodka, ki ga v temeljnih organizacijah namenjajo za izboljševanje in razširitev materialne podlage združenega dela, pa tudi za druga denarna sredstva teh organizacij (denimo hranilne vloge itn.). V poštev pridejo licence, patenti, vrednostni papirji in druga vrednostna sredstva. Gospodarski učinki teh naložb naj ne bi bili samo podlaga za pokojnino, marveč tudi za določanje osebnih dohodkov.

Zastavlja se vprašanje, kako na primer ob koncu vsakega leta te učinke izmeriti. Očitno je, da bo treba uvesti dober pregled, ki bo sproti pokazal, kaj smo s posameznimi

vlaganji dosegli, za koliko se je povečal dohodek, ne samo naše temeljne organizacije, ampak tudi tiste, s katero smo združili naša sredstva, itn.

Nekateri predlagajo uvedbo posebnega samoupravnega vrednostnega papirja, ki bi ga delavci dobili ob koncu vsakega poslovnega leta in na katerem bi natančno pisalo, kakšen je bil njihov prispevek k posameznim vlaganjem. Ta samoupravnostni papir ne bi tvoril samo podlage za določanje pokojnine, ampak tudi osebnih dohodkov zaposlenih.

Nekateri minulega dela, in tega ni tako malo, ni mogoče konkretizirati na posameznega delavca v temeljni in drugi organizaciji združenega dela. Povsod, kjer tega načela ne bi bilo mogoče izpeljati do slehernega posameznika, bi uporabili načelo solidarnosti. Tako je vsaj rečeno v gradivu, ki so ga pripravili v naši republiki.

Teze, ki so jih izoblikovali na ravni federacije, pa govorijo nekoliko drugače. Avtorji menijo, da minulega dela ni mogoče razrešiti v pokojninskem sistemu. Ta samoupravni institut je treba prej obdelati v sistemu pridobivanja in delitve sredstev za osebne dohodke. Sodi, naj bi bili osebni dohodki še naprej glavni za določanje pokojnin, dohodek temeljne organizacije naj bi bil le drugotnega pomena.

Razlik je še cela vrsta. Že to pa kaže, da so v Jugoslaviji izhodišča za graditev novega pokojninskega sistema še zelo različna. Nedvomno bi bilo potrebno najprej spregovoriti o podlagah za nov sistem in se šele nato opredeljevati do posameznih pravic in obveznosti. Sedaj pa delamo ravno nasprotno. Govorimo o pravicah in njihovi

razširitvi, nismo pa se pripravljene spoprijeti s temeljnimi vprašanji, ki naj bi bila podlaga novega sistema.

Takšno ravnanje utegne biti zelo nevarno. Če bi namreč upoštevali vse pravice, ki so navedene v sedanjih tezah za nov pokojninski in invalidski sistem, bi prišli do izredno visokih števil. Takoj bi se pojavilo vprašanje, od kod dobiti sredstva za te povečane potrebe. Če ne bomo upoštevali dejanskih možnosti, se namreč utegnemo znajti v prihodnjih letih pred izredno velikimi obveznostmi, ki jih združeno delo ne bo zmoglo.

To je razlog več, da najprej temeljito spregovorimo o sistemskih podlagah za nov pokojninski sistem, in da se šele po tem spoprimemo s konkretnimi pravicami in obveznostmi. Seveda bi bilo pri tem težko pristati le na nekakšne obrobne spremembe, tiste, ki so pač nujne, in ki so v največjem neskladju z ustavo. Sprememb bi se morali lotiti veliko pogumneje in ne pristajati na stare rešitve, za katere vemo, da niso ustrezne.

Tako imenovano potrošniško pokojnino, ki jo sedaj določamo na podlagi delovne dobe, bi morali opustiti brez pomislekov.

Drugo je vprašanje, v kolikšnem času smo tak sistem sposobni uveljaviti tudi v praksi.

Najbrž bi bilo prav, da zgradimo tak pokojninski sistem, ki bo v celoti v skladu s samoupravnimi socialističnimi odnosi, in da predvidimo določeno prehodno obdobje za njegovo uveljavitev. V tem obdobju naj bi veljale tudi nekatere sicer že preživele rešitve, ki se jim ne bo mogoče izogniti.

Toda cilj, ki ga moramo doseči tudi na tem področju, mora biti jasen.

Predsedstvo socialistične republike Jugoslavije

V Beogradu je bila v četrtek, 15. maja seja predsedstva Jugoslavije, ki jo je vodil predsednik Lazar Koliševski.

Na tej seji sta bila izvoljena za predsednika predsedstva Jugoslavije Cvijetin Mijatović in za podpredsednika Sergej Kraigher.

Iz dela borčevskih organizacij po Sloveniji

Skrb za razvijanje tradicij in za zdravje borcev

Šempeter pri Gorici

Pred časom se je na skupščini ZB šempetrske organizacije zbralo preko 250 članov ter predstavnikov družbenopolitičnih organizacij. Nobena organizacija v Šempetru v zadnjih desetletjih ni uspela pritegniti na svoj zbor tolikšnega števila članstva. Temu gotovo botrujejo konkretni, aktualni pogovori, ki se neposredno nanašajo na borce in njihove organizacije.

Predsednik organizacije ZB Miran Lukežič je prebral poročilo odbora, v katerem se je dotaknil političnih dogodkov in problemov v svetu, nato pa prešel na ugotavljanje opravljenega dela in uspehov organizacije. Ugotovilo se je, da ima organizacija ZB v Šempetru 358 članov ali dobrih deset odstotkov vseh krajanov, od tega 142 žensk, v lanskem letu se je v Šempetru priselilo ali pridobilo pravico statusa 24 borcev in bork, kar devet pa jih je umrlo. Materialna, stanovanjska, socialno-varstvena in druga vprašanja imajo v glavnem rešena. Lani in letos pa so bili vsi borci s statusom na zdravniškem pregledu. Posebno pravico so pridobili tudi pri zobozdravniku.

Ceprav že ostareli, povprečna starost borcev znaša 64 let, so ugotovili, da je še vedno več kot 50 odstotkov članov, ki so aktivno vključeni v svetu KS, delegatskem sistemu, samoupravljanju, organizacijah združenega dela, društvih, družbeni samozaščiti, SLO, skratka na vseh področjih družbenega in političnega življenja kraja.

Razvila se je živahna razprava o postavitvi spomenika borcem ali borcu goriške fronte v Šempetru. Ta ideja je že dolgo prisotna pri številnih krajanih, še posebno pa pri udeležencih goriške fronte. Osnutke že imajo pripravljene, potrebno jih je pri pristojnih organih pregledati in potrditi ter zbrati nekaj več kot osemsto tisoč dinarjev. Ugotovili so še, da je Šempeter močno zanemarjen. Borci so sklenili organizirati očiščevalne akcije, h kateri naj bi pritegnili mladino Šempetra, osnovne šole Ivana Roba in šole zdravstvenih delavcev. Sprejeli so tudi obširen program dela, ki ga bodo izvajale posamezne komisije, pododbori ter ulični poverjeniki, vsklajeno z izvršnim odborom krajevne organizacije ZB Šempetra.

Leopold Kotar

Slovenske Konjice

V konjiški občini nas je še približno šeststo članov ZZB NOV s priznano posebno dobo v dvojnem trajanju. V komisiji za borce pri občinski zdravstveni skupnosti smo se dogovorili, da v letošnjem letu opravijo sistematični zdravstveni pregled za vse borce, nekaj v pomladanskem in nekaj v jesenskem

času. Preglede že opravlja posebna zdravniška ekipa, ki borce po potrebi pošilja tudi na pregled k specialistom. Sicer pa imamo dogovorjeno tako, da imajo borci prednost v vseh ambulantah, posebej pa še vsak terek v zdravstvenem domu v Slovenskih Konjicah. V zdravilišču bo lahko letos šlo nekaj več kot trideset borcev, ki jim je tako zdravljenje potrebno in koristno.

Julka Tajnikar

Avče

Organizacija zveze borcev v Avčah je bila vsa leta in je še vedno delavna, čeprav se število članov iz leta v leto zmanjšuje. Zelo aktivno sodeluje pri odboru za splošni ljudski odpor, z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami, svetom krajevne skupnosti in gasilskim društvom. Prisotna je pri reševanju vseh skupnih problemov na vasi, tako gospodarskih kot političnih, najsibo pri napeljavi novega vodovoda, urejanju in asfaltiranju poti v vasi, pri kanalizaciji, urejanju pokopališča, adaptiranju gasilskega doma, čiščenju okolja ali ob pripravah na volitve, ob referendumu itd.

Zlasti je opazna dejavnost avških borcev pri negovanju tradicij in čuvanju obeležij NOB. Skupaj s SZDL in mladino prirejajo proslave ob pomembnejših datumih naše zgodovine, ob dnevu mrtvih pa komemoracije. Pred dvema letoma so ob proslavi dneva

vstaje razvili tudi svoj borčevski prapor. Posamezniki sodelujejo pri vzgoji rezervnega starešinskega kadra, raznih komisij itd.

Na pokopališču so uredili in vzorno vzdržujejo grobnico padlih borcev. Sredi vasi so postavili spomenik padlim v NOV in v internaciji umrlim vaščanom. Plošča s 23 vklesanimi imeni je bila ob zadnjem potresu poškodovana, zato jo bodo letos obnovili, oziroma zamenjali. Že pred leti so odkrili spominsko ploščo na hiši, kjer je bil obešen partizan domačin Jožef Škodnik. Letos, ob proslavi dneva borca, pa jo bodo odkrili na rojstni hiši znanega političnega aktivista ilegalca in člana okrožnega narodnega sodišča, Mihaela Presena-Zvezde.

Poleg tega so na svoji letošnji skupščini borci sprejeli v program dela tudi zbiranje podatkov za pisanje zgodovine NOB vasi Avče. Za to je zadolžena Cvetka Mrak, s katero naj sodelujejo vsi, ki so v času vojne delovali na domačem terenu, da bi bil čimbolj verno prikazan delež naše vasi v NOB.

Cvetka Mrak

Stari trg pri Ložu

Na praznik OF so se v kinodvorani v Starem trgu pri Ložu sestali borci Loške doline in Babnega polja na svoji redni delovni konferenci. O delu borčevske organizacije je spregovoril njen predsednik Slave Kočevar, ki je ocenil delo v minulem letu in nakazal naloge za bodoče.

Krajevna organizacija ZZB NOV Loška dolina šteje 425 članov. V preteklem letu so bili borci zlasti aktivni v akciji Nič nas ne sme presenetiti. Sodelovanje z mladino je bilo dokaz uspešno. Pri obrambnem dnevu učencev osnovne šole heroja Janeza Hribarja v Starem trgu, kjer je pouk potekal na devetih vojnih lokacijah, so borci pripovedovali učencem o dogodkih iz NOB. Tudi sodelovanje z mladino, ki je organizirala pohode po poteh domicilnih enot, je bilo zadovoljivo. Mnogo borcev se je udeležilo zbora notranjskih aktivistov na Viču pri Ljubljani in izleta v Belo krajino. Opravili so revizijo priznavalnin; posamezni borci so že pričeli prejemati višje priznavalnine, enkratne priznavalnine je prejelo 18 članov. Ob novem letu so obiskali preko 40 svojih članov, ki so bolni in stari nad 80 let. Stanovanjski problem borcev je v glavnem rešen, nekaj članov pa se je pred kratkim vselilo v novi stanovanjski blok za upokojence v Starem trgu.

Težave se pojavljajo v zdravstvenem varstvu borcev. Dispanzer za borce je redno deloval v sklopu zdravstvene postaje v Starem trgu, sedaj pa zaradi kadrovskih težav že nekaj časa ne deluje.

Borci so bili poleg že omenjenega aktivni tudi pri obnovi napisov na spominskih obeležjih in so prekrili tudi vsa ostrejša snežniških bolnišnic.

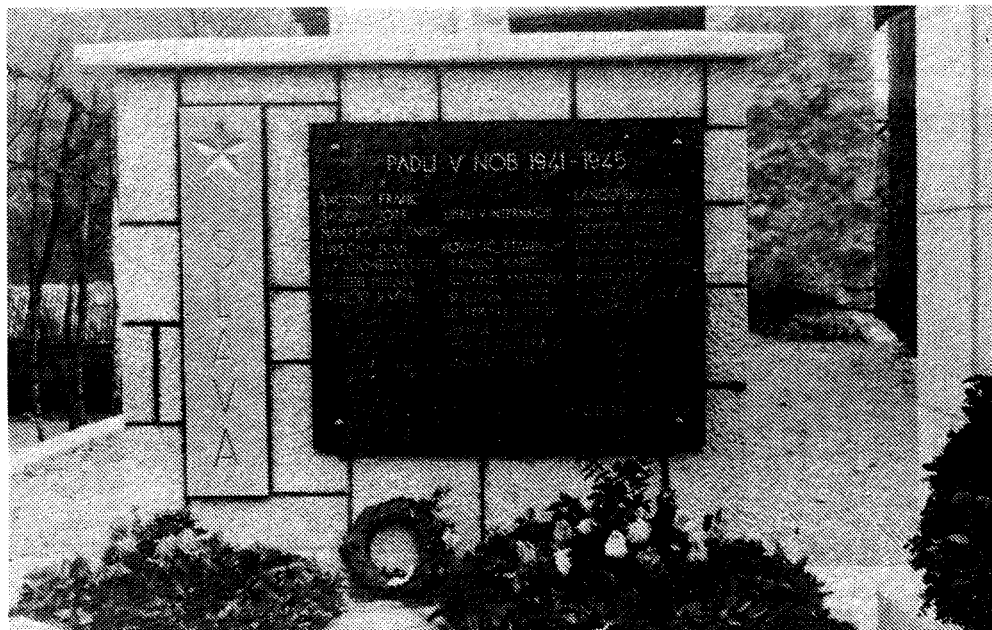
Glavna naloga borcev bo tudi v bodoče sodelovanje pri uresničevanju srednjoročnega programa dela krajevne skupnosti, predvsem pa na področju urejanja komunalnih vprašanj. Borci so pokazali svojo zavest 9. in 11. maja na referendumu, kjer so se skupno z ostalimi krajani odločili za samoprispevek za izgradnjo otroškega vrta v Starem trgu in dograditev osnovne šole v Babnem polju. Muzej Ljudske revolucije v Ložu bi moral priti v sklop republiškega muzeja NOB v Ljubljani, vsekakor pa bi morali redno nastaviti strokovnega delavca, ki bo delal v muzeju.

Borci se bodo množično udeležili letošnje osrednje občinske proslave 4. julija v Babnem polju, (kjer bodo odkrili pomnik padlim kurirjem TV 18) in odkritja spominske plošče ob 70-letnici rojstva in obletnici smrti znanega revolucionarja, legendarnega komisarja in pisatelja Matevža Haceta v Podcerkvi.

Borci so na svoji letni seji tudi ugotavljali, da bi morali več in redneje uporabljati zdraviliške usluge in letovanja v Banjolah, kjer ima občina Cerknica 13 zagotovljenih ležišč.

Na področju Loške doline je še vedno precej dogodkov iz NOV, za katero ni postavljenih pomnikov, zato bodo pripravili seznam teh dogodkov in časovni razpored za odkritja spominskih obeležij.

Slavko Berglez

Ob razstavi del Vlada Lamuta v Trbižu

Iz Slovenije v fašistično koncentracijsko taborišče

Pod tem naslovom je bil napisan v Unita članek Roberta Bolisa iz Trbiža o fašističnem taborišču Treviso-Monigo. To taborišče v kasarni Monigo je bilo ustanovljeno na zahtevo fašističnega generala Robottija iz »provincie Lubiana«, kamor so pošiljali »nevarne« ljudi (predvsem otroke, matere in žene ter starce). Od julija 1942. leta pa do kapitulacije je bilo teh v Monigu več kot tri tisoč. V tem taborišču, za katerega je v Trbižu komaj kdo vedel, je umrlo 187 internirancev, med katerimi je bilo 54 otrok.

Na pobudo borčevskih organizacij ANPI v Trbižu in zveze združenj borcev iz Ljubljane, ki že petnajst let tesno sodelujeta, je bil posebno slovesno počaščen praznik osvoboditve Italije, ki ga naši sosede praznujejo 25. aprila.

»Antifašisti Trbiža«, je zapisal avtor v omenjenem članku, »ne smejo pozabiti na dejstvo, da je fašizem tudi v našem mestu organiziral koncentracijsko taborišče, kamor so pošiljali ljudi iz sosednjih krajev.«

V tem taborišču je bil interniran tudi slovenski grafik Vlado Lamut, ki je v internaciji izdelal večje število osnutkov za grafične liste, ki predstavljajo predvsem prizore iz življenja v taborišču.

Ob 35-letnici osvoboditve sta borčevski organizaciji Trbiža in Ljubljane organizirali razstavo Vlada Lamuta v cerkvi-muzeju S. Teonista. Razstava je bila odprta do prvega maja, pokroviteljstvo nad otvoritvijo pa je prevzel trbiški župan Antonio Mazzarolla ob prisotnosti ljubljanske delegacije. Tovarish Albin Vengust, ki je vodil našo delegacijo, je opozoril, da je potrebno pokazati znanecem in mlademu rodu, kaj je bil in kaj je pomenil fašizem.

»Sodelovanje s Trbižem ni novo,« so na svoji svečani seji poudarili predstavniki tamkajšnje organizacije ANPI in ljubljanske ZZB NOV, ki so podpisali tudi protokol o nadaljnjem sodelovanju.

Naši predstavniki so skupaj z italijanskimi gostitelji položili vence na grobove umrlih internirancev, na grobnico padlih italijanskih partizanov in aktivistov ter na grob lani umrlega sekretarja tamkajšnje organizacije ANPI Casagrandeja, borca Drugega borsanskega korpusa in pobudnika sodelovanja med obema organizacijama.

Vlado Šenk

Zdraviliško in klimatsko zdravljenje vojaških invalidov in borcev NOV v SR Sloveniji

Edino merilo je medicinska indikacija

Informacija o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških invalidov in borcev NOV v SR Sloveniji, ki jo je pripravil republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov daje splošen pregled normative ureditve tega področja, realizacije zakonskih in samoupravno dogovorjenih pravic v letu 1979 z opisom problematike, pregledom stanja na področju sklepanj pogodb z zdravilišči za leto 1980 ter predvidenega urejanja zdraviliškega in klimatskega zdravljenja vojaških invalidov in borcev NOV v nadaljnjem obdobju.

Tudi o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju so razpravljali na minuli seji republiškega komiteja za borce in vojaške invalide. Strinjali so se z vsebino informacije in jo podprli, hkrati pa poudarili, da je na tem področju vrsta pomanjkljivosti, ki bi jih bilo nujno treba odpraviti. S strani borcev in vojaških invalidov je pogosto slišati pripombe in pritožbe, da dolgo čakajo, preden jih zdraviliške uprave pokličejo v zdravilišča. S strani strokovnih delavcev – predvsem zdravnikov, ki delajo v dispanzerjih za borce ter v komisijah, ki odločajo o pošiljanju borcev v zdravilišča, pa je bila osnovna pripomba, da bi bilo nujno potrebno, da bi bila vsa zdravstvena dokumentacija borcev in vojaških invalidov zbrana na enem mestu, najbolje v dispanzerjih za borce, če tudi si vsakdo lahko poljubno izbira zdravnika tudi zunaj borčevskih dispanzerjev. Če bi namreč uspeli doseči tako urejanje zdravstvene dokumentacije, bi bilo olajšano delo tako zdravnikom v borčevskih dispanzerjih kot tudi

v komisijah, ki odločajo o pošiljanju v zdravilišča. Hkrati pa bi bila za vsakega borca in vojaškega invalida vsak hip na voljo zdravstvena dokumentacija za več let nazaj.

Kaže, da je pri vsej zdraviliško-klimatski problematiki za borce in vojaške invalide najbolj pereče vprašanje dolgo čakanje na vpoklic v zdravilišče, zato so menili, da bi bilo treba pri zdraviliščih doseči, da bi izdelali razdelilnike, koliko borcev oziroma vojaških invalidov lahko sprejmejo vsak mesec. Premisleka

vredna pa je tudi pobuda, naj bi zdravilišča izdala borcem in vojaškim invalidom dvojnike računov njihovega zdravljenja, kjer so podani specifikacija in cene za posamezne storitve. Borci bi lahko takoj, še v času zdravljenja, opozorili odgovorne v zdravilišču na pomanjkljivosti, namesto da se pritožujejo po končanem zdravljenju, ko je težko dokazovati, kaj v posaznem primeru ni bilo kakovostno opravljeno.

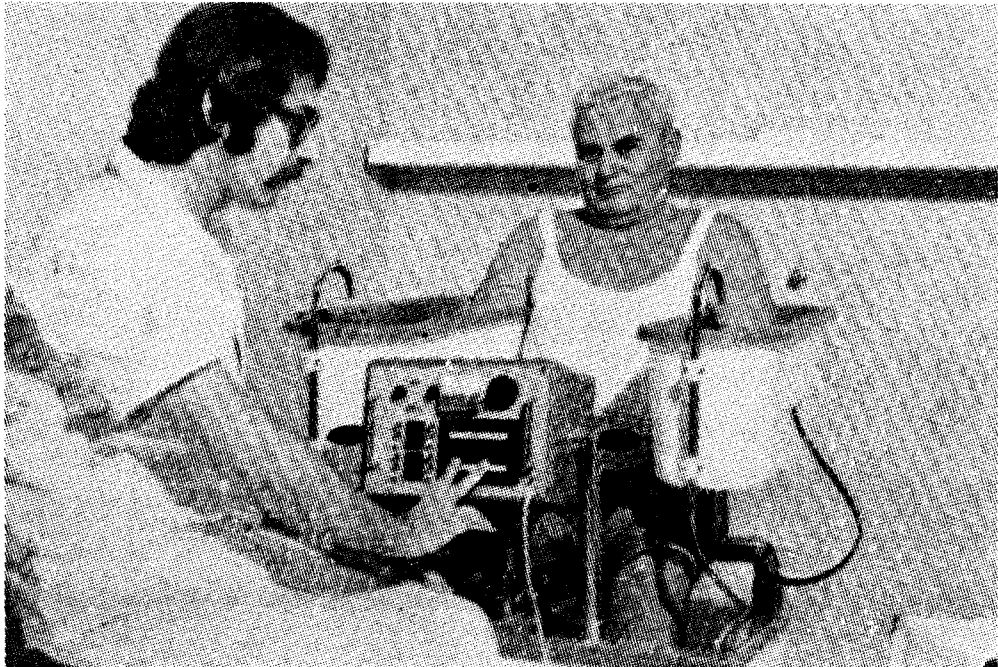
Pri obravnavanju zdraviliške problematike pa prav vse kritike niso veljale le

zdraviliščem, ampak tudi borcem, saj številke o odobrenih zdraviliških zdravljenjih in opravljenih zdravljenjih niso popolnoma enake, kar daje slutiti, da tudi borci včasih ne ravnaajo disciplinirano in se ne odzovejo na vabilo, oziroma odlagajo čas odhoda v zdravilišče.

Bistvena in osnovna pripomba, ki se jo na seji komiteja za borce in vojaške invalide v razpravi večkrat ponovila, pa je bila, da je nujno edino pravilo in edino merilo za pošiljanje vojaških invalidov in borcev v zdravilišča medicinska indikacija, torej dokumentirano mnenje zdravnika o nujnosti zdraviliškega zdravljenja zaradi narave pacientove bolezni. Pri tem naj bi zdravniške komisije, ki odločajo o pošiljanju v zdravilišča, dobile popolno dokumentacijo posameznika iz dispanzerja za borce (historiat bolezni) in sveže zdravstvene izvide.

Na seji komiteja so soglašali z vsemi ugotovitvami in predlogi iz omenjene informacije in se strinjali, da bo treba podpreti usmeritve, ki jih vsebujejo predlogi za izdajo zakona o vojaških invalidih, nosilcih partizanske spomenice 1941 ter odlikovancih z visokimi odlikovanji, po katerih naj bi se zdravstveno varstvo teh oseb v celoti preneslo v samoupravne interesne skupnosti zdravstvenega varstva z vsemi pravicami, ki jih uživajo na podlagi sedanjih predpisov. Predlogi, ki naj bi uresničevali ustavna določila o podružbljanju sistema zdravstvenega varstva, so že v postopku v skupščini SFRJ.

B. Ž. J.

S 14. seje republiškega komiteja za borce in vojaške invalide Skrb za izvajanje dogovorjenih nalog

Ob poročilu o delovanju zveze vojnih invalidov NOV tržaškega ozemlja v letu 1979, informaciji o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških invalidov in borcev NOV ter ob informaciji o delovanju službe za zdravstveno varstvo borcev NOV in vojaških invalidov se je na minuli seji republiškega komiteja za borce in vojaške invalide razvila živahna razprava. Ta je odkrivala dve osnovni dejstvi: da so pozitivni premiki na področju zdravstvenega varstva borcev in organizacije le tega še vedno prenekateri spodbuden številčni podatek le na papirju, medtem ko je stanje na terenu marsikje še nezadovoljivo.

Člani komiteja so se na seji dogovorili, naj ostane informacija o delovanju službe za zdravstveno varstvo borcev NOV in vojaških invalidov delovno gradivo, ki ga je treba

nujno dopolniti z realnimi podatki o dejanskem številu stalno zaposlenih zdravstvenih delavcev v borčevskih dispanzerjih ter, da je treba na osnovi tega vsaj približno ugotoviti, koliko borcev in vojaških invalidov povprečno zdravi en zdravnik. Morda je v tem gradivu še najbolj zanimiv podatek, da je naraslo število v borčevskih dispanzerjih pregledanih borcev od 54.022 v letu 1977 na 78.300 v letu 1978, in da se je v tem času podvojilo tudi število v dispanzerjih za borce registriranih pacientov.

Glede na podatke o razvejanosti dispanzerske in ambulantne mreže za borce in vojaške invalide po Sloveniji so na seji komiteja ugotavljali, da bo treba ponovno zahtevati natančne podatke zdravstvenih delovnih organizacij, saj bi po podatkih, ki so jih posredovali doslej, utegnili celo dobiti

vtis, da je zdravstvena mreža za borce in vojaške invalide zadovoljivo urejena. Vrste, pritožbe in negodovanja borcev na terenu pa še vedno kažejo, da le ni čisto tako.

Poleg zahteve, naj zdravstvene organizacije posredujejo realne podatke o stanju na tem področju, so v razpravi opozorili še na preprosto dejstvo, da je zdravstveno stanje borcev in vojaških invalidov vedno slabše, da se pojavlja vrsta bolezenskih pojavov, ki spremljajo procese staranja in da ni na pretek časa za dolgotrajnejše urejanje teh vprašanj. Opozorili so tudi, da prihaja borčevska generacija vse bolj v leta, ko stopa v ospredje vprašanje urejanja patронаžne službe in nege na domu.

Na seji republiškega komiteja za borce in vojaške invalide je stekla beseda tudi o varčevanju in stabilizacijskem obnaša-

nju na področju borčevsko-invalidskega varstva, ki izhaja iz resolucije o politiki izvajanja družbenega plana Jugoslavije in družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1976–1980. Program ukrepov na tem področju je pripravil komite z namenom, da bi bila zagotovljena polna realizacija borčevsko-invalidskih zakonskih in samoupravno zagotovljenih pravic.

Z informacijo o stanju in aktualnih problemih borčevsko-invalidskega varstva v zvezi s spremembami in dopolnitvami zveznih zakonov na tem področju, je zvezni komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov želel informirati predvsem zvezni izvršni svet, da bi se le-ta lažje opredeljeval ob sprejemanju stališč, predlogov in zahtev s tega področja. Na seji republiškega komiteja so se s to zvezno informacijo strinjali.

B. Ž. J.

Tudi borci: »Mi ti se kunemo...«

Sedmega maja so imeli postojnski borci svoj letni občni zbor, ki je tokrat v celoti izzvenel v Titovem duhu in spominu nanj. Sveža je bila še rana in borci so jo izražali z dostojanstvom in obljubami, tako, kakor so bili dostojanstveni in trdni tudi v vojni, ko so umirali njihovi najboljši tovariši. Tudi takrat niso objokovali njihove smrti, ampak so vedno našli moč, da so prerasli žalost in stopali po začrtani poti naprej.

Enominutni molk postojnskih borcev se je kaj hitro prelil v pesem »Druže Tito, mi ti se kunemo...«, ki je trajala kar nekaj minut. Članstvo postojnske borčevske organizacije šteje 850 nekdanjih udeležencev NOV, na letnem zboru pa se jih je zbralo komaj nekaj manj. Dom JLA, kjer so se zbrali, je bil premajhen za vse.

Na svojem letnem zboru so postojnski borci še zvešče kot doslej pregledali svoje minulo delo in načrte za delo vnaprej ter podčrtali besede Janeza Vipotnika, ki je na prvi seji RK SZDL Slovenije dejal: »Odločno je treba ukrepati proti samovolji, nedelu, slabemu delu in proti razsipništvu, krepiti je treba potisno moč revolucionarnih hotenj, ki smo si jih zamislili...«

★

Take seje, kakršna je bila ta v Postojni, so imeli borci po vsej Sloveniji. Povsod, kjer so se sestali, so ob smrti tovariša Tita poudarjali dvoje: da ostajajo Titovi borci, ter da bodo vztrajali in se aktivno vključevali v vse tokove dela v naši družbi, vse dokler jim bodo dopuščale moči.

Pismo

Partizanska ljudska pesem, ki jo ureja Črt Sinkovec, mi je dala pobudo za to pisanje. Vam je znana pesem, o kateri govorim?

Spomladi leta 1945 sem se znašla v taborišču Altamura blizu Barija, v katerem so bili invalidi. Nekoga večera sem od »tabornega ognja« zaslislala harmoniko in teman dekliski glas (pozneje sem ugotovila, da je napev povzet po Polnočnem valčku). Zapomnila sem si eno samo kitico (prvo?):

*Ko pa bo zadnja mi ura bila,
bo treba pasti pod kroglico,
takrat se spomni, predraga mila,
in pridi k meni na tiho gmajnico.*

Ker smo potem pesem radi peli, sem dodala svoje besedilo, od katerega vem tudi le zadnjo kitico:

*Nad sabo čul bom korake tvoje,
nad svojim slutil bom tvoj obraz,
in tiho usnul bom spet v sanje
svoje,
ko ti odšla boš od mene v novi čas.*

Morda kdo ve o pesmi kaj več? Zdi se mi, da so jo peli na Primorskem. In ko smo ob obletnici tragedije na Resevni, ko sta padla Dušan Lah in osemajstletna Cvetja Jerinova, v Sentjurju pripravili recital, so jo mladinci zapeli tako lepo, prav po občutju.

DARINKA JOŠTOVA,
Celje

O vlogi in položaju knjige

Akcijo knjiga vodita odbor pri centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije in uredništvo Komunist

Ko so dali v okviru socialistične zveze pred malo več kot dvema letoma pobudo za celovito oceno razmer na področju družbenoekonomskega položaja knjige, seveda niso mogli zajeti vseh vprašanih in problemov, ki se na tem področju pojavljajo: ali ima knjiga že utrjen svoj položaj pri oblikovanju celotnega kulturnega življenja delovnih ljudi, občanov, mladine, kdo bere, kakšne knjige bere, kako pogosto bere...? Gre za vrsto drugih vprašanj, ki so povezana z bralno kulturo, samoupravnim organiziranjem izvajalcev in uporabnikov na področju knjige, z načrtovanjem potreb in interesov, ko gre za kratkoročno ali dolgoročno politiko na tem pomembnem področju družbenega in kulturnega delovanja.

Teze socialistične zveze (objavljene v Delu novembra 1977), ki so bile v zvezi s temi vprašanji tudi v javni razpravi, so bile, čeprav obsežne in poglobljene, seveda le širša osnova za nenehno spremljanje, ocenjevanje in načrtovanjem potreb in interesov, ki jih naša družba kot celota, delovni ljudje in občani v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih, posamezniki, ob knjigi imajo oziroma se soočajo z njimi.

Čeprav torej teze govore podrobno o knjižni proizvodnji in o poti knjige k ljudem, o položaju knjižnih ustvarjalcev, založništvu kot dejavnosti posebnega družbenega pomena, skupni odgovornosti vseh dejavnikov na področju knjige za slovensko knjigo v Jugoslaviji in v svetu, za vprašanja kulturne menjave, popularizacije knjige in o drugih vprašanjih, se je odbor za knjigo, ki je bil pred dvema mesecema ustanovljen pri centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije, odločil, da bo skupaj z uredništvom lista Komunist spodbudil rast bralne kulture, predvsem med članstvom zveze komunistov, v zvezi z marksistično literaturo, pa tudi leposlovno in poljudnoznanstveno literaturo. Ta akcija naj bi bila tudi nadaljevanje akcije Človek, delo, kulutra.

Člani odbora so ob pripravi regionalnih posvetov o vlogi in položaju knjige v posameznih delovnih organizacijah opozorili, da bomo pričakovane rezultate dosegli le postopoma, če bomo izhajali iz konkretnih razmer in pogojev za rast bralne kulture v posameznih delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih. O pravilnosti take usmeritve se je odbor prepiral že v delovnih organizacijah: Gorenje - Velenje, Gradis - Maribor, Železarna Ravne, Mura - Murska Sobota. Udeleženci pogovorov so bili pisatelji pred-

stavniki založb, knjižnic, knjigarn, delegati samoupravnih interesnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij, zveze kulturnih organizacij, občinskih kulturnih skupnosti in drugi.

Izkušnje in rezultati dosedanje aktivnosti na področju knjige so v omenjenih okoljih različni, vendar so povsod pokazali voljo in pripravljenost, da se akcija razširi tudi zunaj delovnih organizacij, v povezavi z drugimi zainteresiranimi. Tako so v Gorenju opozorili predvsem na potrebo po ustrežnejšem informiranju bralcev, delovnih ljudi in občanov o tekoči knjižni produkciji, obstoječih zalogah knjig, načrtovanih potrebah in interesih na področju knjige. Revija Knjiga, ki objavlja knjižno produkcijo vseh slovenskih založb, ima vlogo strokovne revije, namenjene predvsem tistim, ki se resneje, profesionalno ukvarjajo s knjigo oziroma, ki imajo že razvito bralno kulturo. Ko je odbor Knjiga pri centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije obravnaval ta problem, je ocenil, da je nujno izpopolniti že dosedanje oblike tekočega informiranja o knjigi, predvsem v okviru Dela in Književnih listov, kakor tudi poiskati rešitev za ponovno ustanovitev revije »magazinskega tipa« ali podobne, kot je bila »knjižna polica«, in ki naj bi jo prejemale sleherni družina. Pri tem nikakor ne gre za »prosvetiteljsko« poslanstvo omenjenih naporov, marveč predvsem za ustvarjanje »bralne klime« med delovnimi ljudmi in občani. Vsi naj bi bili boljše informirani o knjigi in naj bi tudi več brali, ne le strokovno, družboslovno literaturo, marveč tudi poljudnoznanstveno, leposlovno, posebej tisti, ki še nimajo razvitih stalnih bralnih navad.

Odbor se je pogovarjal tudi z uredništvom revije Knjiga, ki naj bi na primer dvakrat letno objavljala poseben zbornik o razmerah na področju knjige - da bi dosežene rezultate in načrte delovne organizacije in krajevne skupnosti uporabile pri kratkoročnem in dolgoročnem načrtovanju potreb in interesov na področju knjige.

Za obisk v Gradisu v Mariboru se je odbor odločil zato, ker je ta delovna organizacija podpisala še z nekaterimi drugimi samoupravnimi sporazumi o vzajemni knjižnici in na ta način spodbudila branje knjig. Pobudnica za to akcijo je bila komisija za kulturo pri občinskem svetu Zveze sindikatov Slovenije in sicer z namenom, da bi delavcem na čim bolj neposreden način omogočili informiranje o knjigah, izbiro in branje knjig. Vemo na-

mreč, da akviziterji, ki ponujajo knjige po delovnih organizacijah, niso strokovno usposobljeni za to delo; knjiga je zanje le tržno blago, od katere dobijo provizijo. Sprva so imeli v Gradisovi zbirki le slovenske knjige, kasneje pa so jo glede na nacionalno strukturo delavcev izpopolnili tudi s srbohrvaškimi. Vzajemna knjižnica je imela najprej šestdeset bralcev, danes jih je že stodvainseddeset. Bralci si knjige izposojajo tudi med seboj, tako da krožijo iz roke v roko mimo sposojevališča vzajemne knjižnice, pogosto kar na gradbišču. Najraje segajo po romanih (družabnih, satiričnih, kriminalnih, pustolovskih, psiholoških). Na drugem mestu so knjige s tematiko iz NOB. Sedaj je čas, da vključijo v vzajemno knjižnico tudi družboslovno in strokovno literaturo. V prihodnje bodo morali še bolj upoštevati želje in potrebe bralcev (ki jih zdaj šele spoznavajo). Vzajemna knjižnica bo tako pomemben »most« med bralci in javno knjižnico.

O podobni ideji razmišljajo tudi v Železarni Ravne, vendar doslej še niso naleteli na ustrezen odziv pri drugih delovnih organizacijah, kar pomeni, da morajo akcijo temeljiteje pripraviti. Velike uspehe pri spodbujanju branja je dosegla Osrednja koroška knjižnica, saj so ustanovili splošno izobraževalne knjižnice v vseh krajevnih skupnostih, v malo bolj odročnih krajih pa so organizirali tri stalne knjižnice ter dve izposojevalnici. Tudi sklad knjig je iz leta v leto bogatejši. Razmerje med leposlovnimi knjigami ter družboslovno in strokovno literaturo je že šestdeset proti štirideset. Ustanovili so tudi marksistični oddelek študijske knjižnice, ki s svojimi pet tisoč knjigami pomeni pravo zbirališče dijakov, študentov, delavcev, ki študirajo ob delu, ter vseh, ki se vključujejo v razne oblike idejnopolitičnega usposabljanja.

Odbor Knjiga pri centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije načrtuje skupaj z uredništvom lista Komunist, da bodo regionalnim pogovorom o vlogi in položaju knjige sledili tudi tedni Komunist. V posameznih okoljih bodo organizirali razstave knjig, pogovore o knjigah, tovarniških, krajevnih glasilih, amaterski kulturni ustvarjalnosti. Ob načrtovanju akcije se moramo sicer zavedati trenutnih gospodarskih razmer in omejenih sredstev za delo na področju kulture, vendar hkrati upoštevati, da je boj za večjo bralno kulturo tudi boj za osveščenega samoupravljalca in za stabilizacijo gospodarstva.

Jelena Gačša

EŽKE BELEŽKE BELEŽKE

BELEŽKE B

PARTIZANSKE DELAVNICE NA SLOVENSKEM - Minuli četrtek so v Muzeju ljudske revolucije Slovenije odprli razstavo Partizanske delavnice na Slovenskem; več o razstavi v prihodnji številki.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Ivan Kreft:

Sredi
pušk
in
bajonetov

Izsiljevanje takih ali kakršnih koli podobnih izjav je popolnoma protizakonito in protiustavno in poleg tega še zelo nesmiselno in naravnost neumno. Tisti ljudje in oblastniki, ki danes od svobodnih državljanov oziroma konfiniranih, zahtevajo izjave, da ne bodo sodelovali s komunisti, naj se spomnijo, da sam g. predsednik slovaške republike Tisa pošilja čestitke »gospodu eks-celenci Stalinu«!

Kaj je hotel Bajuk reči z zadnjim stavkom? Najbrž to, da delajo nekateri klerikalci celo kompromise s takšnimi boljševiki, kot je bil Stalin. Nadaljnji sklep je logičen, da on, Bajuk, raje ostane v Bileči, kot da bi prosil milosti pri sovražniku. Odvnetnikovo pismo, ki je bilo priloženo pismu Stanetove matere, in odgovor na obe, je Bajuk prebral pred slovenskimi konfiniranci, ki so odobrili njegov odgovor. V pismu Fedji je le ponovil svoje stališče.

Bajuk omenja v svojem pismu Fedji, vendar ne v isti zvezi, še nekega drugega skopskega študenta, navajam: »Kolega Makedonca, pravnik, ki komaj hodi, sem zadnjič vprašal, od kdaj ima revmo. 'Odkar sem v Bileči', se je glasil odgovor. 'Tega pravnik se dobro spominjam, ker sem tudi sam revmatičar, vendar sem do Bileče toliko okrevljal, da sem lahko študentu odstopil 'nakolenke', ki so mu nekoliko lajšale bolečine. Ne spominjam se več, če mi je on sam ali kdo drugi povedal, da je bil Anton Kolendić po zaslugi očeta, univerzitetnega profesorja, ves čas odsluževanja kazni v Sremski Mitrovici, redno vpisan na filozofski fakulteti univerze v Skopju. To da je bil menda edini tak primer v stari Jugoslaviji. Bajuk je take opurtunistične komuniste odklanjal, kot jasno izhaja iz njegovega pisma.

Dogajanje v zvezi z obiskom žene dr. Mihelčiča je Milan Apih dovolj izčrpno opisal, vendar zaradi zanimivosti opozarjam še na

Bajukovo inačico: »Tukaj smo imeli zadnje čase zelo neprijetne dneve. O veliki noči so bile tukaj na obisku tri Slovenke. Poveljnik straže, žandarmerijski poročnik, je kljub odobritvi upravnika taborišča, da smejo njihovi možje v spremstvu agenta ali orožnika v mesto k svojim ženam, počenjal neverjetne stvari in z izzivajočimi šikanami hotel preprečevati, da bi Slovenci hodili v mesto. Na velikonočni ponedeljek sta dva Slovenki odpotovali, ostala je samo še gospa dr. Mihelčiča, zdravnika iz Metlike. Ko je prišla spet s pismenim dovoljenjem v kasarno in sta bila z možem že na poti v mesto, ju je na vratih iz kasarne ustavil brez vsakega vzroka in vrnil dr. Mihelčiča nazaj. Gospa je šla razburjena takoj na okrajno glavarstvo, od tam pa na glavarjevo stanovanje, ker ga ni bilo več v uradu. V glavarjevem stanovanju se je od razburjenja nenadoma onesvetila, padla po podu in si pri tem težko poškodovala nogo. Reva je morala, da ne bi zbujala 'neprijetne pozornosti', če bi se peljala s taksijem, iti peš okoli tristo korakov do hotela in tam čakati od desetih dopoldne zdravniško pomoč, ker so šele tedaj dovolili doktorju, da je smel oditi k ženi v mesto. Drugi dan je upravnik taborišča povedal osebnemu poročniku, da ima dr. Mihelčič pravico iti k bolni ženi, toda gospod poročnik je agneta, ki je prišel po doktorja, nagnal in zahteval pismeno 'naredjenje'. Upravnik taborišča je bil medtem že odpotoval za tri tedne nekam, menda v Črno goro. Šele okrog ene je po ostrem prepiru z namestnikom upravnika poročnik izpustil dr. Mihelčiča iz kasarne. Pri nas je vrel, vendar se nismo pustili izzvati provokacijam, s katerimi je poročnik zasledoval gotovo samo to, da bi lahko našel pretvezo za še bolj nečloveško ravnanje z nami. Objavili smo, da ne sprejmemo iz protesta proti poročnikovim šikanam nobene hrane, dokler ne pride upravnik taborišča in uredi vprašanja, ali

ima nad nami oblast on ali poročnik, ki je na ugotovitev nekega sodruga (bil sem to jaz, op. I. K.), da menda ni v Jugoslaviji človeka, ki bi lahko sovražil Slovence kot on, odgovoril: 'Možda«.

Naj tukaj tukaj pripomnim, da poročnik Terzić, ki sem mu to očital pri tej priložnosti, ni ukrenil nič proti meni.

Bajuk nadaljuje takole: »Upravnikov namestnik je takoj, ko je izvedel, da smo odbili kosilo, prihletil v taborišče in obljubil, da nam zagotavlja in da bo skrbel, da nam ne bo nihče nagajal ta čas, dokler se ne vrne okrajni glavar. Na njegovo prošnjo smo zvečer spet sprejeli hrano, ker smo se prepričali, da je nastopil v našo obrambo. Ko se je čez nekaj dni vrnil okrajni glavar, smo mu na raportu izročili pritožbo zoper postopanje komandanta straže, da jo pošlje notranjemu ministru. V njej smo zahtevali, da se ukine neznošno in nemogoče stanje, ko smo istočasno kar pod tremi oblastmi, vojaško, orožniško in upravnikovo ter obenem ne vemo, kdo je izmed njih pristojen. Upravnik nam je obljubil, da se bodo odslej vršili obiski samo v mestu in ne več v kasarni. Še na drug način se izvaja pritisk na nas. Po najnovejšem razpostavitvi pred izhodom iz naše hiše menda vse žandarje, kolikor jih je, tako da tvorijo skoraj 'špalir', ko odhajamo na dvorišče ali ko se vračamo. Dosegli smo, da smo vsi hkrati na sprehodu, še vedno smo strogo ločeni po skupinah, ki se ne smejo pomešati. Tudi časopisov nam še vedno ne dovolijo.«

Naj ponovno opozorim, da je to Bajukovo pismo datirano z datumom 2. aprila 1940, in da se je vse, o čemer piše, moralo dogajati precej prej, saj na zadnji (četrti) strani tega svojega pisma ugotavlja tole:

»Po vesti, ki je prišla iz Beograda, baje včeraj in danes v notranjem ministrstvu pretresajo naše pritožbe in krivice, zaradi katerih smo bili 'konfinirani'. Ne vemo, kakšen

SPREMLJAMO

Kriza
z vprašanjem

Na predvečer 1. maja smo gledali Babičovo televizijsko inačico gledališke predstave Golouhove Krize, umetniškega dokumenta o boju slovenskega proletariata za svoj človeški obraz in družbeno veljavo. Ob temi, ki nas vsekakor navdaja s spoštovanjem, smo ostali pred televizijskimi ekrani nezadoščeni. Z Golouhovo Krizo v njeni televizijski adaptaciji je bilo nekaj hudo narobe.

Kaj je bilo temu vzrok?

Naše gledanje je vsekakor doživljalo občutek svojevrstnega estetskega nelagodja, ki bi ga bilo najlaže in najbolj preprosto formulirati z besedami: to ni bil film. V filmih smo navajeni drugačnega razgrinjanja ljudi in dogodkov.

Režiser Babič je dramo, napisano in uprizorjeno pred skoraj petinpetdesetimi leti, sredi »viharjev« takratnega družbenega spopada med buržoazijo in proletariatom, pripravil v dveh variantah: na gledališki način (na odru SNG Maribor) in na televizijski način (z istimi igralci, toda snemanimi filmsko, na realističnih prizoriščih, v tovarni, na ulicah, v delavskih predmestjih). Ostal pa je oba krat pri enakem besedilu. Prav v tem pa je kamen spotike... Golouhovo dramsko besedilo sicer samo po sebi ni visoka umetnina, je pa nedvomno dragocen dokument časa, tako idejni kot umetniškoizpovedni. Logično je seveda, da je besedilo, namenjeno odrski ponazoritvi dogajanja, moralo realne sestavine konflikta med delavci in kapitalisti ob vsem svojem realističnem odnosu do stvarnosti povzemanj nekoliko stilizirano in

povzdignjeno. Poudariti je moralo igralsko frazo in gesto, kar je neizogibni sestavni del odrskega uprizorjanja, še zlasti, če gre za ponazarjanje kolektivnih strasti, občutkov ali prizadevanj. Predstava Krize na odru je seveda v določenem smislu morala izzveneti kot recital, kot manifestacija udarne proletarske besede, kar pa gledalca v gledališkodvorani nikakor ne moti.

Precej drugače pa se počuti gledalec pred televizijskim ekranom. Ne bi se, kajpak, vznemirjal, ko bi šlo za »neposreden« televizijski prenos same gledališke predstave. Vzel bi jo tako, kakršna je, ker bi jo pač gledal kot gledališko predstavo. Ob prenosu gledaliških predstav je televizija samo nekakšen »servisni medij«. Toda ob Krizi je šlo dokaj za nekaj povsem drugega. Šlo je za poskus popolne televizijske adaptacije, za »prevod« drame v filmski jezik. Gledati nam je bilo torej film, ne dramo. Žal pa se ta prenos ni posrečil. Televizijska inačica, od katere smo veliko pričakovali, je obtičala pod bremenom gledališkoodrškega načina obravnavanja in urejanja snovi. Jedro problema, o katerem razmišljamo, je v neskladju med gledališkim besedjem in njegovim zvenom na eni ter filmskimi prizorišči, v katerih se igralci gibljejo, na drugi strani. Besedje, kakršno je Golouh pač napisal in ga je Babič tudi v svoji televizijski varianti ohranil, je igralcem v dobršni meri onemogočalo filmski način igranja njegovih vlog. Tako so ostajali na filmskih prizoriščih odrski, privzdignjeni, recitatorski, zato nestvarni in moteči.

Poglaviti razlog naše gledalske nezadoščenosti je bil v režiserjevi odločitvi, da tudi med snemanjem filmske inačice besedila Krize ne bo spreminjal oziroma ga adaptiral. Pa se račun take vrste očitno ne izide. Če je šlo za snemanje filma, bi bilo namreč treba scenarij v celoti napisati na novo, po filmsko. Tako pa je vsa zamisel obtičala nekje na sredi. Zdi se celo, da je način, kakršnega je Babič uporabil v tem svojem sicer dobronamernem eksperimentu, dosegel ravno nasproten učinek od vsega tistega, k čemur je zamisel o televizijski uprizoritvi Krize težila.

VIKTOR KONJAR

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BE

SLOVENSKI SLIKARJI V JASENOVCU – Vsako leto na obletnico preboja jesenovskih taboriščnikov se zgrne mnogo ljudi, zlasti mladine, na to spominsko področje. Sem prihajajo redki preživeli, prinašajo v redni pogovor nove podatke in se pomenijo za bodoče pisanje, ki ga morajo izročiti mladim rodovom v opomin, da se ne bi nikoli več ponovila zabloda fašizma, ki je prav na tem mestu tako krvavo divjal, da je zapustil za seboj eno največjih evropskih grobišč.

Ob trideseti obletnici osvoboditve leta 1975 so pripravili program zveznega značaja. Nastopili so umetniki in skupine iz vseh kulturnih centrov v državi. Takrat so pripravili prvo likovno razstavo na tem področju, samostojni prikaz 40 del jasenovskih motivov Staneta Kumarja.

Letos so povabili na razstavo Muzej revolucije iz Ljubljane. Njen kustos Izток Durjava je odbral 29 del slovenskih likovnikov, ki so bili med zadnjo vojno po raznih taboriščih in od tam prinesli pretresljive dokumente. V ta izbor je Durjava uvrstil naslednje umetnike: Vito Globočnik, Borisa Kobeta, Vlasto Kopac, Staneta Kumarja, Vladimirja Lakovića, Mirka Lebeza, Nikolaja Omerzo, Boža Pengova, Nikolaja Pirnata, Franca Uršiča, Bruna Vavpotiča, Draga in Nandeta Vidmarja.

Razstava je bila prirejena v novem hotelu Sava. Ob otvoritvi so spregovorili Izток Durjava, prof. Lončar in Car. Splošna ugotovitev je, da je razstava izrazito sozvočna z jasenovsko fiziog-

nomijo, in da je velik obisk naletel na popolno razumevanje.

STANE KUMAR

KNJIŽNO DARILLO MLADINSKE KNJIGE – Pri Mladinski knjigi je samo januarja in februarja izšlo 56 knjig in 6 učbenikov v nakladi 343.875 izvodov, je ob predstavitvi del, ki so pred kratkim prišla na knjižni trg, povedal glavni urednik te založbe Borut Ingolič. In kakšno je najnovejšo knjižno darilo Mladinske knjige, namenjeno mladim bralcem? Tu je zbirka črtic Kristine Brenkove Prva domovina, ki jo je ilustrirala Marlenka Stupica, spremno besedo Cvetje pisateljčinega otroštva pa prispeval Niko Grafenauer. Antologija najboljših mladinskih pesmi Toneta Pavčka z ilustracijami Kostje Gatnika nosi naslov Slon v žepu in Nike Grafenauerja, ki jih je ilustriral Matjaž Schmidt, Nebotičniki, sedite. Mladinsko prozo nedavno umrlega Leopolda Suhodolčana Levi in desni klovn, katere izbor je opravil še avtor sam, bogate ilustracija Matjaža Schmidta in spremna beseda Janeza Kajzerja. Dobrodošlica velja tudi izboru jugoslovanskega modernega pesništva za mladino. Pa mi verjame, v katerem je, ob ilustracijah Milana Bizovičarja, predstavljenih 38 pesnikov in 74 pesmi. Predstavitve vsebinsko izjemno bogatega in zahtevno opremljenega knjižnega darila Mladinske knjige sklenimo z Zlato sklédico, ki je v izboru Kristine Brenkove in z ilustracijami Ančke Gošnik-Godčeve izšla v zbirki najlepših pravljic in pripovedk iz svetovne književnosti.

France Uršič: Dva mrliča, kreda, 322 x 414 mm (Dachau 1945)

KE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

bo uspeh, iluzij si ne delamo, Slovenci smo trdno prepričani, da bomo poslednji, ki bomo izpuščeni na svobodo.

Apih je obširno opisal prvoaprilske potegavščine v slovenski sobi, ki jih Bajuk sploh ne omenja, njegovo pismo je z vsro resnostjo napisano šele 2. aprila in se zaključuje takole:

»Počasi prihajajo in napolnjujejo kasarno vojaki, vendar je začetek podoficirske šole še odložen, do kdaj, ne vem, tako da lahko še precej časa ostanemo tu. Ker pa bi vendar potrebovali stavbo, v kateri sedaj prebivamo, to je tisto z majhnim stolpcem, so že premislili, ali nas ne bi premestili kar v neki 'magacin'. No g. upravnik nam je izjavil, da ta varianta ne pride v poštev, ker bi preveč stala popravilo in oprema magacina za človeško bivališče.»

Partijsko vodstvo, posebej pa še Edvarda Kardelja, so vse bolj skrbale večne govornice o tem, da bomo kmalu nekam premeščeni. O tem precej več kot Bajuk piše Milan Apih. Pri tem Apih tudi omenja, da smo dobili prek Edvarda Kardelja javko, kje nam si poiščemo zatočišče, če se bo komu posrečil beg, bodisi pri preseljevanju bodisi, da nam grozi uničenje. Spominjam se, da je bila javka pri Mišku Miškoviću na Delavski zbornici v Dubrovniku.

Zelo dobro je Milan Apih osvetlil tudi študijsko in kulturno delo, posebno pozornost pa je posvetil nastanku Bilečanke in razpravam o sprotih pereh političnih problemih. Navajam Apiha: »Dogodki v svetu, o katerih smo vsak dan kaj zvedeli, so nudili dovolj snovi za živahne diskusije. Najprej je prišlo do miru s Finsko, potem so sledile zasedbe Danske in Norveške, pozneje še Nizozemske, Belgije, Francije... Vse to se je zgodilo v bori dveh mesecev, odkar smo bili za zidovi bileškega 'logora'.«

Šlo je res za zelo zamotana vprašanja. Bilo nam je jasno, da je nemško-sovjetski nenapa-

Božidar Jakac:
Milan Apih (1944)

dalni pakt prej povečal kot zmanjšal pohlepnost nemškega imperializma po tuji zemlji. Zato je razumljivo, kar ugotavlja Apih, namreč: »Vsi ti dogodki so potrjevali, kar je partija že v svojem razglasu ob 'priključitvi' Avstrije pred dvema letoma govorila glede Hitlerjevih načrtov; le napad na Sovjetsko zvezo je še manjkal. Da bo do tega prišlo, ni nihče dvomil. Vendar nas je motilo vztrajno zatiranje Moskve o iskrenosti pakta med Nemčijo in Sovjetsko zvezo. Ali je to samo maneuver ali pa...« se vprašuje Apih. Vpraševali pa so se tako v Bileči tudi drugi. Apih daje svojemu nedoročenemu stavku takoj naslednje dopolnilo. »Nihče si ni upal izreči prave besede, še misli, ki se je vsiljevala, smo zapirali pot. Diskusija se je dotikala tega vprašanja samo od daleč. Spraševali smo se, kaj je imperialistična vojna in kaj ni in kako uskladiti simpatije do ljudstev in držav, ki jih je pregazil fašizem z besedami o anglofrancoskem imperializmu, posebno v trenutku, ko so se nemški fašisti sprehajali po Parizu in pošiljali bombe na London. Poročila iz Beograda, ki smo jih dobivali v pismih, pa so bila dvoumna.»

V tej zvezi naj omenim, (kakor sem že v Sodobnosti), da je bil Stane Bajuk med tistimi, ki je najbolj ogorčeno obsojal pakt Hitler-Stalin, sicer ne šele v Bileči, temveč že 15 mesecev prej, saj je 18. septembra 1939 iz Drašič v pismu Fedji napisal: »Danes sem slišal... da je Rusija vkorakala v Poljsko!... Kakšen način je to? Kaj je to zaključek našega dolgoletnega boja proti fašističnim vojnim hujskačem in napadalcem. Morda vse to ni res! Bogle kakšno je ozadje in kaj bo sledilo. Odvisno je od tega, kakšen bo konec. Zame je za sedaj le eno gotovo, da vlada povsod negotovost, da nič ne vem, in da nič ne vedo drugi, ki si domišljajo in utvarjajo, da vedo in vse vedo. Zadnjič, ko sem bil v Ljubljani, sem z njimi govoril in so morali priznati, da je to precejšen obrat, kar se je zgodilo; toda njim je lahko, zanje mislijo drugi, oni verujejo, pa če je danes črno, kar je bilo še včeraj tako odločno bičano za belo. Blagor jim, ki verujejo, hudo pa je, kdor ima na vratu svojo glavo, ki si domišlja, da mora na tem svetu kaj razumeti...«

V Bileči ni imel Bajuk zaradi takšnega svojega stališča nobenih težav, pač pa jih je imel v Slovenskem klubu že prej in s posameznimi njegovimi člani tudi po vrnitvi iz konfinacije. V Bileči je bil med tistimi, ki so Bajuka tovariško mirili, tudi Dušan Kermavner, s katerimi sta se poznala že prej. Apih zadeve z Bajukom neposredno ne omenja, omenja pa, da je Bilečane svetovnopolični položaj vznemirjal. Navajam Apiha: »Vedno znova si je bilo treba priklicati v spomin dotedanjo politiko treh držav (Vele Britanije in Francije, op. I. K.), ki se je tako neslavno končala z Münchenskim sporazumom, in ki je res strela za tem, da bi Hitler napadel Sovjetsko zvezo in tako tudi zanje opravil hvalevredno delo. Če si bosta pri tem oba – Hitler in Stalin – skrhala zobe, tem bolje. Toda verjeli smo v Stalinovo neskončno modrost in bili prepri-

čani, da bo prelisičil Hitlerja, kar pa se, kakor se je pozneje pokazalo, ni zgodilo.»

Ko Apih omenja naše razpravljanje o Stalinu, omenja, da je bil on tisti, ki je spremenil svojo politiko, vendar poudarja, da nam ni preostalo nič drugega, kot da se še tesneje naslonimo na Sovjetsko zvezo. Navajam: »Naša partija se je pri vsem tem vztrajno zavzemala za neodvisnost Jugoslavije in za obrambo te neodvisnosti proti vsakemu – sedaj pač proti fašističnim osvajalcem. Ta neodvisnost pa se je v tem trenutku dala ohraniti le z naslonitvijo na Sovjetsko zvezo. Zato naša vztrajna zahteva po vzpostavitvi diplomatskih odnosov, pozneje pa, ko so bili zares vzpostavljeni, (čeprav samo na videz in 'kot prazna puška na rami', kakor se je izrazil Maček), pa za njegovo dejansko izpolnjevanje in za sklenitev pakta o vzajemni pomoči.»

Še enkrat naj poudarim, da v Bileči ni bilo podobnih problemov, kot so jih imeli zaporniki v Sremski Mitrovici in kot jih je na humanističen način opisal Moša Pijade v svoji Marčni revoluciji, ki jo je odkril in komentiral v Časopisu za zgodovino in narodopisje France Filipič. V Bileči smo razmišljali predvsem o pereh zunanje-političnih problemih. Navajam Apiha: »K boljšemu razumevanju takšnih in podobnih vprašanj so nam pripomogla tudi Kardeljeva pisma, ki jih je prejemala Pepca, bila pa so večji del namenjena nam vsem. V njih smo lahko med vrsticami našli odgovor na marsikatero vprašanje.« K tej Apihovi ugotovitvi naj dodam le še to, da je bilo takih pisem sedemnajst, če me spomin ne vara, ohranjenih pa jih je precej manj, upam pa si domnevati, da je ohranjenih več podobnih pisem, kot je Bajukovo. Apih bo napravil slovenskemu zgodovinopisju uslugo, če bo nadaljeval z vztrajnim iskanjem novih dokumentov, kar bi upravičilo morebitno tretjo izdajo njegove pomembne knjige.

Konec

Iz okvira stanovske organizacije

»... Mislim, da je prav, ko si organizacija ZRVS prizadeva, da ne bi bila stanovska, temveč da bi v svojih vrstah združevala vse ljudi ne glede na to, ali imajo čin ali ne, ali so končali kako vojaško šolo ali ne in ne glede na spol, ki opravljajo v družbi pomembne funkcije na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V vrstah te organizacije bi, prepričan sem, morali biti vsi, ki organizirajo in pripravljajo splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito in ki jo tudi vodijo.«

To so misli, ki jih je poudaril konec lanskega leta predsednik CK ZK Slovenije tovariš France Popit, ko se je pogovarjal z uredniki slovenskega obrambnega tiska.

V zadnjih letih smo priče resničnemu podružbljanju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Obrambno usposabljanje prebivalstva, katerega eden glavnih nosilcev je prav ZRVS, je že prišlo do takšne stopnje razvoja, da se mora organizacija ZRVS dopolniti. V njej morajo biti vsi, ki delajo in vodijo splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito. To mnenje je potrdil tudi sestanek predstavnikov republiške konference ZRVS, republiškega sekretariata za notranje zadeve in štaba za teritorialno obrambo ter drugih s tovarišem Popitom.

Nekatere občinske konference ZRVS so ta predlog že osvojile. Omenimo naj samo OK ZRVS Koper, kjer so v organizacije pritegnili vse tiste tovariše in tovarišice, ki delajo kjerkoli v obrambnih strukturah, zlasti na vodilnih mestih. Le-ti so tudi dobili čin vodnika, takšnih je bilo kar 55. Zdaj so vključeni v organizacijo z vsemi obveznostmi in pravicami do organizacije, zlasti kar zadeva idejnopolično in strokovno vzgojo članstva po programih ZRVS.

Morda se pri vsem tem pojavljajo nekateri pomisleki, predvsem glede izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja članstva. Splošen program naj bi veljal za vse, vsaka struktura pa bi vzgajala, izobraževala in usposabljala svoje člane. Narodna zaščita bo torej imela še napej svoj poseben program, prav tako civilna zaščita, obe pa bosta del skupnega programa izobraževanja in usposabljanja v obrambne in samozaščitne namene.

Drugi pomislek je, kaj bo s člani, ki jim po dveh letih poteče funkcija, na primer sekretarji komitejev za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, in so člani ZRVS. Ti člani bodo še napej ostali v organizaciji, če bodo še naprej tudi delovali, drugače pa bo odločala organizacija.

V marsičem naj bi ta proces pomagal še bolj preseči in verjetno povsem izkoreniniti izraz rezervni starešina. V konceptu naše splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite nerazporejenega prebivalstva ni, torej neaktivnih ni in tako ni nihče v rezervi. Sploh pa je ta pojem presežen prav v organizaciji ZRVS, kajti njeni člani so danes še kako aktivni na vseh področjih našega družbenopolitičnega življenja, predvsem pa seveda pri podružbljanju ljudske obrambe in družbene samozaščite in pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju prebivalstva. Na tak način je seveda naziv rezervni starešina postal preozek, nadomestiti bi ga morali z ustrežnejšim, ki bi izražal vso to široko aktivnost in dejavnost. Predlog je, naj bi se imenoval starešina SLO.

Vse to bo v marsičem podprlo prizadevanja za takšno organizacijo ZRVS, ki ne bi bila zaprta vase, stanovska in ozko specializirana. To ZRVS že dolgo ni več, vse te spremembe pa zahtevajo tudi nadaljnji razvoj splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Boris Knific

»Vojskovanje« brez grmenja na Lipoglavu

Sedmega maja 1945. leta so enote Jugoslovanske armade po hudih bojih osvobodile Orle, Mali in Veliki Lipoglav pri Ljubljani. Po 35 letih se je od 11. maja naprej ob sobotah in nedeljah do junija zvrstilo okoli 150 skupin rezervnih starešin na Malem Lipoglavu, ki so že ali pa bodo reševali taktično nalogo, kako bi najbolje z okrepljeno četo (s topovi in tanki ter protiletalskimi raketami) pregnali »sovražnika« iz Velikega Lipoglava, ga razbili in uničili. Taktična vaja na terenu in po topografski karti je bila dobro pripravljena, saj so imeli vsi starešine tri seminarje. Po drugem seminarju so taktično rešitev oziroma odločitev opravili doma, potem pa so te odločitve primerjali in ocenjevali na naslednjem seminarju.

Pri sestavljanju naloge in izvajanju strokovnega izobraževanja je strokovna komisija pri občinskem odboru ZRVS Ljubljana Moste-Polje upoštevala izkušnje prejšnjih let. Skupine so letos manjše, od 8 do največ 15 starešin. Da ne bi bilo težav z vrisavanjem taktičnih znakov enot in orožja na topografsko karto, so slednje natisnili in razdelili vsem starešinam brezplačno. Med predavatelji je vse več mlajših starešin. Prve ocene kažejo, da so z letošnjim strokovnim izobraževanjem rezervni vojaški starešine zadovoljni. Izpitate je popestril zaključni pogovor o najvažnejših vojaških in političnih vprašanjih sodobnega vojskovanja na osnovah koncepta splošnega ljudskega odpora.

Jože Vidic

Tudi mladi na pohodu

V občini Ravne na Koroškem so zaključili spomladanski del strokovnega izpopolnjevanja rezervnih vojaških starešin. Nazadnje so opravili taktičnoorientacijski pohod, ki je bil tekmovalnega značaja. Pohoda se je udeležilo šest ekip ZRVS ter šest mladinskih ekip iz občine. Mladinske ekipe so sestavljali dijaki gimnazije, taborniki iz Raven, mladinci iz Raven in Prevalj ter pionirji osnovne šole Franja Goloba iz Prevalj.

Deset kilometrov dolga pot je potekala mimo Prežihovine ter znanih partizanskih domačij Miheva, Rožanka ter se zaključila pri Dulerju. Tekmovalci so reševali naloge iz topografije ter vojaške teorije, hodili po azimutu ter se pomerili v streljanju ter metu bombe.

Zmagovalna ekipa Ravne I je prejela prehodni pokal. Med mladinci je zmagovalna ekipa gimnazije Ravne prejela spominski pokal v trajno last. Tudi najboljši posamezniki so prejeli spominske pokale.

Na zaključku pohoda so sprejeli tudi sklep, da bodo v prihodnjem mesecu organizirali obrambni dan za celo občino z ogledom sodobnega orožja. Povabili bodo člane ZRVS, dijakke, šolarje ter mladino iz področja ravenske občine.

Franjo Srebotnik

Rezervni vojaški starešine bodo delali še bolje

Dne 14. maja je bila seja aktivna ZKS in predsedstva OK ZRVS Bežigrad. Na začetku je predsednik govoril o premislu tovarišu Titu in med drugim dejal: »Naš delavski razred in naše narode in narodnosti pretresata bolečina in globoka žalost. Še več, celotna mednarodna javnost, vse napredne sile sveta občutijo, da je bil Tito potreben sodobnemu svetu, da so njegova dela predstavljala za človeštvo nekaj velikega, da je kot politik, strateg, bistveno vplival na svetovne tokove v neprestanem boju za mir, napredek, in mirno rešitev sporov. Mnogi šele danes po njegovi smrti občutijo, da je Tito s svojo genialno politiko in filozofijo postavil ob bok velesil novo vizijo bodočega sveta, postavil je politiko neuvrščenosti in postopno odpravljanje revščine, ki še danes vlada v mnogih deželah sodobnega sveta.«

Nas Jugoslovane pa je neprestano vodil od zmage do zmage, tako v revoluciji in NOB kot v obnovi porušene dežele, pri krepitvi socializma in samouprave. Naš dolg in naše obveznosti so, da odločno nadaljujemo njegovo delo. Tudi mi rezervni vojaški starešine bomo okrepili svojo idejnopolično družbeno in vojaško strokovno aktivnost in vsestransko doprinali nadaljnjemu razvoju Titove ideologije v čuvanju in razvoju revolucionarnih pridobitev.«

Z enominutnim molkom so bile vse misli s Titom. Aktiv ZKS je izvolil novega sekretarja Momirja Radosavljeviča, za namestnika pa Omerja Osmiča. Taktično orientacijske vaje v letu 1980/81, so menili na seji, je potrebno še solidneje pripraviti in našo bojno pripravljenost še okrepiti.

Po končani seji aktivna ZK je nadaljevalo sejo predsedstva, na kateri je bilo sklenjeno, da se do konca meseca junija ustanovijo krajevne organizacije ZRVS v vseh KS, kjer je bil izveden referendum o prostorskem preoblikovanju. Predsedstvo je ugotovilo, da so obveznosti iz vojaško strokovnega področja uspešno izvršene, da pa bodo v maju organizirali za vse RVS predavanje na temo religija, cerkev in klerikalizem, za jeseni pa ostane še tema osnove iz dialektičnega materializma.

DUŠAN REBOLJ

Redna letna konferenca

Strokovno, družbenopolitično in taktično usposabljanje na terenu, predavanjih in seminarjih, vključevanje žensk v vrste ZRVS so bile pglavitne teme razprav na redni letni konferenci krajevne konference ZRVS Boris Ziherl iz Ljubljane.

Predsednik KK ZRVS Boris Ziherl Asim Fehimović je v svojem poročilu še posebej opozoril na nekatere akcije, ki člane te organizacije čakajo v prihodnje. Ob koncu pa so najzaslužnejšim članom podelili plakete in priznanja.

JOŽE ČURIN

To je tudi naš dolg

Drugi zbor partizanskih novinarjev in propagandistov v spomin na prvo slovensko novinarsko konferenco, ki je bila 5. in 6. maja 1944 na osvobojenem ozemlju Bele krajine, na katerega so vabili republiška konferenca SZDL Slovenije, republiški zbor ZZZ NOV Slovenije in Društvo novinarjev Slovenije, je za nami. Od kod pobuda osvežiti spomin na dni, ko je bilo med drugim zasnovano tudi prvo novinarsko društvo v novi, Titovi Jugoslaviji, na delo partizanskih novinarjev in propagandistov? Ni ga rodila želja, da bi idealizirali, posploševali tedanje izkušnje ali celo dali recepte, »ta zbor želimo«, kot je poudaril Lado Pohar, predsednik sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja pri predsedstvu republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije, »v prvi vrsti izkoristiti za prenos revolucionarnih izročil in izkušenj partizanskega novinarstva«.

Na govorniškem odru se je zvrstila vrsta uglednih govornikov. Janez Vipotnik, Franc Setinc in dr. France Vreg. Kristina Lovrenčič (»Ob prizadevanjih za uveljavitev novih družbenoekonomskih odnosov z nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja morajo novinarji danes pripomoči tudi k oživljanju in uveljavljanju tradicij narodnoosvobodilnega boja.«) in Vida Tomšič (»Če govorimo o bitki za informacijo, izziv danes ni nič manjši kot v tistih dneh.«). Oris slovenskega emigrantskega tiska v tujini in njegovega »prizadevanja« v zadnjem času je pripravil Ivan Kriznar. Angela Čampa (»Z večjo skrbjo in pozornostjo je treba zbrati in ohraniti publicistično zapuščino narodnoosvobodilnega boja.«) in Franci Kolar (»Težko je najti kje primer tako popolne zlitosti revolucionarnih izročil narodnoosvobodilnega boja v sedanjosti, kot je to pri nas.«). Lidija Šentjarc (»Ohranitev zgodovinskih tradicij mladim je naša dolžnost.«) in Bogdan Osolnik (»Bitka za informacijo je eden ključnih področij družbenega boja.«). Ante Novak (»Propaganda, ki sloni na znanstveni resnici, dejstvu, je družbi še kako potrebna in ne gre je podcenjevati.«) in Drago Vresnik (»Ne le pri TV 15, pri vseh sredstvih javnega obveščanja je treba zagotoviti večjo udeležbo in angažiranost generacije partizanskih novinarjev in propagandistov, če ne s konkretnimi prispevki, pa z ocenami, nasveti in ustreznim mentorstvom.«)

Gre za proces, »ki ga ni moč uresničiti ob enkratni priložnosti«, kot je poudaril Lado Pohar, predsednik sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja pri predsedstvu republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije, »čeprav nas čas opozarja, da čimprej postorimo, kar smo dolžni in kar še zmoremo«. In tako se je drugi zbor partizanskih novinarjev in propagandistov, ki je bil 16. maja 1980 v republiški skupščini, iztekel z ustanovitvijo aktivna partizanskih novinarjev in propagandistov, v katerega odbor so bili izvoljeni: Franček Bohanec, Jože Koren, Borut Megušar (tajnik), Vera Penca, Lado Pohar, Ivan Potrč, Stane Škrabar, Sergej Vošnjak, Vanda Škodnik (predsednica), Ciril Šter in Drago Vresnik (podpredsednik). Osrednja naloga? Prenos revolucionarnih izročil v dejavnem smislu »kot zagotavljanje nepretrganosti revolucije, kot vzpodbuda za njen nenehni ustvarjalni razvoj«.

Organizatorji drugega zbora partizanskih novinarjev in propagandistov so lahko zadovoljni. Le pohiteti bo treba (šestintrideset let je poteklo od prvega zbora) in bojazni, da bi naloge ne bile izpolnjene, ne sme in ne more biti. Zaupane so pravim rokam. »Trdno vraščeni v Osvobodilno fronto in s tem med ljudske množice so partizanski časnikarji in propagandisti lahko zgled«, če ponovimo besede Franca Setinca, »kako je danes, v novih in drugačnih pogojih, potrebno delovati med ljudmi, organiziranimi v socialistični zvezi kot najširši ljudski fronti, in kako je potrebno pisati, da bi temu pisanju kot nekoč verjeli in zaupali«.

Milena Štrajnar

Zabeleženo na drugem zboru partizansk

Janez Vipotnik:

»Čas, v katerem živimo, zahteva posebno tenkočutnost pisane in izgovorjene besede«.

Prva novinarska konferenca se je zbrala, ko se je vojna bližala svojemu koncu. Tisk je takrat igral izjemno vlogo. Pisana beseda je imela, kot je dejal na konferenci pisatelj France Bevk, namen preoblikovati naš notranji obraz. Sredstva informiranja so utrjevala vero v zmago, vlivala pogum, krepila narodni odpor in samozavest, gradila enotnost in disciplino v vrstah Osvobodilne fronte, opozarjala na pota, oblike in sredstva boja, da dosežemo osvoboditev. Te naloge so opravljali v najbolj neverjetnih pogojih. V času, ko je bil zato potreben izjemen pogum, sposobnost in iznajdljivost, pa tudi, ko je marsikakšen dopisnik izkervavel na bojišču, bil ubit tehnik v bunkerju ali je kurir, ki je raznašal časopise, umrl, ustreljen v tihi grapi.

Konferenca je manifestirala še eno vsebinsko odločilno zadevo: svobodo tiska in svobodo besede! Se pravi tisto zadevo, ki je stara Jugoslavija ni priznavala, zadevo, ki je bila najstrožje prepovedana in preganjana na vsakem koraku; zaradi katere so napredni ljudje sedeli v zaporih dolga leta in celo prelivali kri zanj. Konferenca je potrdila, da je narodnoosvobodilni boj tudi na tem področju prekopicnil stara pravila na glavo. In pisana beseda v partizanih ni le svobodno izražala misli zatiranih in zaničevanih, ni bila le obveščevalka, poročevalka, marveč tudi vodnica, propagatorica, mobilizatorica in organizatorica množic obenem.

S to konferenco želimo poleg spoštovanja narejenemu med narodnoosvobodilnim bojem, čimbolj pobuditi pisanje, ki naj črpa svojo moč iz tradicij NOB. Pisanje v TV-15, Borca, v druge časopise, dnevnike, večernike, tednike, revije, v radio in TV, v knjižnih izdajah. Pobuditi takšno pisanje pri tistih, ki so med vojno to delali, predvsem pa seveda pri novih, mladih novinarjih.

Tako narodnoosvobodilni boj kot priprava nanj sta neusahljiv vrelci idejnih, razrednih, patriotskih in moralnih vrednot, h katerim se bodo vsi, ki jim je in ki jim bo do napredka, neprestano vračali in črpali iz njih novih moči in navdih. In obratno! Ne glede na slabosti in težave razvoja, ki nas vse velikokrat spravljajo v slabo voljo, je težnja: kakšno družbo hočemo in gradimo, ta težnja je preprosto uresničevanje vizije prvih borcev za pravico delavskega razreda.

Če ob proslavljanju izjemnih dogodkov, kakršen je ta, ki ga slavimo danes, če torej ob takšnih dogodkih želimo posebej poudariti nauk preteklosti, nam mora lebdeti pred očmi spoznanje za čas vojne, kot za včeraj, za danes kot za jutri, da bi bilo namreč nemogoče uresničiti zamisli in ideje, ki so pripeljale k zmagi in današnji stvarnosti, brez dobro organiziranega jedra, gonilne gibalne sile, komunistične partije, današnje zveze komunistov.

Karkoli bi lahko očitali sredstvom informiranja, eno bi-stveno jim gre šteti v dobro: da so bila in so učinkoviti sestavni deli revolucije. Da so bila in so povezana z izčrpno revolucionarno dejavnostjo delovnih množic. Da so iz njih črpala in črpajo svojo moč. Da so bila in so predan pojasnjevalec interesov delavskega razreda, zavzet tolmač razvoja socialistične samouprave in vnet oblikovalec socialistične zavesti. Tiste sopotnike v sredstvih informiranja, ki so mislili drugače in delali drugače, so napredne sile same med potjo izločale. Enkrat hitreje, drugič počasneje, toda izločale so jih

kot tujek na svojem telesu. Tako bodo delala, o tem bodimo prepričani, tudi v prihodnje.

Pri programu sredstev informiranja veljajo nekatere stalnice, prek katerih ni mogoče v družbi, ki ji stoji na čelu delavski razred z zvezo komunistov kot usmerjajočo idejno silo. Takšne stalnice so: nobenega popuščanja pri razredni usmerjenosti družbe; pri samoupravnem socializmu; pri utrjevanju jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti in pri politiki neuvrščanja. Toda pri vseh velikih in malih rečeh, ki nas težijo v razvoju in pri katerih tudi sredstva informiranja iščejo izhod iz zagate, pri vseh velikih in malih besedah je potrebno neprenehoma imeti pred očmi tistega, za kogar pravzaprav gre, delovnega človeka. Njegovo delo, dolžnosti in pravice do dela, njegov boj za boljši kos kruha, njegov položaj, njegovo pravico do samoupravljanja, težnje po kulturi, do napredka, skratka njegova stremjenja po boljšem, plemenitem in lepem. In težnja po boljšem, plemenitem in lepem in hrepenenje samo po na videz velikih rečeh. Gre tudi za vsakdanje človeške tegobe. Za vprašanja, ki zadevajo ljudi med seboj. Za tisto, kar naj bi bil človek človeku v velikih in majhnih stvareh, ki jih srečujemo ob vsakem koraku. Tisto, kar utrjuje medsebojno povezanost ožje skupine, soseske, skupnosti in družbe. Prijateljstvo in tovarištvo, skratka, kar nam je bilo v partizanih najmočnejše, najbolj trdno in je bilo osnovni temelj naših uspehov. In sredstva informiranja imajo odgovorno nalogo oblikovati celovitega človeka. Človeka, zvestega naprednim idejam in dobrega srca, predanega stvari socializma in odprtih, čistih rok v prijateljskem odnosu do soseda, delovnega tovariša, delavca, do človeka sploh.

Če smo objektivni, moramo žal priznati, da imamo v sredstvih informiranja tudi še površno obveščanje, lokalistično zapuščenost, slabo znanje, plehkost, klikarstvo, grupštvo, prepisovanje, zanemarjanje lepote slovenskega jezika in podobne zadeve.

Tovariš Kardelj nas je stalno opozarjal, da se mora družba takšnim pojavom vztrajno postavljati po robu, toda tako, da ne bo ogrožena svoboda socialističnega tiska, brez katerega si ni mogoče predstavljati, neoviranega izražanja številnih samoupravnih interesov, niti družbene kritike niti socialističnega boja mnenj. Zato mora biti vsaka družbena intervencija

v tej smeri pretehtano dejanje, argumentirano, kajti vsak poseg v javnosti nosi s seboj nenehno nevarnost, da se sprožijo in uveljavijo dogmatske sile, tiste, ki jim ni povšeči, da imajo delovni ljudje in občani natančen vpogled v vsa družbena dogajanja. Bolj ko bodo politične organizacije ščitile, ohranjale in razvijale javnost dela, manj bo tudi poizkusov, da bi posamezni novinarski sestavi potiskali v ospredje cenečnost svojih proizvodov. In na drugi strani, več ko bodo novinarji ob skupno družbeni skrbni posvečali pozornosti lastni idejni in politični izgradnji, stroki, kulturi pisanja, oblikovanju lastne osebnosti, bolj ko se bodo odpirali navzven, angažirali v tisku najspodobnejše ljudi, bolj bo tisk izraz množice samoupravnih interesov, pomočnik pri utrjevanju delegatskega sistema, skratka boljše bodo opravljali poslanstvo, ki jim je zaupano.

In čas, v katerem živimo, zahteva posebno tenkočutnost pisane in izgovorjene besede. Zahteva prepričanost v zapisano besedo in hotenje, z njo spreminjati stvari na bolje, še bolj napredno, zahteva živo slo dvigati zavest predanosti in delavoljnosti za to družbo in za posameznika. Smo sredi zapletenih zunanjepolitičnih razmer novega mednarodnega mravnjastva, ko tisti, ki se imajo za njeveže mogotce tega sveta, posegajo po neodvisnosti dežel, kakor bi šlo za preprosto premikanje figur na šahovski deski. Mi Jugoslovani stojimo neomajno v boju za mir in prijateljsko sodelovanje med narodi sveta, kakor smo trdno odločeni nadaljevati izgradnjo družbe na sprejetih načelih. Svojo zrelost za to smo dokazali vse doslej, zlasti pa v času težke bolezenske krize in ob slovesu predsednika Tita.

Če primerjamo današnji čas z vizijami dopisnikov, tehnikov, grafikov in kurirjev v času naše najhujše preizkušnje, potem je marsikaj drugače od tistega, kar smo si zamišljali v času NOB. Toda osnovno, glavno misel prav gotovo dosledno uresničujemo: izoblikovati delovnega človeka kot samoupravljalca in gospodarja pogojev in uspehov njegovega dela. In na vprašanje, ali smo se s svojim družbenim razvojem oddolžili času in ljudem, ki so bili sestavni deli osvobodilne epopeje slovenskega in jugoslovanskih narodov in narodnosti, na takšno vprašanje, je naš odgovor nedvomno lahko pritrdilen.

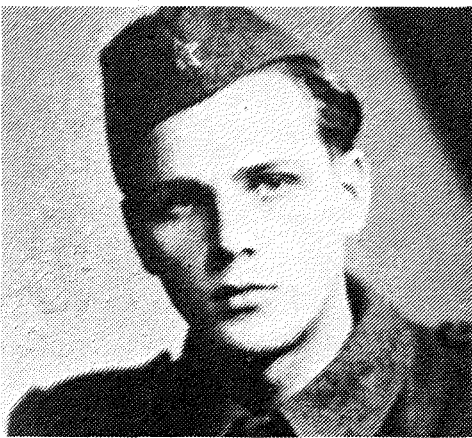
Udeleženci zborovanja partizanskih novinarjev in propagandistov so počastili spomin tovariša Tita z minuto molka in z obljubo, da bodo izpolnjevali naročilo, ki ga je dal urednikom Politike, ki je opozarjal: »NAŠ TISK MORA BITI PRVI PRI UTRJEVANJU PRIDOBITEV, ZA KATERE SMO V VOJNI PRELILI TOLIKO KRVI...«

Foto: A. Agnič

Pogovarjam se s Sergejem Vošnjakom. (V slovu v letih 1941–1945 je o njem zapisano: Delal v organizaciji slovenske mladine, od začetka 1944 v vodstvu. Bil je eden glavnih sodelavcev mladinskih glasil, urednik Mladine in sourednik Pionirja. Pisal je direktivne sestavke, politične članke, pesmi, skeče in reportaže.)

Radovednost ni potešana. Kaj dodati k podobi partizanskega časnikarja, tovariš Vošnjak?

Tomšičeva brigada, julij 1942.

Sergej Vošnjak v Črnomlju leta 1944

– »Tovariš komisar, jaz, veš... ne bo mi šlo... ne bom zmoget tega.«

»Kako ne boš zmoget? Saj to nič ni. Urediti stencas, pripraviti miting, je to sploh kakšna težava?«

»Tovariš komisar, saj ni nobenega kulturnega gradiva v četi. Borove Vi-harje si posodil v štab brigade...«

»Fant, kakšen skojevac pa si, da tako obupuješ? Znajdi se malo. Kakšna je tvoja skojevska zavest, če se bojiš tako majhne naloge.«

Ko je Sergej Vošnjak izpolnil prvo časnikarsko nalogo, je imel osemnajst let. In govorili so, da takšnega stencasa še ni bilo.

Spomin na pisatelja Ivana Roba: Spoznala sva se maja ali julija 1941 v Iškem Vintgarju. Ubili so ga leta 1943. »Kdor umre za domovino, je živel dovolj!« je takrat zabrusil okupatorskim zasljevalcem. Cankarjeva brigada, septembra 1942. Ivan Rob je bil urednik Cankarjevega bobnarja. Tri ali štiri številke so izšle, pisane na pisalnem stroju. »Po vojni nisem nobene zasledil,« z obžalovanjem ugotovi Sergej Vošnjak. Kup šaljivih iskric v njem je Robovo delo. Tudi sam se je poskusil v satiri. Prav v teh dneh je v Podgorju pri Novem mestu nastal skeč Borba.

Gubčeva brigada, december 1942.

Na Silvestrovo je izšel Tovariš, glasilo Gubčeve brigade.

Pomlad 1943 na Stajerskem je prekinila časnikarsko udejstvovanje Sergeja Vošnjaka. Nadaljeval ga je konec leta. Takrat, ko so ga poklicali na pokrajinsko konferenco SKOJ in je po dobrem letu dni stisnil roko bratu. Mitja Vošnjak je bil prvi urednik Mladine. »Ne le pri Mladini, sodeloval sem tudi pri urejanju Mlade pesti, katere urednica je bila Vilma Pirkovičeva,« pravi Sergej Vošnjak. Tu se je pravzaprav začelo pravo pisanje, ki ga ni odložil vse do svobode.

Sodelavci: Vlado Šestan, Boris Majer, Stana Potočnik, Tone Polajnar, Ksenja Šebek, Sergej Kavčič.

Napisali ste kakih sto pesmi. Kako teče tista iz roške ofenzive?

»Kar je v obupu rojeno, postane silovito. Kar je v krvi kaljeno, je zmagovito. In kar iz srca je vzkliko, je plemenito. V tej noči se nam je rodila, v krvi okalila

in v srcih utrdila mogočna velika vera. Vera v življenje, vera v ljudi in v nove dni.

To noč smo tudi sami se rodili, iz zrna smo v velikane vzklikli.«

Partizanka Sonja je rekla: »Povedal si to, kar smo vsi čutili te dni!« Ko so kmalu zatem napadli belogardistično postojanko v Kumpolah, je bila ranjena v prsi.

Pesem je Sergej Vošnjak napisal na cigaretni papir, jo recital na mnogih mitingih, izgubil in po vojni ponovno zapisal. Trdno je ostala v spominu ta »pesem iz roškega kotla«, kot ji pravi avtor. Neverjetno trdno.

Lahko potegnemo primerjavo med časnikarstvom takrat in danes?

»Kolikor je nismo, bi jo morali! Časnikar ne posreduje samo informacij, je sestavni del oblikovanja politike ali smeri gibanja, za katero se zavzema. Za angažiranega časnikarja, kot tudi za nas takrat, je časnikarstvo ena najaktivnejših oblik udeležbe v revoluciji.«

Milena Štrajnar

Množičnost v športu razvija nove humane odnose

Tito in šport

Na komemorativni slovesnosti v dvorani Tivoli je 7. maja prisostvovalo nad tisoč udeležencev. Povzemamo del govora Marjana Lenarčiča o Titovi aktivnosti in odnosu do športa.

V srcih vseh nas je boleče odjeknila vest 4. maja 1980 ob sporočilu CK ZKJ in predsedstva SFRJ o tem, da je umrl tovarš TITO, naš najljubši prijatelj in največji človek naše preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, državnik sveta, častni občan Ljubljane, narodni heroj, predsednik SFRJ, predsednik ZKJ, maršal Jugoslavije in vrhovni komandant oboroženih sil ter pobudnik socialističnega samoupravljanja in politike neuvrščenosti. Upali smo, da se bomo tudi letos ob dnevu mladosti srečali s Titom in mu zaželeli vse najboljše za njegov rojstni dan. Iskreno si je želel, da bi bil 25. maj, dan naše mladosti, dan športa, dan mlade generacije. Tito ne bo več prihajal v Ljubljano in v druge kraje, med delovne ljudi, ki jih je tako ljubil. Ne bo ga več na telesnokulturnih prireditvah. Vendar pa bo živel v nas in med nami, saj je njegovo plodovito delo čvrsto vtkano tudi v telesno kulturo.

Tito športnik

Titova aktivnost v športu se je začela že v njegovi rani mladosti v domačem Kumrovcu in nato v Sisku, kjer se je učil ključavničarskega poklica. V tistem času se je ukvarjal s keglanjem, zatem z dviganjem uteži in rokoborbo v grškorijskem slogu. V Kamniku (Slovenija) je v sokolskem društvu gojil gimnastiko. V tej panogi se je izpopolnjeval v dunajskem Novem mestu (Avstrija). Tam se je seznanil tudi s sabljaškim športom, ki je postal njegov najljubši šport. Leta 1914 je bil vpoklican v avstroogrsko vojsko in v njej je nadaljeval z obvladovanjem sabljaštva. Postal je prvak polka v sabljanju in leta 1914 v Budimpešti dosegel drugo mesto in srebrno medaljo v floretu. Kot vojak se je ukvarjal tudi z drugimi športi, zlasti s smučanjem. V spopadu s Čerkezi v Karpatih med prvo svetovno vojno je z obvladovanjem sabljaških veščin uspel odbiti kopje enega izmed nasprotnikovih vojakov. Tito je rad jezdil neosedlane konje, lotil pa se je tudi krotjenja hitrih in nemirnih konjev. V Rusiji je med prvo svetovno vojno sodeloval v zmagoviti oktobrski revoluciji. Po vrnitvi v Jugoslavijo leta 1920 se je ves posvetil revolucionarnemu delavskemu gibanju in je imel zato manj možnosti za športno aktivnost. Leta 1920 postane član KPJ. Vendar Tito, ki se je tedaj zaposlil v ladjedelnici v Kraljevici, v celoti ni opustil športa, pomagal je pri ustanavljanju delavskih športnih društev (Kraljevica, Hreljina, Zagreb). S športom se je ukvarjal tudi v kaznilnici. Igral je šah s sotovarši v zaporu (Lepoglava, Maribor). Tito je postal član PK KPJ za Hrvatsko, član CK KPJ in član politbiroja CK KPJ (1934) in leta 1937 generalni sekretar CK KPJ.

V obdobju 1941–1945 je deloval kot politični organizator oborožene vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti proti okupatorju in domačim izdajalcem ter postal vrhovni komandant NOV in POJ, leta 1943 pa predsednik NKOJ in maršal Jugoslavije. Ukvarjanje s športom v predvojnem obdobju (planinarjenje, plavanje, veslanje, strelstvo in drugi športi) je omogočilo Titu, da je brez težav premagoval silne napore NOB. Bil je izredno vzdržljiv pešec, planinec in borec; premagal je visokogorske prelaze z vrhovnim štabom, npr. Ogljelo kulo (1949 metrov) na Treskavici junija 1942. Istega leta je CK KPJ s Titom na čelu bival v Foči. Sto deset dni trajajoča fočanska republika je v zgodovini revolucije pomembna zaradi oblikovanja temeljev ljudske oblasti, nove družbene ureditve, zasnov današnjih socialističnih samoupravnih odnosov, svobode, športnega življenja in telesne kulture. V Foči so se odvijala številna športna tekmovanja. Tovarš Tito je dal idejo mladim, da organizirajo prve partizanske športne igre v okupirani toda nikoli podjarmljeni Jugoslaviji. Igram je osebno prisostvoval tovarš Tito. Med njegovim bivanjem na Visu in ob drugih priložnostih je rad odigral partijo šaha s svojimi bojnimi tovarši. Na Visu se je v mejah tedanjih možnosti ukvarjal s plavanjem, ki mu je bila priljubljena oblika sproščanja. Tito je bil človek, ki ni mislil samo na določen trenutek, ampak tudi na jutri, na sedanjost in prihodnost; to je bil veliki revolucionar in strateg sedanjosti in prihodnosti. Tudi po osvoboditvi je kljub napornim državnim, političnim, vojaškim in drugim številnim dolžnostim, odgovorno-

stim in obveznostim posvečal veliko skrb športnorekreacijskim dejavnostim, skladno s potrebami in interesi ter nagnjenji delovnih ljudi in občanov, zlasti mlade generacije. Tudi sam se je ukvarjal s takšnimi aktivnostmi: plavanjem, veslanjem, lovom, ribolovom, avtomobilizmom, motonautiko, šahom, streljanjem, tenisom, gimnastiko, planinarjenjem in drugimi oblikami športne rekreacije. Dosegel je pomembne rezultate v strelstvu in osvojil več pomembnih lovskih trofej, cenjenih v svetu.

Pomembna je množičnost

Tito je svoja stališča in poglede o pomenu in vlogi telesne kulture za delovne ljudi in občane, zlasti za mlado generacijo, o športni vzgoji mladih, izražal v povezavi in kontinuiteti socialistične in samoupravne izgradnje od 1945. leta do danes. Leta 1945 je v razgovoru z dopisnikom »komsomolske pravde« med drugim dejal: »Naša želja je široko razviti telesno kulturo in šport v mestih in na vaseh. Mladina mora imeti vse možnosti za vsestranski telesni razvoj. Zato je tedanja zvezna vlada predvidela razne ukrepe, s katerimi je treba zagotoviti razvoj telesne kulture in športa v množicah.«

Leta 1946 je v pogovoru s predstavniki mladine med drugim položil na srce dolžnost, ki je tudi danes izredno aktualna, da se mladina telesno razvija in uči, da obnavlja in izgrajuje porušeno domovino. Leta 1948 je na skupnem kongresu SKOJ in LMJ poudaril, da mora dobiti telesna vzgoja v naši domovini splošni množični značaj. V pogovoru s predstavniki Strelske zveze Jugoslavije leta 1949 je podčrtal pomen razvijanja strelskega športa za obrambo domovine. In dalje, da ukvarjanje s strelskim športom prispeva k oblikovanju tašnih osebnih lastnosti ljudi, kot so hladnokrvnost, samodisciplina, obvladovanje živcev, upornost, moč koncentracije in drugo. Tito je menil, da je napačno misliti, da lahko samo velike dežele in veliki narodi dosegajo velike rezultate v športu in znanosti.

Leta 1952 je v pogovoru z delegacijo 1. kongresa Zveze študentov Jugoslavije in ob drugih priložnostih poudarjal pomen razvijanja množičnosti v telesni kulturi, ki nam je zlasti v SR Sloveniji vse do prve problemske konference o telesni kulturi leta 1971 v ZSM Slovenije in 1973 v SZDL Slovenije ter po Portorožu tudi danes in jutri poglobitveno usmeritev. Tito se je zavzemal za razvoj telesne vzgoje in športa na univerzah. Skozi množičnost je naglašal, se bodo postavljali v

ospredje posamezniki, ki jih bomo lahko pošiljali tja, kjer bo to potrebno.

Humanizacija v telesni kulturi

Leta 1952 pomeni za telesno kulturo LR Slovenije pomembno prelomnico v demokratizaciji in humanizaciji ter podružbljanju odnosov v telesni kulturi. To je bil čas, ko so se v telesni kulturi pojavila nekatera notranja protislovja kot posledica napačnega ali preozkega pojmovanja telovadbe na eni in športa na drugi strani. Ob večjem angažiranju zavestnih socialističnih sil v tedanji športni zvezi in zvezi Partizan je prišlo v 1957. letu do teženj po združitvi obeh organizacij. Kot zunanjo manifestacijo teh teženj sta obe organizaciji organizirali 1. festival telesne kulture, značilen po skupnem nastopanju vseh dejavnosti. Vabilu na udeležbo se je odzval tudi tovarš Tito. Vidno zadovoljen je pozdravil tudi idejo o zblizevanju in stapljanju dejavnosti obeh organizacij, do katere je prišlo leta 1961 z ustanovitvijo ZTK Slovenije. Razmere v jugoslovanskem športu tedaj niso bile najugodnejše. Na pobudo političnih dejavnikov v federaciji, vključno s tovaršem Titom, je bil leta 1958 sklican v Beogradu prvi jugoslovanski kongres telesne kulture. Tito je kot pokrovitelj naslovil na kongres

prenaglašen poudarek izključno samo vrhunskemu športu. Tito je opozoril na vrsto negativnih pojavov v telesni kulturi in športu, ki jih je mogoče odpraviti samo s pravilnimi družbenopolitičnimi in demokratičnimi postopki. Rezultat njegovih prizadevanj je v tem, da so družbenopolitične organizacije poslej posvečale vedno več pozornosti tudi telesni kulturi.

Pohvale in nagrade za resnične uspehe

Maršal Tito je znan tudi po tem, da je znal pohvaliti in nagraditi športnike, zlasti za njihove visoke športne dosežke na olimpijskih igrah, svetovnih in drugih mednarodnih tekmovanjih. Večkrat jih je povabil k sebi, se pogovarjal z njimi. Ob dnevu mladosti 1965 se je zahvalil upornosti in dosežkom prvemu športniku naše domovine Miroslavu Cerarju. Redno je spremljal vrhunske športne prireditve, poznal je vse naše znamenite športnike. Večkrat je podelil športnikom in TKO visoka državna odlikovanja v znak priznanja za posebne uspehe na področju telesne kulture.

Rad je zahajal k nam v Planico na smučarske skoke in kot pokrovitelj ob 40. obletnici planiških skokov (1974. leta) in pokrovitelj smučarskih poletov v Planici. Pred leti je odprl svetovno hokejsko prvenstvo, bil je pokrovitelj svetovnega prvenstva v gimnastiki in košarki v Ljubljani 1970, pokrovitelj alpinistične himalajske odprave. Bil je pokrovitelj mnogih drugih svetovnih, evropskih, sredozemskih iger 1979 v Splitu in mnogih drugih mednarodnih športnih prireditvah v SFRJ.

Predstavnikom ZTKJ (1971) je Tito ob kritičnih pripombah nakazal elemente koncepta telesne kulture in športa, prilagojenega doseženi stopnji razvoja socialistične samoupravne družbe.

Pomen športa že med NOB

Na mednarodnem področju je neprecenljiv prispevek Josipa Broza Tita kot pobudnika in ambasadorja politike miroljubnega sožitja z državami z različnimi družbenopolitičnimi sistemi. Titova usmeritev nam je bila podlaga za oblikovanje politike telesne kulture Jugoslavije in Slovenije na področju mednarodnih odnosov. Telesna kultura in šport sta postala sestavni del naše neuvrščene in miroljubne zunanje politike SFRJ. Razvoj takšne smeri je rezultat humanih ciljev, za katere se je zavzemal Tito v telesni kulturi. Titov športno kultiviran odnos in občutek za mednarodno vlogo in pomen telesne kulture in športa izhaja že iz NOB iz obdobja, ko so na pobudo oblastnega komiteja KP Hrvatske za Dalmacijo ustanovili (1944. leta) NK Hajduk kot ekipo NOV in POJ, ki je z Visa odpotoval na gostovanje v Italijo, na Malto, v Egipt, Palestino, Libijo, Sirijo in druge dežele. Akcija je bila velikega pomena za popularizacijo NOB in nove Jugoslavije v svetu.

Šport je po mnenju Tita že med NOB postal pomemben dejavnik seznanjanja drugih z našim NOB, z novimi stremeljenji jugoslovanskih narodov in narodnosti, postal je ambasador dobre volje in prijateljstva med narodi in državami, zlasti še po osvoboditvi v obdobju razvijanja politike miroljubnega sodelovanja in uveljavljanja politike neuvrščenosti.

Titova štafeta

Višek vsakoletnih političnih in telesnokulturnih manifestacij je praznovanje dneva mladosti. Milijoni naših mladih ljudi že od 1945. leta dalje vsako leto čestitali Titu za rojstni dan 25. maja navdušeno, ponosno, ustvarjalno. Od leta 1957 je na Titovo željo postal 25. maj praznični dan mladosti in Titova štafeta – štafeta mladosti. Od leta 1946–1957 se je štafeta odvijala v vsaki socialistični republiki in socialistični avtonomni pokrajini. Njihove štafete so jo predajale Titu. V tem času je v imenu slovenskih športnikov izročilo Titu štafetno palico 7 športnikov (Rudi Finžgar, Tone Cerar, Ivo Krevs, Janez Pold, Marino Urbanc, Milan Smerdu in Saša Bižal ter Sonja Rozman in Vida Gerbec). Od leta 1957 dalje je dobila štafeta mladosti zvezni značaj in 1965. leta je predal štafetno palico Titu Miroslav Cerar.

Štafeta mladosti se je 4. maja 1980 ustavila in vključila v žalovanje vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Marjan Lenarčič

Dan letalstva – 21. maj

Tovarišu Titu ni bilo dano, da bi skupaj z nami praznoval 21. maj, dan našega vojnega letalstva. Toda njegovo delo na področju letalstva je in bo ostalo med nami. Spomnimo se ob tej priložnosti nekaterih pomembnejših datumov in dogodkov v zvezi z nastankom in razvojem letalstva v najtežavnejših dneh našega osvobodilnega boja.

Triindvajsetega maja 1942. leta je priletel pilot Franjo Kluz s svojim letalom Potez 25 iz tako imenovane Nezavisne države Hrvatske med partizane. Še istega dne mu je sledil in se spustil na osvobodno ozemlje pilot Rudi Čajavec z mehanikom Milutinom Jazbecem na letalu Breguet 19. Ti dve letali sta opravili nekoliko uspešnih napadov na sovražnika, dokler se ni Čajavec prisilno spustil na sovražno ozemlje. Čajavec je bil ranjen, in da ne bi padel živ v roke sovražnika, se je sam ustrelil, Jazbeca pa so ustaši strahovito mučili in ga na koncu ubili. Kluzovo letalo je sovražni lovec izsledil na zemlji in ga uničil. Franjo Kluz je padel kot pilot naše Prve eskadrilje 14. septembra 1944, zadet od protiletalske artilerije v bližini Omiša v Dalmaciji. Delovanje teh dveh partizanskih letal ni bilo iz vojaškega vidika izrazito pomembno, pač pa je imelo njuno delo zelo velik moralni in politični učinek, pozitiven za partizane in negativen za sovražnika.

Prav gotovo je tovariš Tito že v času, ko so se spustila prva letala na osvobodeno ozemlje, če ne že prej, snoval načrte, da mora imeti sodobna vojska tudi svoje letalstvo. Toda leta 1942 še ni prodrla v svet resnica, kdo se bojuje v Jugoslaviji proti fašistom. Komaj naslednjega leta so se začeli pojavljati vidnejši vojaški predstavniki pri našem Vrhovnem štabu Jugoslavije, med temi tudi šef vojne misije Fitzroy Maclean.

Letalstvo je zahteven rod oboroženih sil. Svoja letališča, skladišča in delavnice mora imeti globoko v zaledju, kar pa je bilo v naših razmerah zaradi naglih predorov nadmočnega in tehnično dobro opremljenega sovražnika težko uresničiti... Vezani smo bili torej na pomoč od zunaj, na pomoč zaveznikov. In na katere zaveznike smo lahko računali? Le na Angloameričane, ki so nam bili v Sredozemlju najbližji. Le ti so leta 1943 zavzeli še dobršen del južne Italije. Pomoč nam je bila torej omogočena edino 'preko morja' in od tod tudi izvi-

ra naš splošni naziv prekomorci in prekomorsko letalstvo. Potrebna so nam bila letala, bojni in ostali tehniški material, še zlasti pa je bilo pomembno šolanje pilotov in tehniškega osebja. V vojnih letih se je namreč letalstvo nesluteno razvilo. Naši letalci, ki že četrto leto niso imeli opravka z letali, so se morali seznaniti z novimi dosežki na področju letalske tehnike. Od kod pa vzeti letalsko osebje? Tudi na to je mislil naš nepozabni vrhovni komandant, ko je izdal 14. oktobra 1943 ukaz, naj se ustanovi Prva letalska baza z nalogom, da uredi potrebna vzletišča in organizira zbiranje in šolanje letalcev. Vrata za vse to nam je odprla konferenca treh velikih: SSSR, ZDA in Velike Britanije v Teheranu (od 28. novembra do 1.

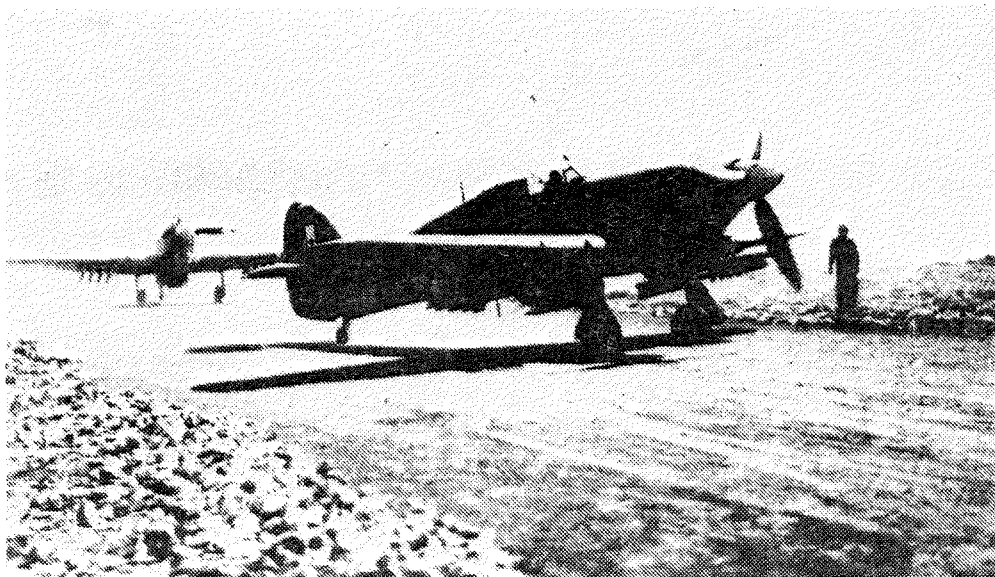
skih Slovencev in Istranov.

Zelo pomembna je bila točka 6, okoli katere je nastal zaplet, in ki kaže daljnovidnost in odločnost našega maršala Tita. Ta točka je določala, do kdaj bodo morali ostati naši letalci pod poveljstvom RAF. Po tej točki bo tisto osebje, ki ne bo sprejeto v eskadrilje, uvrščeno kot »prostovoljna rezerva« v razne ustanove RAF (delavnice, skladišča, transportno letalstvo itd). Kdaj naj bi njihova služba v teh ustanovah prenehala, naj bi odločil RAF. Polkovnik Pirc je ta sporazum podpisal in maršal Tito je soglašal z vsemi točkami, razen s točko 6. Zahteval je, naj bi pravico odpoklica iz službe v RAF imel naš vrhovni štab in ne britansko letalstvo. Pirc je po inštrukcijah, ki jih

Prva lovska eskadrilja, ki je imela v svojem sestavu 16 lovsko-bombniških letal Spitfire 5/B. Na vsakem letalu sta bila vgrajena dva topa kalibra 20 mm in štiri mitraljezi kalibra 7,7 mm. Pod vsakim krilom so nosila po eno bombo teže 112,5 kilogramov. Po končanem urjenju v Afriki je eskadrilja začela z akcijami nad sovražnikom 16. avgusta 1944.

Druga lovska eskadrilja je bila oborožena s 16 lovskimi letali Hurricane/4, ki so nosila po osem rakiet, vsaka s težo po 27 kilogramov. V krilih sta bila vgrajena dva mitraljeza kalibra 7,9 mm. Ta eskadrilja, pri kateri je urjenje trajalo dalj časa, je posegla v boje 13. oktobra 1944.

V vsaki eskadrilji je bilo po 250 mož, od tega 24 pilotov. Omenimo naj še,

decembra 1943), kjer je bilo sklenjeno, naj operacije NOVJ podpro z letalstvom in materialom! Odtlej se je organizacija partizanskega letalstva bolj ugodno razvijala. Dvanajstega marca 1944 je bil v Drvarju podpisan dogovor o formiranju letalskih enot. Za zavezniško stran sta podpisala dogovor brigadni general Maclean in letalski polkovnik Selby, za našo stran pa maršal Tito in polkovnik Pirc. Toda potrebno je bilo še soglasje poveljstva RAF (Royal Air Forces) za Sredozemlje, ki je moralo dodati še različna dopolnila. Selby in Pirc sta še istega dne odpotovala v Kairo, kjer je bilo poveljstvo RAF. Dogovorili so se glede raznih podrobnosti v zvezi s formiranjem eskadrilj, o osebju, ki bo sestavljeno iz letalcev, ki prihajajo iz partizanskih vrst ter iz letalcev, ki so bili prej v kraljevskem jugoslovanskem letalstvu, a so se proti koncu leta 1943 množično uprli in zahtevali uvrstitev v Titovo letalstvo. Med slednjimi je bila večina primor-

je prejel od maršala Tita, pismeno zahteval, naj se ta točka spremeni, toda poveljstvo RAF ni hotelo temu ugoditi. Zaradi te točke je nastal resen spor in že je kazalo, da se celoten kairski sporazum ne bo uresničil. Na ponovno zahtevo maršala Tita, naj se ta točka spremeni, je končno o tej zadevi odločalo arbitražno britansko ministrstvo, ki je ukazalo poveljstvu RAF naj sprejme točko 6, kakor to zahteva maršal Tito. S tem si je naš vrhovni komandant pridobil pravico odpoklicati naše letalce iz RAF v vsakem trenutku. To je bila daljnovidna poteza našega maršala, kar se je kasneje še posebno izkazalo pri naših letalcih v Alžiriji, ki so odšli 15. novembra 1944 v domovino. Britanci pa so jih kot dobre delavce še naprej hoteli zadrževati.

Prejeli smo 32 lovskih letal

Na osnovi sporazuma v Kairu sta bili ustanovljeni na letališču Benina (Bengazi, Libija) dve eskadrilji in to:

Od borca pešca do pilota JLA

Novembra 1944. leta je Glavni štab Slovenije izdal razpis za sprejem v letalsko šolo. V Kresincu v Beli krajini so se nekaj dni zbirali kandidati in od tam so odhajale skupine proti Beogradu. Zbralo se jih je 290 do 300 in še na kresinskem letališču (velikem travniku) na levem bregu Kolpe so pripravljali teren za letala, ki naj bi jih vse skupaj odpeljalo do Beograda. Med temi borci, bodočimi letalci, je bil tudi Ivan Fuks, doma iz Dolenjskih Toplic.

»Nekega dne, ko smo ravnali teren za letališče, so nas napadli ustaši. Kmalu za tem so prišla tudi zavezniška letala, ki pa so le zakrožila nad nami in odletela. Veselje, da bomo vsak hip odleteli z letali na pot, je bilo kratko, kajti niso se vrnila in kaj kmalu za tem je prišlo od glavnega štaba povelje, da pojdemo na pot peš.«

Borci so dobili vsa navodila in določeno pot čez sovražnikovo ozemlje z nalogom, da s seboj do mesta Pisarovine preneajo in prepeljejo večje število ranjenecov (bilo jih je od osemdeset do sto).

»Tako smo 24. decembra odrinili na pot,« pripoveduje Ivan Fuks. »V Podzemlju se nam je pridružila še skupina petdesetih letalcev, ki so hodili že pred vojno v letalsko šolo v Metliki je pristopilo še sto borcev, namenjenih na Vrhovno poveljstvo NOV in POJ Jugoslavije v Beogradu.«

Na poti, ki je bila dolga več kot tisoč kilometrov in je trajala več kot mesec dni, so borci pešali tudi po dvajset ur na dan. »Približno 15. januarja smo prestopili jugoslovansko madžarsko mejo in se krajši del poti peljali z vlakom.« Dolga pot bodočih letalcev je bila za kratek čas prekinjena v Zemunu, kjer so si odpočili od dolge in naporne poti. Tja so se stekale tudi poti vseh drugih borcev iz različnih krajev Jugoslavije, ki so se prijavili v letalsko šolo. Tisti, ki so imeli že izkušnje iz predvojnega časa, so ostali na tečaju v Zemunu in se kmalu vključili v operativne enote našega letalstva. Nekateri novinci so nadaljevali pot v Sovjetsko zvezo, drugi pa v partizanske vojaške šole.

Ivan Fuks in mnogo njegovih tovarišev, ki so prepešali tako dolgo pot, da bi lahko postali piloti Titove armade, je svoje šolanje končalo šele dve leti po končani vojni. Ivan Fuks pa o povojnih letih v Jugoslovanskih ljudski armadi pravi: »Bili smo ponosni, da smo bili med prvimi, ki smo svoje znanje prenašali na mlajše rodove. Naša armada je bila vse bolj opremljena in danes nastopa pod našim modrim nebom že nova generacija dobro izšolanih in predanih letalcev.«

B. Ž. J.

Veliko partizansko srečanje v Sečovljah

Na sečoveljskem letališču so se na velikem partizanskem slavlju zbrali 18. maja letalci prekomorci, narodni heroji, španski borci, spomeničarji in drugi borci ter občani, da bi v počastitev bližnjega dneva letalstva odkrili doprni spomenik španskega borca in borca NOV Josipa Krizajca. Slavnostni govornik je bil španski borec in heroj Stane Bobnar. Proslave so se poleg številnih povabljenih udeležili tudi gojenci in starešine puljske vojne letalske akademije.

V Cerkljah so se pripravili na 21. maj

Na brežiškem letališču JLA v Cerkljah ob Krki je bila 13. maja tiskovna konferenca, na kateri so starešine cerkljanskega garnizona zbranim novinarjem in drugim pojasnili, kako bodo proslavili letošnji dan letalstva.

Predvsem so poudarili, da generacije današnjih čuvarjev našega neba dostojno nadaljujejo tradicije svojih partizanskih predhodnikov, tradicije druge partizanske eskadrilje vojnega letalstva NOV Jugoslavije, ki je bila ustanovljena 1. julija 1944. leta in katere ime nosijo. Današnji pogoji dela naših vojnih pilotov so vse drugačni, kot so bili med vojno, po našem nebu vodijo sodobna letala, vendar je tudi usposabljanje, ki ga zahteva naglo napredujoča tehnika v letalstvu, vse obsežnejše. Novi rodovi letalcev zatrujejo, da varujejo in bodo varovali naše nebo prav tako srčno, kot so ga sredi vojne vihre varovali partizanski letalski junaki.

Rafael Perhauc

Prvi kongres protifašistične mladine Jugoslavije, 27. in 28. decembra 1942 v osvobojenem Bihaču:

Ko je senca fašistične pošasti legla na vse evropske narode, je bila mladina Jugoslavije v prvih vrstah obrambe pred ogromno fašistično nevarnostjo, obrambe neodvisnosti naše domovine.

Mladina Jugoslavije si je pridobila skupaj z vsemi ostalimi borci naše narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov v tej vojni pred vsem naprednim človeštvom ime, kakršnega še nikdar ni imela naša vojska v zgodovini naših narodov. Ogromna zasluga našega mladega rodu je, da se je naša vojska častno izkazala pred vsem naprednim svetom.

Naj živi mladi rod Jugoslavije!

Ob sprejemu delegacije ZMS v osvobojeni Ljubljani 29. maja:

Utrjujte in poglobite bratstvo z mladino vseh narodov Jugoslavije. Oddolžite se junaški mladini Bosne in Hercegovine, ki je v tem boju doprinesla največ, ki ima porušene domove in šole, s tem ji nudite pomoč.

Čuvajte in utrjujte bratstvo med napredno italijansko in slovensko mladino v Trstu!

Zgradili bomo tovarne, odprli nove rudnike in podjetja. Treba bo inženirjev, treba bo sposobnih in šolanih ljudi, ki bodo vodili delo. Zato se je maršal Tito še posebej obrnil k zastopniku pionirjev. Preko njega je naročil tisočim in tisočim mladim pionirjem: »Pionirji, učite se, bodite v šoli pridni in vestni, s tem boste največ koristili svoji domovini!«

Delavska mladina – nosilec bodočnosti – bo kot doslej ostala v prvih vrstah. Z udarniškim tekmovanjem in svetlim zgledom požrtvovalnosti bo kazala vsej ostali mladini pot v novo življenje, ki bo prosto vseh zatiralcev in izkoriščevalcev.

To je pot, po kateri mora slovenska mladina, če hoče ustvariti svoji domovini in sebi lepše življenje. Od mladine same je odvisno, kdaj bo ta pot prehojena.

Četrty kongres SKOJ od 12. do 15. oktobra 1948 v Beogradu:

Današnji dan je za vas zgodovinski dan, ker končujete dolgotrajno dobo razvoja komunistične mladine Jugoslavije. Na tem kongresu ste pregledali celotno delo in boj mlade generacije v tej dolgi dobi. Od zdaj, od danes dalje, pa boste tudi formalno mnogo večja organizacija, ne le organizacija kakih tristo tisoč članov, temveč organizacija, ki šteje poldrugi milijon mladih ljudi. Pod isto zastavo, pod katero ste stopali kot organizacija tristo petdesetih in nekaj tisoč mladincev, morate stopati tudi odslej kot organizacija poldruega milijona ali dveh milijonov mladih ljudi. Mi gradimo socializem. Že smo položili temelje socializmu v naši državi in na tej poti nas ne morejo ovirati nobene zapreke, pa naj prihajajo od koderkoli. In zakaj? Predvsem zato, ker je naš mladi rod enoten, ker je tako enotna naša partija in ker so tako enotni naši narodi.

Iz pogovora z delegacijo prvega kongresa zveze študentov 14. marca 1952:

Zakaj ste tu vi, zakaj je mladina na univerzi, zakaj komunisti na univerzi? Zato, da ne dovolite odmikanja na napačna pota, da preprečite razrednemu sovražniku delovanje med vami. Nikar ne čakajte, da bi take stvari preprečevali po upravni poti. Opravljajte to vi, pojasnjujte in vplivajte na ljudi, ki stvari ne razumejo. V tako hudem položaju, ko morata naša partija in država skozi Scile in Karibde vseh mogočih nevarnosti, je posebno važno, da ne delamo napak.

Ob obletnici prve proslave dneva mladosti leta 1957 Josip Broz Tito odgovarja uredništvu Mladosti:

– Ko že govorimo o mladini, tovariš predsednik, dovolite, da vas vprašam o nečem, kar, res je, ne zanima samo mlade generacije. V nekaterih deželah, posebno na Zahodu, namreč pogosto govore o trenju med starimi in mladimi generacijami. Pri nas se to vprašanje seveda drugače zastavlja, vendar bi vas prosil, da nam kaj poveste o tem.

– Pri nas med generacijami ni trenja, zakaj ves naš razvoj je tako dinamičen, da mladino privlači. Do trenja bi prišlo, če bi stagnirali. Ker pa mladina vidi nenehen napredek, ker vidi, kako se nenehoma dinamično razvija vse življenje, ter vidi perspektivo zase, ne more biti nobenih trenj.

Našo mladino moramo vzgajati tako, da bo ljubila svojo deželo, da bo ljubila domovino, in da bo pripravljena vselej, kadar bo potrebno, dati tudi življenje za njeno neodvisnost. To je zelo potrebno tudi dandanes in ni prav nič v nasprotju z internacionalizmom.

Sedmi kongres ZKJ v Ljubljani od 23. do 27. aprila 1958:

Poudariti moram pomen pobude Ljudske mladine glede organizacije Mladih združnikov, ki že zdaj zajemajo 37.000 vaških fantov in deklet, zbranih v 860 sekcijah in klubih mladih kmetijcev. Razen tega dela v 700 šolskih združenjih 42.000 šolskih otrok. V njih so mladi združniki že takoj v začetku dosegli izredno lepe uspehe. Ti združniki postajajo čedalje bolj nosilci sodobnejših metod v kmetijski proizvodnji, s čimer začenjajo močno vplivati na to, da bomo odpravili pri kmetih razna zastarela pojmovanja, ki so tuja sodobnemu načinu proizvodnje na vasi. Tako postajajo mladi združniki postopoma pionirji socialistične preobrazbe na vasi.

**Najpozitivnejše revolucionarne lastnosti so vztrajnost, smisel in
Če ima človek te lastnosti, potem ni samo zmožen junaških dej
v gospodarstvu in povsod, kjerkoli dela. Želim vam veliko uspe**

25. maj

V Senožetih so 17. maja slavnostni zaključek kurirčkove pošte v spomin našemu dragemu tovarišu Titu in 35-letnici osvoboditve povezali s praznovanjem svojega krajevnega praznika.

»Hodili bomo po poti, ki nam jo je začrtal Tito! Naj živi Titova Jugoslavija! Za domovino – Po Titovi poti naprej!« so obljubljali pionirji z besedami, ki so globoko v sebi postale zapisnega vsakega izmed nas. In vsak zase je tiho obnavljal misli pionirske zaobljube:

*Danes, ko postajam pionir, obljubljam:
da se bom marljivo učil in delal,
spoštoval starše in starejše
in bom zvest, iskren prijatelj,
ki drži obljubo;*

*in napredne ljudi sveta,
ki želijo svobodo in mir;*

*da bom sledil pot najboljših pionirjev,
cenil slavno delo partizanov*

*da bom ljubil svojo domovino,
njene bratske narode
in gradil življenje,
polno radosti in sreče.*

**Spominsko obeležje prvemu komandantu pionirskega odreda Ratitovec in padbel
Iz igre v pravo vojno**

V Železnikih je bila navada, da so se dečki, stari od 12 do 15 let, »šli vojsko« na Jožefovo, ki velja za nekakšen prvi pomladanski praznik. Popoldne so se zbrali v četici, ki sta se šli vojskovati v Snegovnik, kajti tam je bilo že kopno. Senožeti so v prisojni legi in teren je dokaj pripraven za to, da so se razboriti dečki lahko vojskovali. Četici sta bili sestavljeni iz Racmanov in Gorenjščev. Po takem bojnem spopadu, ki se je navadno končal tudi s kako večjo prasko na obeh straneh, je večkrat ostala še tu in tam tiha jeza, ki je še dolgo tlela med razgretimi dečki.

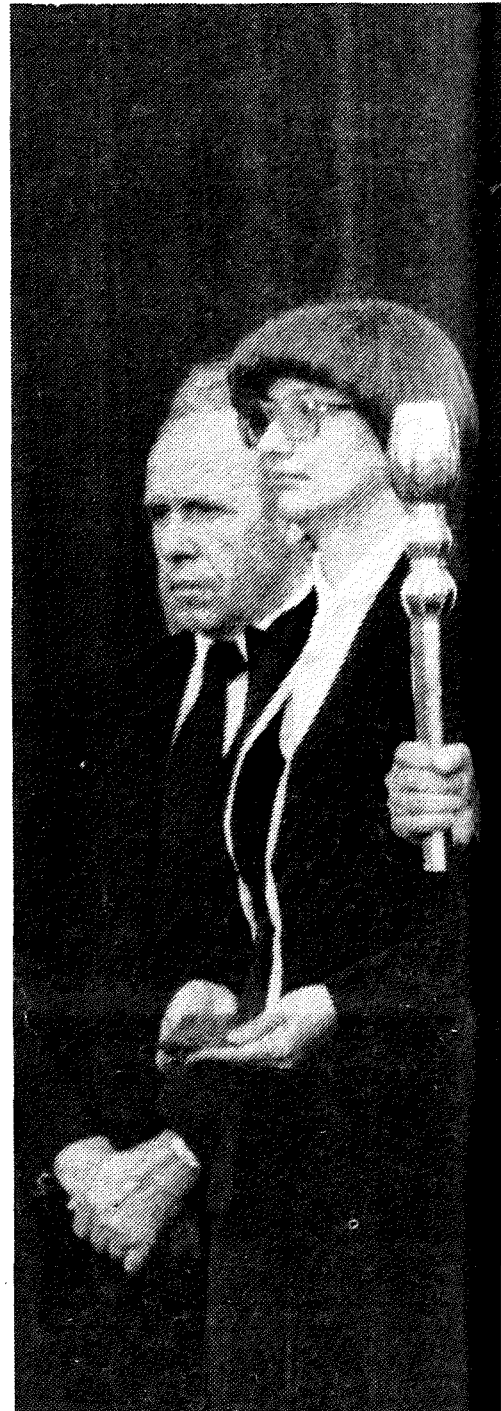
Stefan Lotrič je bil sedmi otrok delavske družine Matevža in Marije Lotrič v Železnikih nad Skofjo Loko. Po zlomu stare Jugoslavije je enajstčlanska družina živel v Železnikih. Janko, Tone, Francelj in sestra Cilka so bili najprimernejše starosti za avanture z orožjem. Kmalu so navezali prve stike s partizani. Fajgeljnovi fantje, tako se je reklo pri hiši, so se s š tremi tovariši, Marjanom Šmidom, Mirom Klopčičem in Jankom Kraljem skrivno povezali in noč za nočjo skrivali

zbrano orožje v votla debla, v skalne razpoke in tudi v cerkveni zvonik. Le nekaj pušk so prihranili zase, saj so vedeli, da bo prej ali slej treba med partizane. Vse to delo ni ostalo skrito dvanajstletnemu Stefanu, ki je starejše brate dobesedno zasledoval. Ko so v začetku leta 1943 vsi za vojsko sposobni mladi ljudje iz občine Železniki odšli k partizanom, je Stefan ostal sam doma. Dražgoška bitka in pozneje divjanje ter zločini Nemcev v Dražgošah so napravili iz otroka zdravo in samostojno mislečega, po duhu odraslega fanta in upornika. Njegovo obveščevalno delo je postalo obveza. Sodeloval je s prvo skupino skojevčev v Železnikih, med katerimi je bila tudi njegova sestra Cilka. Pa še mlajša Micka je Stefanu pomagala. Začeli so se priključevati Stefanovi vrstniki, predvsem tisti, ki so imeli med partizani starejše brate ali pa očete. Taki so bili: Tine Petrač, Veni Suštar, Janko Šmid, Joža Bajželj, Lojze Kristan, Lojze Žumer in Marjan Žumer, Nace Prezeli iz Češnjice in še nekateri drugi. Hrano, orožje in vojaško opremo so odnašali partizanom na dogovorjena mesta.

Stefan je bil mojstrsko spreten. Okupatorju je izmaknil vse, kar je našel, od šotorskih kril do kompasov, raznih čutar in celo orožje. V veliki hajki junija 1943 je odšel z mesarsko vrvjo po teleta v dve uri oddaljeno vas Prtovč, da je partizanske enote, ki so se iz enega obroča komaj izvlekle, pravočasno opozoril na nemško zanko, ki so jo zapirali proti Prtovču iz smeri Jelovice in Češnjice.

Akcij je bilo vedno več. Skupaj s prijatelji je Stefanu uspelo decembra 1943 v merovi gostilni ustanoviti pionirsko organizacijo

Republiška konferenca ZSM Slove. Martinj vrhu nad Železniki množična mladine. Tega dne bodo na bivši šli pionirskega odreda – brigade Ratitovec Pionirski odred – brigada Ratitovec Železnikih. Nova spominska plošča mladinski partizanski enoti, ki je v Šc

Onemela so usta letošnjih nosilcev štafete,li izgube tistega, ki mu je bila štafeta s toliko Toda, še tesneje je pest stisnila štafetnovo izrečene in neizrečene besede, oporo za hje mladega, ki želi večno mladost svoji Jugosav

... Titov rojstni dan, petindvajseti maj, past. moči, vseh naporov in uspehov, spominski preraščale v neusahljivo ustvarjanje mladst

za kolektivno življenje in trdna povezanost z ljudstvom.
 janj med vojno, ampak tudi velikih dejanj pri vsakdanjem delu,
 oha v življenju, dragi moji mladinci in mladinke!

TITO

lic je izginil nasmeh, korak je otežila bolečina
 gorečimi željami namenjena, tovariša Tita.
 alico, kot bi v njej iskala potrditev za vse
 eno pot in za še nestorjene korake vsakega
 aviji.

staja naš dan, dan vseh mladih, dan mladostne
 i dan in dan obljub, ki bodo vedno znova
 sti.

emu partizanu Štefanu Lotriču iz Železnikov

Rdeča roža, ki naj bi sodelovala v okviru
 narodnoosvobodilnega odpora. Rdeča roža
 se je oblikovala po nalogu okrožnega komite-
 ja KPS, okrožnega komiteja OF in okrožnega
 komiteja SKOJ. Po drugem napadu na Že-
 leznike 23. januarja 1944 se je oblikoval pio-
 nirski odred Ratitovec. Pridružila se jim je
 skupina iz Zalega loga. Nekako marca je do-
 bil to ime. Nastale so čete, ki so združevale
 pionirje v Gorenjem koncu, na Trnju, Racov-
 niku ter na Češnjici in v Dašnici. Odred je še
 vedno vodil Štefan Lotrič. Prenašanje kurir-

enije pripravlja za petek, 23. maja, v
 o zborovanje gorenjskih pionirjev in
 i odkrili spominko ploščo poveljniku
 ec in padlemu kurirju Štefanu Lotriču.
 e ima spominski kamen ob novi šoli v
 a bo še eno javno priznanje tej pionirski
 oveniji in Jugoslaviji edinstvena.

Akcija ni samo lopata in kramp! Akcija je vse tisto, kar živi z nami in v nas. In vse to, vsi
 dnevi, ki smo jih skupaj preživeli, vse težave, ki smo jih skupaj prebredli, vse solze in
 objemi ob trenutkih slovesa, vse naj ostane zapisano – za vse tiste, ki bodo prišli za nami.

»Obiskoval sem mlade na delovnih akcijah in iz pogovorov spoznal doprinos mladih
 graditeljev, ne le pri izgradnji naše domovine, temveč tudi v združevanju naše sociali-
 stične skupnosti. Mladinske delovne akcije so edinstvena šola v svetu, šola socialistične
 vzgoje mladine, šola bratstva in enotnosti, šola tovarištva in prijateljstva.«

TITO

Intervju za list Mladost 8. maja 1959, ob 40
 letnici KPJ in SKOJ: Najlepsi spomini iz
 revolucije, povezani z mladimi:

Začudil sem se, ko sem septembra prišel iz
 Beograda na osvobodeno ozemlje in srečal
 valjevski partizanski odred, kakaj borci tega
 odreda so bili mladi, tako rekoč še otroci. To
 niso bili fantje iz let 1927 in 1928, ker so bili
 tisti že starejši, ampak dečki in deklice, stari
 15 do 18 let. Toda tudi ti so bili prežeti z istim
 duhom, kakor njihovi starejši tovariši. Po
 letu 1929 se je namreč ta revolucionarni duh
 prenesel v vrste obnovega SKOJ in isti
 lik je imel tudi naš mladinec iz leta 1941.

– Naša mladinska organizacija si prizade-
 va razviti tudi mednarodne stike v okviru
 naše zunanje politike in v tem prizadevanju
 je zelo aktivna. Zadnje mesece so se mudile
 pri nas delegacije iz ZAR, k nam so prišli
 voditelji Kongresne mladine Indije, delegat
 iz Kameruna, delegacija poljske mladine,
 prejeli pa smo tudi razna vabila.

– Tudi jaz sem bil glede navezovanja bolj-
 ših stikov med mladino posameznih dežel in
 našo mladino vaš odposlanec v vseh deželah,
 ki sem jih obiskal. Pohvalil sem se z našo
 mladino in zdaj me nikar ne postavite na
 laž... Govoril sem jim o naših delovnih akci-
 jah in jih vabil, naj pridejo v Jugoslavijo, da
 se seznani z delom naše mladine. Menim,
 da je to zelo koristno, prav tako pa tudi, da
 gre naša mladina v te dežele. V vseh teh
 deželah, zlasti v azijskih in afriških, je sila
 razvit smisel tudi za progresivni razvoj njiho-
 vih organizacij. Večina te mladine je usmer-
 jena po poti neodvisne politike svojih dežel,
 pa tudi demokracije socialističnega, ne pa
 zahodnega tipa. Rada bi se čimbolj seznani-
 la z življenjem in delom Jugoslavije in njene
 mladine. Te veze je treba ostvariti, tja mora-
 mo poslati naše mladinske delegacije, tam
 predavati itd.

**Potem, ko je tovariš Tito sprejel štafeto
 mladosti, leta 1966:**

Naši mladini in pionirjem čestitam za dan
 mladosti z željo, da bo njihova mladost polna
 radosti, bodočnost pa velika in srečna.

Ob dnevu mladosti – 25. maju leta 1967:

Vaše želje so enkratne, tako v političnem
 kot v kulturnem in vsakem drugem pogledu.
 Vse so usmerjene v socialistično izgradnjo.
 Mi, ki smo danes na vodilnih mestih in smo
 odgovorni za vse, kar se v naši domovini
 dogaja, bomo vaše želje uresničevali. Toda,
 ne more jih uresničevati samo ena generaci-
 ja. Sodelovati morate tudi vi, naša mlada
 generacija. Vi morate delati skupaj z nami, vla-
 gati vse svoje moči, da bi dosegli to, kar naši
 narodi želijo. Prihodnje generacije bodo mo-
 rale prav tako vložiti veliko naporov, da bi se
 uresničilo to, k čemur ljudje težijo; to je živ-
 ljenje, dostojno človeka, življenje v miru brez
 vojne, življenje radosti.

Se mnogo je treba storiti za vas mlade in mi
 bomo za to poskrbeli, prav tako pa je vaša
 naloga, da potrdite veliko zaupanje, ki vam
 ga izkazujejo vsi naši narodi.

Tretja konferenca ZKJ, 8. decembra 1972:

Želim poudariti, da je ta konferenca, ki je v
 celoti namenjena vprašanjem mladih, zgodo-
 vinskega pomena za nadaljnji razvoj naše
 mladine oziroma mladine, ki bo naša. Kajti
 mladina, ki bi jo drugi vzgajali v povsem
 drugi smeri, ne bi bila socialistična mladina
 in ne bi mogla biti nosilec pravičnega družbe-
 nega razvoja. Za družbeni razvoj so odgovor-
 ni komunisti, toda odgovorne so tudi nove
 generacije mladih.

**Deveti kongres Zveze socialistične mladine
 Jugoslavije, novembra 1974**

Danes lahko z zadovoljstvom ugotovimo,
 da se v zadnjem času in še posebej po deve-
 tem kongresu ZKJ čuti viden napredek v
 aktivnosti mladine in v delu mladinske orga-
 nizacije. Posebno me veseli samokritičnost,
 ki se je pokazala v pripravah na ta kongres.

**Tito otrokom Jugoslavije ob mednarodnem
 letu otroka 1979:**

Hudo nam je, ko spoznavamo, da je danes
 na svetu toliko otrok, ki nimajo osnovnih
 pogojev za fizični in psihični razvoj, v nekate-
 rih deželah pa so celo izpostavljeni nasilju.
 Zato se v mednarodnem sodelovanju zavze-
 mamo, da vsi otroci sveta rastejo tako kot vi,
 v miru in svobodi. Zavzemamo se, da prija-
 teljstvo povezuje narode.

Kar za vaš razvoj storijo odrasli, je samo
 prvi pogoj vašega usposabljanja za življenje v
 naši socialistični samoupravni skupnosti. Te
 pogoje morate čim bolj izkoristiti z lastno
 aktivnostjo, da vsestransko razvijete svojo
 osebnost. Vaše igre in razvedrila naj bodo
 takšna, da bo njihova vsebina razvijala vašo
 domišljijo in ustvarjalnost. Berite, raziskujte
 in širite svoje znanje, tako v šoli kot zunaj
 nje. Samo tako boste lahko odgovorili na
 zahteve, ki vas čakajo, dolžnosti graditeljev
 svojega boljšega življenja in zavestnih sa-
 moupravljalcev naše družbe.

Posebno vam postavljam na srce: Negujte
 bratstvo in enotnost naših narodov in nardo-
 nosti! Z raznimi akcijami doprinesite k nji-
 hovemu še nadaljnjemu zbliževanju! Z uče-
 njem in delom bogatite vrednote naše socia-
 listične samoupravne družbe! Samo to je za-
 gotovilo svobode našega človeka in skupne-
 ga napredka jugoslovanske skupnosti.

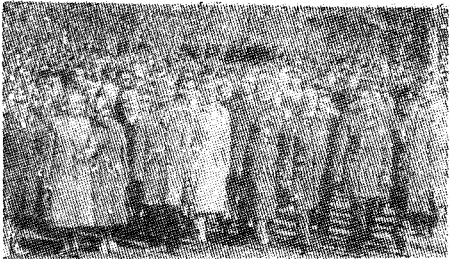
RAVENSBRÜCK

Taborišče smrti

Po vsej Evropi so letos po obstoječih ali obeleženih taboriščih praznovali 35 let osvoboditve. Takrat so fašisti položili orožje in zaključila se je najbolj mračna doba v evropski zgodovini. Na to proslavo je prišlo v Ravensbrück nad 700 žena iz 13 držav. Iz Slovenije sta prišla dva avtobusa.

Letošnje srečanje je bilo obenem manifestacija za mir in boj proti fašizmu, kar so poudarili trije govorniki in govornice.

Zensko taborišče smrti so nacisti ustanovili leta 1939 skoraj sto kilometrov severno od Berlina. Kot skoraj vsa taborišča so tudi tega postavili v močvirnat predel, obkrožen z jezeri, z blatnim terenom in nezdravim podnebjem. Med leti

1938-39 je petsto taboriščnikov iz Sachsenhausen postavilo 14 barak in 18. maja 1939 so pripeljali 360 nemških in sedem avstrijskih protifašistk. Že 29. junija istega leta so prignali 440 avstrijskih cigank z otroki. 28. septembra pa prve Poljakinje. Konec leta je imelo taborišče 2290 jetnic, dve leti kasneje pa kar 12.000 mučenic. Število je stalno naraščalo in končna številka je bila 132.000 žena in otrok dvajsetih narodnosti. Pobesili, postrelili ali zaplinili so kar 92.000 žrtev. Otroci, razen zelo redkih, ni nihče preživel tega pekla. Dosti žena je shiralo ali od mučenja pomrlo, veliko pa je bilo žrtev medicinskih poizkusov. Med 27. in 28. aprilom 1945 so taborišče izpraznili in v njem pustili 3000 bolnic. Dne 30. aprila 1945 je Rdeča armada na poti in v taborišču osvobodila nad 20.000 jetnic.

Prve Slovenke so prišle v taborišče septembra 1941. Do osvoboditve se je nabralo blizu 2300 Jugoslovanek, od tega 2300 Slovenk. Bernarda Dovjak iz Koroške je bila rojena v taborišču in preživela. Danes živi v Ravensbrücku 82-letna Tereza Resman-Hader, stara komunistka, ki je bila s Titom v mariborskih zaporih. Po vojni se je poročila z nemškim komunistom-taboriščnikom (13 let zaprt) in ostala v hišici ob robu nekdanjega taborišča.

STANE KUMAR

KIDRIČEVO

Povezava

Člani ZB NOV kot tudi člani društva upokojencev zadnje čase ugotavljajo, da bi kazalo, da bi ti dve organizaciji nekako našli skupen jezik ter se tako skupaj odločali za organizacije raznih izletov po naši domovini.

Dogaja se namreč, da je običajno tako pri članih ZB NOV in posebej pri članih DU premalo interesentov, da bi lahko organizirali kakšen izlet.

Sicer pa v Kidričevem ugotavljajo, da so člani ZB NOV aktivni. Zal ne vsi. Mnogi bi lahko storili kaj več, da bi bilo tako v KS Kidričevo kot tudi sami tovarni, ki nosi ime po našem velikem revolucionarju Borisu Kidriču. Velja namreč poudariti, da jim DO TGA v Kidričevem v tem pogledu nudi tudi dokajšnjo materialno pomoč.

FRANJO HOVNİK

NOVO MESTO

Po poteh Titove
revolucije od Bihača
do Beograda

V dneh, ko se tisoči iz vse Jugoslavije ustavljajo in poklanjajo spomenu našega dragega Tita na Dedinju v njegovem zadnjem domu, je v ta namen odšla skupina novomeških upokojencev na zgodovinsko pot Titove revolucije ter obšla v treh dneh velike zgodovinske kraje Bihač, Drvar, Jajce, Sutjesko, Kadinjača vse do Beograda, kjer smo se tretji dan kot prva skupina iz Dolenjske in Novega mesta poklonili tudi našemu dragemu maršalu na Dedinju. Tridnevno pot, čeprav utrudljivo smo kljub temu, da smo že starejši, dobro vzdržali, saj smo vseskozi podživeljali tudi kot borci vse poti in faze naše osvobodilne vojne, ki se je posebej v krajih našega obiska odigrala v vsej veličini junaštva in žrtev.

MARJAN TRATAR-UČO

LEDAVA

V spomin na NOB

Koordinacijski odbor za spremljanje in izvajanje določil družbenega dogovora o varstvu, urejanju in vzdrževanju grobov borcev, spomenikov, spominskih plošč in drugih objektov revolucionarnega delavskega gibanja je na zadnji seji obravnaval poročilo o realizaciji programa varstva, urejanja in vzdrževanja grobov borcev, spomenikov in spominskih obeležij iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja za leto 1979 in predlog programa za leto 1980. V zvezi z realizacijo programa varstva, urejanja in vzdrževanja za letošnje leto Osnovna šola France Prešeren Črenšovci predlaga, da se spomenik Alojza Červiča – Mihca obnovi v dosedANJI obliki. Ob gramoznici na območju med Odranci in Trnjem, kjer je bil leta 1941 ustanovljen okrožni odbor OF za Prekmurje, naj uredijo primerno spominsko obeležje in sicer kot spominski park, v katerem bi se postavljale lesene skulpture – delo pionirjev kiparjev. Ker bodo proslave v letu 1981 imele značaj obeležja ustanovitve OF – začetka ljudske oblasti, bi bilo potrebno obeležje do takrat urediti. Naloge bi realizirali v okviru mladinskih delovnih akcij v letošnjem letu, ki jih organizira OK ZSMS Lendava. V letu 1981 predvidevajo postavitev spomenika borcu 1. prekmurske čete Nikolaju Lečku na njegovem grobu v Gaberju.

Predvidevajo še postavitev spominske plošče za padle žrtve v Dachau, in sicer za Jakoba Magdiča, Antona in Jurija, dalje postavitev obeležja padlemu španskemu borcu Andreju Copotu in ostrbo groba in postavitev obeležja padlemu rdečearmecu. Program vključuje postavitev novega spomenika Jakobu Moharju v Gornji Bistrici.

Letos naj bi uredili spominsko sobo v Kranjčevi zidnici v Lendavskih goricah. Temeljito bodo obnovili rojstno hišo narodnega heroja Štefana Kovača v Nedelici.

JOŽE ŽERDIN

NOVA GORICA

Kurirji so sprejeli
program dela

Pododbor 4. brigade VDV kurirjev za Severno Primorsko je obravnaval in sprejel obsežen program nalog, katere bodo kurirji uresničili z združeno aktivnostjo komisij pri občinskih odborih združenj ZZB, Krajevni skupnosti, dužbenimi in delovnimi organizacijami deloma že v tem letu, pretežno pa v naslednjih letih. Svojo aktivnost bodo usmerili predvsem v razvijanje tradicij NOB in postavljanje spominskih obeležij. Spominska obeležja nameravajo postopoma postaviti v vseh krajih, kjer so delovale kurirske karavle, teh pa je bilo na območju severnega dela Primorske kar enaindvajset. Spominska obeležja bodo postavili tudi na nevarnih prehodih čez ceste, železnice in vodne ovire ter na mestih, kjer so padli kurirji pri opravljanju svojih dolžnosti. Ureajo že spominsko obeležje karavli P-5 v Trnovskem gozdu blizu Predmeje. Za pobudo kurirjev so se ogreli tudi lovci. Tako bodo Podrabski lovci svojo koč na Nanosu imenovali po karavli P-4, vipavski lovci pa bodo koč poimenovali po karavli P-5a. Podobne pobude nastajajo tudi v drugih krajevnih skupnostih in organizacijah po Vipavski in Soški dolini ter na Tolminskem.

Združeno s krajevno organizacijo Ravne-Bate na Banjsicah, vaščani ter svojci padlega, si bodo kurirji prizadevali, da bi za krajevni praznik odkrili spominsko ploščo v vasi Baske, kjer je padel komandir karavle Sočan. Odkritje bodo združili z že tradicionalnim srečanjem krajanov Banjšic z bivšimi borci iz Blejske Dobrave, s katerimi so pobrateni.

Načrtujejo sodelovanje tudi pri odkritju spomenika štirim padlim kurirjem v vasi Sveto na Krasu, kjer bodo podelili tudi priznanja starejšim kurirjem jubileantom. Prihodnje leto pa bodo postavili trajna obeležja padlim kurirjem P-12 in še nekaterim drugim, ki so padli v spodnji Vipavski dolini.

J. E.

JESENICE

Osrednja prireditve
meseca mladosti

Osrednjo prireditev meseca mladosti bodo imeli v jeseniški občini v soboto, 24. maja in sicer na že tradicionalnem prostoru na Pristavi. Kot že vrsto let bo tudi letos večina udeležencev prispela semkaj v številnih pohodnih enotah, ki bodo spotoma obiskale spominska obeležja NOB, tu položile vence in cvetje ter se poklonile spomenu padlim. Udeleženci NOV bodo pri tem pripovedovali spomine mlajšim.

BRANKO BLENKUŠ

MATERIJA

Borci v Istri

Partizanskemu zborovanju in odkritju spomenika španskemu borcu in borcu NOV Jugoslavije pilotu Josipu Krizaju je na letališču Portorož v Sečovljah prisostvovalo precejšnje število borcev iz Materije in njihovih svojcev. Izletniki so si ob tej priložnosti ogledali tudi razstavo Letalci prekomorci.

Popoldanske ure so namenili za obisk dela hrvaške Istre.

FRANC GERŽELJ

IDRIJA

Dekliški zbor na
osvobojenem ozemlju

Dne 15. maja je bila v Idriji prisrčna slovesnost ob 35. obletnici osvoboditve. Na proslavi je nastopil nekdanji dekliški zbor, ki se je porajal v letu 1944 na osvobojenem ozemlju na področju Vojskega, Čekovnika in Kanomelj. Na tej proslavi je v zboru sodelovalo še 55 nekdanjih pevk. Zapele so tri pesmi iz nekdanjega programa. Nadaljnji program takratnih pesmi, okrog 25, so zapeli pionirski in mladinski zbori, ki štejejo okrog 300 mladih pevcev. Vodi jih Albin Završnik z Bleda, kot je vodil zbor med NOB.

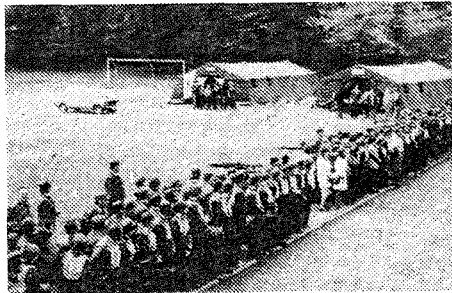
Nekdanji dekliški zbor, edini civilni zbor na osvobojenem ozemlju, je nastajal pod vodstvom Albina Završnika v jeseni 1944. Dekleta so kljub številnim bojem in tudi v visokem snegu hodile na vaje po več ur daleč. V vsakem kraju se je zbralo po 15-20 pevk, ki so potem sestavljale združen zbor. Pripravljale so se za nastop v svobodi, ki se je bližala. Njihov program je obsegal 25-30 pesmi pod geslom: »Vse je vihar razdjal, narod pa zmeraj stal«. V popolni sestavi je zbor nastopil 27. aprila 1945 v Dolenji Trebuši. Na prvi dan svobode 1. maja 1945 je zbor že nastopil v Idriji. Potem so gostovali po Sloveniji in celo v Beogradu. Privi slovenski koncert v Gorici je imel prav ta zbor, 20. maja 1945. Potem, ko je zbor opravil svoje poslanstvo, se je razšel. Tokrat so se po vojni srečale že drugič in obujale spomine na prve začetke tega zbora, ki se je porajal v skoraj nemogočih razmerah.

JANEZ JERAM

JESENICE

Uspelo tekmovanje

Na Jesenicah so tudi letos pripravili že tradicionalno občinsko tekmovanje v prvi medicinski pomoči, ki sta ga organizirala

oddelek za LO SOB Jesenice in občinski odbor RK Jesenice. Na športnem igrišču se je 17. maja zbralo kar 80 ekip krajevnih skupnosti, delovnih organizacij, šol in drugih.

BRANKO BLENKUŠ

JESENICE

Skrb za spominska
obeležja

Predsednica sveta za ohranjanje in oživljanje tradicij NOB pri občinski konferenci SZDL Jesenice je povedala, da bodo v kratkem obravnavali in sprejeli osnutek dogovora o varstvu, urejanju in vzdrževanju spomenikov, spominskih plošč in drugih obeležij iz obdobja socialistične revolucije, o urejanju in vzdrževanju grobišč in grobov borcev NOB na območju občine Jesenice. Osnutek je bil dan v razpravo vsem predvidenim podpisnikom. Po tem dogovoru bodo za spomenike in grobišča v jeseniški občini skrbela krajevne skupnosti, na katerih območju je objekt. Seveda pa bodo tu to skrb prevzeli kolektivi raznih delovnih organizacij, društva, šole, hišni sveti in drugi.

BRANKO BLENKUŠ

PLAVŽ

Prizadevni borci NOV

Krajevna organizacija ZB NOV Plavž na Jesenicah ima 266 članov 202 članic, 34 vojnih invalidov in 124 internirancev ter pregnancev. Celotno delo opravljajo v okviru šestih komisij. Najbolj delovne so bile komisija za socialna in zdravstvena vprašanja, za kadrovska vprašanja, za gojitev tradicij NOV in komisija za LO ter družbeno samozaščito. Komisija za socialna in zdravstvena vprašanja je pokazala vso skrb za starejše in bolne člane. Ob raznih praznikih so jih 80 obiskali doma in v bolnišnici. Razen tega so podprli prošnje, da je bila 18 članom dodeljena enkratna podpora, da jih je šlo 15 na klimatsko zdravljenje, da so trije člani dobili gradbeno posojilo, dva pa stanovanje.

Komisija za gojitev tradicij NOB je z drugimi člani te krajevnice organizacije ZB NOV sodelovala oziroma bila navzoča na 19 prireditvah, srečanjih, spominskih slovesnostih, pohodih, zbiorih, proslavah, ter drugem. Na osnovi soli Tone Čufar so organizirali ciklus predavanj iz zgodovine NOB na območju Jesenic in okolice.

BRANKO BLENKUŠ

AJDOVŠČINA

Priznanje ob
občinskem prazniku

Deevetnajstega maja se je izvršni svet skupščine SRS in zborov skupščine občine Ajdovščina zbral na slovesni seji ob 35-letnici ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini. Peti maj 1945 je bil odločilen dan in pomemben mejnik v zgodovini slovenskega ljudstva. Iz temeljev osvobodilne fronte se je takrat rodila slovenska državnost. Zato so si občani Ajdovščine izbrali 5. maj za svoj občinski praznik.

»Občani in delovni ljudje občine Ajdovščina smo ponosni, da je bila v Ajdovščini ustanovljena prva slovenska narodna vlada in lahko v spomin na ta pomemben dogodek praznujemo občinski praznik.« je v pozdravnem govoru dejal predsednik ajdovske občinske skupščine Ladislav Bagatelj.

Slovesne seje so se udeležili številni družbenopolitični delavci naše republike. Predsednik republiškega izvršnega sveta dr. Anton Vratusa je v govoru poudaril dosežke in zmagovito pot naše revolucije. Misli udeležencev so se pomudile pri voditelju naše zmage in napredka, tovarišu Titu.

Najzaslužnejši delavci so prejeli petomajska priznanja.

MAUTHAUSEN

Petintridesetletnica
osvoboditve

V nedeljo, 11. maja je bila proslava 35. letnice osvoboditve zloglasnega nacističnega taborišča Mauthausen. Proslave se je udeležilo 15.000 do 20.000 ljudi iz vseh krajev sveta, ki so prišli da se na kraju zločina poklonijo 132.000 žrtvam, ki so izgubile življenje v tej tovarni smrti. Na proslavi je bilo okrog 3.000 Jugoslovanov.

Jugoslavlani so ob tej priložnosti postavili v nekdanjem taborišču Ebense veliko stojajočo ploščo s posvetilom tam umrlim Jugoslovanom. Proslave so se udeležili predstavniki in ambasadorji iz 17 evropskih držav. Ker je imel Mauthausen več podružnic, so bile v soboto in nedeljo proslave na več krajih. Jugoslavlani so se udeležili proslave v Ebenseju, v Gusenu, v Mauthausnu in marša molčočih v Mauthausnu. Jugoslavlani so organizirali slovesno proslavo pred jugoslovanskim spomenikom. Na tej proslavi je spregovoril naš ambasador iz Dunaja Novak Pribežević in v imenu SUBNOR Jugoslavije Dragomir Petrović-Gema.

Bogat kulturni program, ki je bil v znamenju našega žalovanja, so izvajali člani kulturno-umetniškega društva Abrešević iz Čacka.

Pred naš in pred spomenike drugih evropskih narodov so položili vence naše ambasade z Dunaja, Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, Srbije in Slovenije ter mnogih društev naših zdomcev iz Avstrije.

MATO UTOVIČ

LJUBLJANA BEŽIGRAD

Redna delovna
skupščina ZZB NOV

Še aprila je bila sklicana redna delovna skupščina ZZB NOV Ljubljana Bežigrad. Vsi delegati in povabljeni so z vabilom prejeli tudi poročilo o delu odbora za leto 1979 in organizacije kot celote. Predsednik odbora, narodni heroj Mirko Jerman, podpredsednik Jože Slovenc in predsednik komisije za negovanje revolucionarnih tradicij Stane Koman so v razpravi dopolnili poročilo.

Dejavnost članov in krajevnih organizacij v preteklem letu je bila zelo aktivna, zlasti na

Številni zbrani borci so spregovorili tudi o svojem delu v letu 1979

področju SLO in DS, v okviru akcije NNNP, pvezave z mladino, pionirskimi organizacijami, s solami in z društvi prijateljev mladine. Od 3850 članov je kar 21 odstotkov vseh izvoljenih za delegate ali pa so nosilci odgovornih zadolžitev v odborih in delegacijah za zbere skupščine občine, skupščin SIS in v organih družbenopolitičnih organizacij.

Na področju negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij so doseženi vidni uspehi. Formiran je svet za negovanje revolucionarnih tradicij pri občinski zvezi prijateljev mladine, ki bo prevzel s svojimi pionirskimi odredi skrb za urejanje nekaterih spominskih obeležij in okolice.

Občinska konferenca SZDL z občinsko komisijo za obujanje revolucionarnih tradicij ZZB NOV predvidevata do 1981. leta (za 40. obletnico vstaje) izdati 5 knjig o revolucionarnih dogajanjih pred vojno, v času NOB in tudi v povojni obnovi v občini.

Komisija za zadeve borcev in invalidov NOV SO je obravnavala in reševala okoli 1300 zadev v zvezi s socialnim in zdravstvenim varstvom borcev. Krajevne organizacije so posebno organizirale 600 obiskov na domu, ostarelim, obolelim in osamelim borcem. Posebno skrb so posvetili aktivu borcev NOV v domu starejših občanov, kjer je 61 udeležencev NOB. Pomoč za šolanje otrok udeležencev NOV, ki je oblika stalne priznane, je prejelo 26 upravičencev za 45 otrok. V letu 1979 je občinska zdravstvena skupnost omogočila brezplačno zdravljenje v naravnih zdraviliščih 176 upravičencev, poleg tega pa je 25 članov oproščenih participacija za zdravstvene storitve zdravljenja in komisija je na podlagi socialno gmočnih kriterijev poravnala hotelski del stroškov. Desetdnevno preventivno zdravljenje je koristilo 219 borcem in njihovim družinskih članov. Za vse oblike pomoči in priznane je bilo v letu 1979 porabljenih 3.699.622,00 dinarjev, zagotovljenih v občinskem proračunu. Razen tega je občinska skupščina iz proračuna dodelila za adaptacijo prostorov dispanzerjev za borce v ZD Bežigrad 200.000 din, a za izgradnjo novih bivalnih prostorov ter bazena z ogrevano morsko vodo v Počitniškem domu ZZB NOV Ljubljana - Banjole pri Puli 800.000 din. Kljub temu, da sta v dispanzerju borcev v ZD uvedena stalna zdravniška in splošni ambulantni in v zobozdravstvu, je bilo dosti kritike na dolgo čakanje zlasti v zobozdravstveni ambulanti.

Stanovanjska vprašanja borcev rešujejo za Bežigradom dokaj uspešno ves čas po vojni. Večinoma je ta problem že rešen, toda še vedno prihajajo posamezne prošnje. Stanovanjska komisija je obravnavala 89 prošenj za nova stanovanja, za dodelitev namenskih stanovanjskih posojil in za zamenjavo.

DUŠAN REBOLJ

LIBOJE

Skupno praznovanje

V Libojah so 30. aprila proslavili svoj krajevni praznik, ki so ga povezali s proslavo dneva OF in 1. maja. Krajevni praznik praznujejo v spomin na noč med 3. in 4. majem 1944, ko je 70 rudarjev druge in tretje izmene rudnika Sonenberg iz rovov odšlo k partizanom. Rudarji so sledili prvim rudarjem in keramikom, ki so že leta 1941 in 1942 sodelovali v osvobodilnem gibanju in marsikateri je že tedaj stopil v partizanske vrste. Proslavo so povezali z delavskim praznikom v spomin na delavska in stavkovna gibanja pred drugo svetovno vojno. V kraju je bilo več prireditev in delovnih zmag. Najbolj so veseli nove zdravstvene postaje. Zgrajena je bila iz združenih sredstev samoprispevka in zdravstva.

FRANC JEŽOVNIK

SAVINJSKA DOLINA

Kurirčkova
pošta

Tudi letos je pripravljalni odbor društva prijateljev mladine pripravil program poteka kurirčkove pošte na območju občine Mozirje. V pomoč je vabil tudi izkušene delavce iz vrst borcev, rezervnih vojaških starešin, strelcev in drugih, ki so pomagali pri pripravah in poteku pohoda. Borci nekdanji kurirji so se na vseh šolah pogovarjali o življenju, delu in nalogah kurirjev v NOB in nalogah kurirjev, učencev danes pri prenašanju kurirčkove pošte. Rezervni vojaški starešine, strelci in pripadniki TO pa so poskrbeli, da so kurirjem na poti kurirčkove pošte postavljali zasede ter jih tako usmerjali k budnosti in pozornosti pri prenašanju pošte.

Tako pripravljeno so 10. aprila 1980 ob 10. uri na Gneču pri spomeniku NOB kurirčkovo pošto sprejeli učenci osnovne šole Mozirje in jih priredili prisrčen sprejem.

Kurirčkova pošta je od tod potovala po znanih kurirskih poteh prek Nazarij, Prihove, Rečice, Ljubnega, Radmirja, Bočne, Smartnega, Rovt na partizanske Dobrovlje na Čreto. Povsod je bila srčno sprejeta s kulturnimi programi učencev osnovnih šol ter borcev, ki so obujali spomine na težke dni vojne. Znana prvoborce Vlado Košir, ki se je zahvalil učencem osnovnih šol mozirske občine za požrtvovalnost pri prinašanju torbe in Ludvik Zupanc-Ivo, udeleženec bitke na Čreti, pa je spregovoril o poteku bitke 26. oktobra 1941 tukaj ter o Dobrovljah, predvsem o

velikih zaslugah prav mladih kurirjev pri prenašanju važne pošte za enote in poveljstva med NOB.

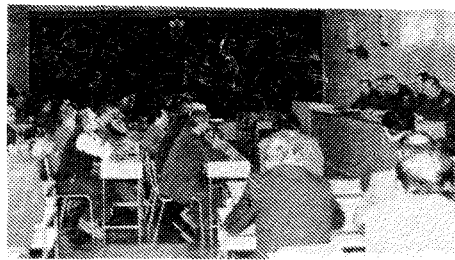
Pripadniki enote TO iz Mozirja pa so uprizorili prvo frontalno bitko Stajerskega bataljona, v kateri so bili Nemci poraženi in začasno pregnani. Ta prikazana bitka je mnogim, predvsem borcem osvežila težke spomine na čase NOB mladim pa prikazala herojsko pot borcev tega kraja.

FRANC OMLADIČ

TRBOVLJE

Rezultati
dvomesečnega tečaja

Aprila so ob udeležbi članov štabov CZ iz vseh desetih krajevnih skupnosti in predstavnikov vodstev družbenopolitičnih organizacij opravili vsestransko analizo dvomesečnega tečaja,

čaja, ki so ga obiskovali člani štabov CZ iz KS, pripravil pa ga je zanje v okviru svojega rednega delovnega in učnega načrta občinski štab CZ Trbovlje. Analiza je pokazala, da so vsi člani štabov enot CZ uspešno opravili vaje in testni preizkus znanja. Udeleženci tečaja so uspešno reševali vrsto zapletenih operacij, ki jim jih nalagajo z vojno razporeditvijo dane dolžnosti. Leti so povsem obvladali in pokazali potrebno strokovno znanje za primere izrednih situacij in stopenj pripravljenosti.

Največji uspeh je bil pri obvladovanju reševalnih akcij, kar je pomembno v primeru vojnih razmer ali ob raznih elementarnih nesrečah. Ugotovljene in povzete izkušnje iz podane analize bodo še kako koristne za nadaljnje delo v okviru obrambnih priprav, varnostnih in samozaščitnih razmerah v občini, v smislu SLO in opravljanju nalog v izrednih razmerah.

RUDI MATKO

MUTA

Rekord spominskega
teka

Na Muti so tudi letos izvedli že tradicionalni 18. taborniški tek in hkrati tudi že 9. spominski tek NOB. Na taborniškem teku je pomerilo svo-

je moči nad 600 tekmovalcev, posebno pozornost pa vendarle zasluži spominski tek NOB. To je tek, ki je posvečen svetlemu spominu padlim borcem Lackovega odreda, ki je hudo krvavel prav v teh krajih. Kar 8.250 metrov dolga proga se začne pri spomeniku NOB na Pernicah. Vsako leto je več tekmovalcev, tek ni zgolj samo preizkušnja pomladanskih sposobnosti tekačev, temveč predvsem spomin in doživetje.

podpis pod foto: Pred začetkom teka

KRISTL VALTL

PTUJ

Nad deset tisoč
udeležencev

V Mostju, nedaleč od Ptuja se je zbralo pri spominskem obeležju prvi Slovenskogoriški četi kar nekaj nad deset tisoč ljudi. Pretežno so to bili mladi, ki so v sestavi Osojnikovskega, Krambergerjevega, Lackovega in Kvedrovega odreda šli po poteh revolucije in tovarišva. Tu smo lahko videli tudi številne še živeče borce NOV z odlikovanji ter seveda delovne ljudi in občane ptujske občine.

Letos je namreč poteklo 38 let, od kar je v gozdčku Laze sprejela Slovenskogoriška četa svoj poslednji boj s tridesetkrat močnejšim sovražnikom. Tu je pred spominskim obeležjem, ki je skupaj z okolico nekakšen park, posvečen spominu na padle junake - partizane, predsednik OK SZDL Franc Zdravec sprejel poročilo komandantov odredov. Pred spomenik so položili venec mladi padalci, člani Aerokluba Ptuj, ki so predtem izskočili iz letala. Podelili so tudi srebrna odličja OF.

FRANJO HOVNIK

IZID ŽREBANJA NAGRADNE
KRIŽANKE »RADENCI - TRI
SRCA«

Za nagradno križanko »RADENCI - TRI SRCA« smo prejeli 256 rešitev. Knjižne nagrade je prispeval knjigotrdski oddelek Založbe BO-REC in žreb jih je dodelil naslednjim reševalcem:

knjigo Čudežna pomlad Radka Poliča prejme Stefan DOMINKO, St. Kovača 9, 69231 Beltinci, knjigo Ognjeni plaz Toneta Svetine prejme Jožica LOTRIČ, Partizanska 47, 64220 Škofja Loka, knjigo Partizan Franca Streklja prejme Alojz LAMUT, C. Gubčeve brigade 4a, 68210 Trebnje. Vsi nagradjenci bodo nagrade dobili po pošti, mi jim želimo mnogo prijetnega branja, vsem ostalim reševalcem pa želimo drugič več sreče pri žrebu. Tovariško vas pozdravlja uprava TV-15!

Rešitev:

Vodoravno: Zdravilišče Radenci, ars, aker, AK, let, Kičo, Se, KP, Olt, hotel, so, ara, akt, lava, Radin, erotik, Eden, Srem, NU, maj, klan, pat, trop, Ra, zdraviliški, INA, Aja, Nal, dom, na, kivi, Dakar, zdravilni, Ararat, JO, era, CB, sel, Eih, Se, vrecel.

Prosim za naslove

Vse še živeče učence 14. razreda 2. pilotske šole iz Rajlovca in iz Kraljeva ter udeležence iste šole bojev za Titovo Učice. Prosim, da mi sporoče naslove. Organizirali naj bi prijateljsko srečanje po toliko letih.

Spominjam se še teh tovarišev: Gojko Grubar, Jože Koprivnikar, Jože Košir, Marjan Križaj, Jože-Slovan Logar, Miha Pavlič, Vinko Počrvina, Mirko Matko, Jože Savšek in Rajko ali Rafko iz Ljubljane.

Nekateri od teh so padli v NOV ali umrli. Sorodnike in znance prosim za sporočilo, kaj je bilo z njimi.

Tone Rebol
66320 Portorož,
Vesna 10.

Vabila

Krajevna organizacija ZB NOV Most na Soči obvešča, da bo 31. maja ob 17. uri v naselju Postaja, št. 18 na Mostu na Soči odkritje spominske plošče padlemu načelniku VDV za Tolminsko Mirku Jeklinu - Stojanu.

Vse člane VDV kakor tudi vse člane ZB in krajanje okoliških vasi vabimo, da se udeležijo te spominske svečanosti.

Odbor KO ZB NOV
Most na Soči

Ob praznovanju 36. obletnice ustanovitve organov za notranje zadeve vabimo vse preživele pripadnike VOS-OF za južno in severno Primorsko, GAP, sorodnike padlih in udeležence ob napadu na Pedrovo dne 26. januarja 1945, borke in borce, ki so se zdravili v bolnišnici na Pedrovem, medicinsko osebje, aktiviste OF in ostalo prebivalstvo Slovenije, da se udeležijo odkritja spomenika padlim borcem Ozne, VDV in Jurišnega bataljona 31. divizije 9. korpusa, ki bo 25. maja 1980 ob 9. uri in 45 minut na Pedrovem nad Branikom ob vsakem vremenu.

Pripravljalni odbor VOS-OF

Po zaključnih komemorativnih proslavah ob 35. obletnici osvoboditve iz nemških taborišč v Buchenwaldu, Auschwitzu, Ravensbrücku, Dachau in Mauthausenu, kjer smo bili povsod navzoči, bo v soboto dne 31. maja 1980 ob 10. uri tradicionalno srečanje zapornikov, internirancev in izgnancev Slovenije z mladino na Ljubelju.

Ker imamo Slovenci na Ljubelju vgrajene spominske plošče vsem večjim taboriščem in zaporom po Evropi, bomo to priložnost izkoristili tudi za spominsko svečanost ob 35. obletnici osvoboditve iz nemških taborišč.

Letos bodo spominski svečanosti prisostvovali tudi nekdanji interniranci na Ljubelju iz Francije, zato še posebej vabimo nekdanje zapornike, internirance in druge borce, zlasti pa mladino, da se srečanja udeležijo v čim večjem številu.

Komisija za bivše politične
zapornike, internirance in
izgnance pri RO ZZB NOV
Slovenije

Mladinske organizacije petih slovenskih in treh hrvatskih občin, ki so podpisale družbeni dogovor o spominskem območju Gorjanci - Zumbak, prirejšjo srečanje z borci NOV v počastitev prvega snidenja slovenskih in hrvatskih partizanov sredi maja 1942 na Opatovi gori v Gorjancih. Prireditelj bo 31. maja 1980 ob 10. uri pri Pogani jami.

Dostopi so z avtomobili po gozdskih cestah iz Sentjerneja in Kstanjevice prek Mirčevega križa ali Opatove gore.

Na to srečanje opozarjamo predvsem vse borce Gorjanskega bataljona in Belokranjskega odreda ter drugih slovenskih partizanskih enot, ki so se bojevale skupno s hrvatskimi partizani na slovenski in hrvatski strani.

KO ZB NOV naj pošljejo svoje delegacije s prapori.

Prevozi ne bodo organizirani.
Občinski odbor ZZB NOV Novo mesto

Redna volilna skupščina sekcije vezistov NOV Slovenije bo 24. maja 1980 (sobota) ob 10. uri v Ljubljani, Cigaletova 15, soba št. 1107/XI. Na volilno skupščino poleg delegiranih delegatov iz območja vaše regije vabimo tudi ostale člane sekcije vezistov NOV Slovenije, ki želijo sodelovati v delu skupščine.

Udeleženci skupščine bodo dobili izplačane potne stroške v višini cene avtobusne karte. Po skupščini bo organizirano tovariško srečanje z zakusko.

Dragica Rome

Zapadnodolenjski odred NOV in POS pripravljajo za nedeljo, 25. maja 1980 ob 10.30 skupaj z mladino, borci in aktivisti, DPO ter ostalimi občani občine Trebnje in krajevnih skupnosti Gabrovka iz občine Litija, odkritje obnovljene partizanskega tabora ZDO iz leta 1942 v gozdu Jelovka, pod vasjo Zaloka.

Ob odkritju in proslavi bodo v programu sodelovale osnovne šole Mirna, Sentrupert in Gabrovka ter kulturne organizacije navedenih družbenopolitičnih skupnosti.

Ob tej priložnosti bo tudi slovesen sprejem pionirjev v ZSMS.

Obnovljeni tabor je namenjen predvsem mladini za seznanjanje z NOB in revolucijo, usposabljanje za SLO, pouk v naravi, taborenja in podobno.

Na proslavo vabimo poleg pripadnikov Zapadnodolenjskega odreda in mladine predvsem vse borce in aktiviste, svoje padlih in po vojni umrlih in občane občine Trebnje ter Litije, seveda pa tudi vse ostale.

Pripravljalni odbor

V soboto, 24. maja 1980, ob 9.30 bo v vojašnici Boris Kidrič, Ljubljana-Sentvid, 3 zbor borcev Tomšičeve brigade.

Vabimo borce brigade, da se zbora udeležijo.
Odbor I. SPUB
Tone Tomšič

Osnovna organizacija ZSMS KS Zirovnica in Krajevni odbor ZB NOV Zirovnica vabita vse nekdanje borce Kokrškega odreda na proslavo dneva mladosti ter na srečanje, ki bo po slovesnosti ob 13. uri pri obeležju D. Milovanovica v dolini Završnice nad Zirovnico.

MZ

Odredov delež partizanski protiofenzivi

Po roški ofenzivi postopoma obnovljen Zapadnodolenjski odred (ZDO) je v jeseni 1942 imel spet tri bataljone. Prvi se je v zadnjih dneh oktobra nastanil pri Tihoboju pod nemško mejo, drugi je bil razporejen na prostoru med Trebnjem in Rogom, tretji pa je vzdrževal zveze z Ljubljano ter nadzoroval njeno okolico do Grosuplja in police. Vendar je tako organiziran obstajal samo dva meseca. Ob začetku zimske protiofenzive osvobodilnih sil je moral večino svojega moštva odstopiti manevrskim brigadam. O tem govori sestavek, vzet iz gradiva za monografijo te pomembne partizanske enote na Slovenskem.

★

Prispevek Gubčevi brigadi

S pismom glavnega poveljstva od 17. novembra 1942 je prejel namestnik komandanta Jaka Avšič-Hrast nalogo in pooblastilo, da napravi načrt za osvobajanje Dolenjske in ga prične takoj izvajati. V ta namen je imel na voljo Zapadnodolenjski in Vzhodnodolenjski odred ter Gubčevo in Cankarjevo brigado. Kmalu se jim je priključila tudi Tomšičeva brigada. Izdelava zaupnega načrta je sodelila med zadnje priprave za začetek partizanske zimske protiofenzive. Ker je bilo njeno težišče namenjeno manevrskim enotam, jih je bilo treba pravočasno okrepiti z moštvom, kadri in orožjem. Takrat je to bilo mogoče dobiti le iz odredov, ki so se v minulih dveh mesecih kar okrepili in organizirali. Glede na to je Jaka Avšič, ko je bil okrog 25. novembra na obisku pri brigadi Ivana Cankarja v Gorjancih, izdal enotam primerne ukaze. O tem je bil takoj obveščen tudi štab ZDO, ki je bil ob svojem 1. bataljonu. Nemudoma je poklical k sebi skupino okrog 25 dobro oboroženih borcev 1. čete 2. bataljona, takrat nastanjene v predelu Ajdovca. Skupino je 1. decembra pripeljal komisar te čete Franci Puh-rob v odredov tabor pri Zabukovju nad Mirno. Z njenim prihodom se je število borcev ZDO na tem prostoru povečalo na približno 110, kar je predstavljalo dobro osnovo za izbor, ki ga je bilo treba pripraviti za brigado. Ta naloga je zahtevala od poveljstva odreda

hitro in odgovorno opravljeno delo. Kljub temu, da je o izvršitvi te naloge ohranjen samo skromen »spisek tovarišev in tovarišic, ki so odrejeni v Gubčevo brigado«, nam tudi ta nudi dovolj podatkov za nekaj zanimivih zaključkov.

Izbor je bil opravljen do 7. decembra 1942 in narejen spisek. Ta je zajel 69 tovarišev in tovarišic ali dobri dve tretjini ljudi, ki so bili tiste dni ob štabu določeni za brigado so se razporedili v tri skupine po triindvajset tovarišev in dve tovarišici. Med temi so bili dva četna politkomisarja, en politični delegat, en obveščevalec, ena bolničarka in šest vodnikov. V prvo in drugo skupino sta bila vključena po en komisar čete, v tretjo skupino pa politdelegat. V vsako skupino sta bila določena po dva vodnika in en puškomitaljezec. Politično opredeljenih je bilo 31, od teh osem članov in pet kandidatov KP ter 18 skojevcev. Prva in druga skupina sta dobili po tri člane in dva kandidata partije, tretja skupina pa dva člane in enega kandidata. Člani Skoja so bili razporejeni v istem številu, po šest v vsako skupino. Za vsakega borca in borko je bila z eno besedo (dober, slab, pogumen, boječ, priden – in podobno) vpisana tudi ocena. Seznam je ohranjen tako, da je čitljiva ocena samo za 62 izbrancev. Od teh imata dva oeno »boječ« in eden »slab«, kar priča o izredno visoki bojni, politični in moralni ravni določenih za brigado. V prid temu govori podatek, da je od vseh 75 bilo 30, predno so prišli v ZDO, daljši ali krajši čas v enotah Druge grupe odredov, izmed ostalih pa jih je kar 40 preživelo veliko italijansko ofenzivo na Dolenjskem. Tako so odred zapuščali v ognju orožja in stisk že preizkušeni partizani.

Vsi zaključki o izboru borcev za okrepitev Gubčeve potrjujejo, da je bila ta naloga odgovorno in zadovoljivo opravljena. Določeni za brigado so imeli dobro orožje in zadostno opremo, predvsem obutev. To je sicer bilo zahtevano, vendar je ZDO tako ravnal vselej, ko je pošiljal borce v druge enote. K nagovoru, ki ga je imel komandant Albert Jakopič-Kajtimir, so se zvečer 7. decembra zbrali vsi, ki so bili v odredovem taborišču, nato pa je bil skromen in prijeten družabni večer. Naslednji dan zarana je vseh 75 bork in borcev odpeljal politkomisar 1. bataljona Franc Alič-Ciro v Gubčevo brigado. Ker so bile takrat njene enote med Rihpovcem in železniško

progo od Trebnjega proti Mirni peči, se ji je delež ZDO priključil še isti dan. Pod nemško mejo od Sv. Križa (Gabrovka) do Mirne in Sentruperta je bilo nekaj naslednjih dni samo okrog 35 partizanov ZDO.

Tretji bataljon v Tomšičevo

Podobno kakor v mesecu novembru, je tekle življenje 3. bataljona ZDO tudi v prvih dveh tednih decembra 1942. Vselej takrat, ko ni bilo večjih bojov ali premikov, so njegovi borci izpolnjevali dneve zasedami, z manjšimi napadi ali spopadi, s preskrbovalnimi akcijami v širokem okolišju Ljubljane, s prenašanjem različnega materiala v vse smeri, z vzdrževanjem zvez z Ljubljano ali kakšnimi drugačnimi nalogami do osrednjih organov osvobodilnega gibanja. Pri izpolnjevanju teh dolžnosti so bili nenehno prisotni okrog Sostrega, Lipoglavu, Panc, Police, Bizovika, Dobrunj, Ljubljani in še drugih krajev med dolensko železnico od Ljubljane do Grosuplja ter nemško mejo do Leskovca. Z vse večjim naporom so se morali upirati nenehno naraščajočemu številu in divjaštvu belogardistov. Po poročilu bataljonskega obveščevalca z dne 22. novembra 1942 so na operacijskem območju 3. bataljona imele bele potojanke naslednje število mož: v Polju 200, v Bizoviku 80-100, v Dobrunjah okrog 30 in na Polici 120. Tem so nudile hitro in izdatno pomoč italijanske posadke, ki so štele v Zalogu 100, v Vevčah 50, v Rudniku 23, v Šmarju 150, v Grosuplju 50 ter na Škofljici in Lavrici 200 vojakov. Vsa ta sovražna drhal je po veliki italijanski ofenzivi stopnjevala pritisk na civilno prebivalstvo, zlasti v predelih Pogleda in Molnika. Večkrat tudi z letalskimi napadi. Poleg 120 borcev, ki so odšli med partizane je bilo od začetka okupacije do konca novembra 1942 v tem območju ustrejenih, zaprtih ali interniranih 210 oseb. Med temi številnimi člani rajonskih odborov OF in KPS. Čeprav je zaradi tega močno trpelo politično delo na terenu, je ostala večina prebivalstva odločno na strani osvobodilnega gibanja.

Tako je ocenil položaj tudi komandant glavnega poveljstva Ivan Maček – Matija, ko

se je v zadnjih dneh novembra zadrževal na bazi centralnega komiteja KPS pri Podlipoglavu. V poročilu Borisu Kidriču je zapisal, da je večina ljudi odločno proti beli gardi in navdušena za partizane. Pri tem pa je opozoril na napake borcev v vojaškem pogledu, zlasti zaradi premalo učinkovitih akcij na potojanke in skupine belih. Odkrito je poročal: »... Ljudje so v veliki večini prepričani, da se partizani boje bele garde, ... Se vnaprej morata v tem prostoru biti dva bataljona, vendar pod eno komando, kateri bodo podrejene vse čete ...« Ta ugotovitev je bila opozorilo, da bo treba nekaj napraviti. Predvsem za boljšo organiziranost in večjo vojaško učinkovitost čet 3. bataljona ZDO in 2. bataljona Tomšičeve brigade, ki se je tam zadrževal že od 10. novembra.

Do uresničitve zamisli glavnega poveljstva o združitvi obeh bataljonov pod enotno komando je prišlo sredi decembra 1942. Skladno z dogovorom med štabom brigade Tone Tomšiča, zastopnikom CK KPS na bazi pri Podlipoglavu, in štabom 3. bataljona ZDO je bilo določeno, da se večina borcev »Smrekarjeve« enote (tako so dostikrat klicali čete 3. bataljona ZDO) priključi Tomšičevemu bataljonu. To je bilo objavljeno in opravljeno 14. decembra na zboru obeh bataljonov. S tem se je brigada Tone Tomšič povečala za preko sto ljudi in je zato njeno številčno stanje, od 30. novembra do 31. decembra 1942, naraslo od 330 na 450. O pomenu združitve obeh bataljonov je brigadni partijski biro zapisal v poročilu centralnemu komiteju, da je spojitve bataljona ZDO z brigadnim bataljonom zelo ugodno vplivala na moralo moštva, da so se čete povečale in s tem njihova vojaška zmogljivost ter samozavest ljudi.

★

Dan po vključitvi 3. bataljona v brigado je štela enota ZDO pri Zabukovju okrog 35 borcev in bork. Prav toliko ljudi je imel ostanek 1. čete 2. bataljona pri Ajdovcu, katerega druga četa je bila dva dni pred tem prestavljena v Vzhodnodolenjski odred. In to je bilo tiste dni vse, kar je Zapadnodolenjskemu odredu ostalo od treh bataljonov.

Velimir Kraševac-Igor

5

Karel Leskovec

ZLOMLJENA KRILA

Revolucija mora biti čista kot solza, neomadeževana kot otrok ob rojstvu. Tega se je zavedal sleherni, ki je vanjo brezmejno verjel. Veliki so bili cilji revolucije, in zato strogi zakoni. Toda povsod so pod tem velikim imenom, pod imenom revolucija ljudje, le-to vodijo, v njej sodijo in odločajo: nekateri strožje, drugi blažje, bolj utemeljeno ali pa kot pravimo prek kolena. In v takem vrtincu se je znašel tudi naš nepozabljeni Frenk, o katerem pripovedujem...

Štefan je bil bolj nizke in čokate postave ter zelo redko beseden. Obnašal se je, kot da je jezen na vse skupaj. Cele ure je lahko stal na istem mestu, ne da bi se za korak premaknil. Črnkasto kapo s senčnikom je imel pomaknjeno tako zelo naprej, da si ga le malokdaj videl v oči. Star pa je moral biti že krepko čez štirideset let. Vse to, kar je naju zanimalo o njem, sva vedela oziroma opazila že prvi dan. Tudi to so vedeli povedati, da Štefan ni bil hudoben človek, ampak da je le njegovo obnašanje nenavadno in dokaj dolgočasno.

Novo upanje

Dnevi so minevali in zima je vse močnejše pritiskala. Na koncu barake na vrhu pod streho, stisnjena v kot sva imela ležišče. Zadnja sva prišla, zato sva dobila zadnje ležišče. Bila sva tudi resnično zadnja, ki naju je sprejel polir na delo. Čez dobrih štirinajst dni so že začeli odpuščati delavce. Zdaj, v zimskem času je bilo to zares zelo neprijetno in zaskrbljujoče. S strahom smo vsako jutro stali pred barako in čakali, kdaj bo polir poklical to ali ono ime, rekoč: »Pridite v pisarno po obračun!« kar je pomenilo, da si odpuščen.

Edina rešitev je bila, da si se zagrizel v delo, in če si bil skromen in ubogljiv, si z nekoliko sreče ostal pri njih.

Z Žustom sva trdno sklenila, da morava za vsako ceno ostati na tem delovišču do zadnjega, kajti slišati je bilo, da bodo lahko vsi preostali odšli delat v jeseniško železarno. Če bi bilo to res, potem se je splačalo z nekoliko večjo vnetostjo in marljivostjo zgrabiti za kramp in lopato. In tega sva se tudi oprijela...

Skoraj štirinajst dni do prve plače nisva šla nikamor, šele potem sva se v nedeljo zjutraj odpravila na Jesenice. Predvsem zato, da bi se sešla s Kovačevim Matijem. Zanimalo naju je, če naju od jeza do železarne ločuje resnično samo še korak.

Matija in še nekateri drugi njegovi prijatelji so menili, da se to lahko zgodi. Zadovoljna in vesela sva se vračala nazaj.

Govorice

V prvih dneh meseca decembra so z gradbišča pri jezu odpustili večjo skupino delavcev. Tedaj je bilo mrzlo in megleno. Zjutraj, nekaj minut pred sedmo uro, ko se mrak še ni umaknil dnevu, smo stali pred polirjevo barako. Med nami je bilo nekaj delavcev, ki so zvedeli, da se bo ta dan zgodilo nekaj posebnega. Žužek je bil najbolje obveščen. »E, moj dragi, kot vem, bo danes marsikdo izmed vas dobil svojo popotnico,« je nekam zaskrbljeno začel Žužek, kot da je hotel vse nas pripraviti na nepričakovano presenečenje.

Še sva ostala

Na pragu pred vrati, pod veliko svetilko se je kot vsako jutro pojavil naš polir. Stali smo v polkrogu, a zdaj ne več tako nemirni kot prej, kot da se je tudi strupena burja potegnila vase. Namesto mraza pa se je pod našo kožo zarilo nekaj drugega, kar je gredo in peklo. Čeprav smo vsi napeto pričakovali, da nas bodo že prve polirjeve besede prizadele, se to ni zgodilo. Kot ponavadi je polir počasi in razločno našteval imena. Delavci so se oglašali in brž ko je bil kdo poklican, je odšel k baraki po orodje in odhitel na delovno mesto. Tudi moje in Žustovo ime je poklical. Le za nekaj korakov smo stopili iz vrste in šli proti baraki po orodje, že je polir utihnil. Nobenega imena ni več prebral.

Med tistimi, ki so bili tega jutra odpuščeni, je bilo največ delavcev iz Like in Dalmacije.

Kakšno vrvenje je bilo opoldne pri kosilu! Nekateri so bili tako prizadeti, da sem bil prepričan, da bodo podrli barako.

Razumeli smo jih, odpuščene, kaj jih ne bi! Ni pa bilo preveč pametno potegniti z njimi, kajti tudi mi, ki smo ostali, smo viseli na zelo tanki vrvi. Če bi se namreč preveč mešali z odpuščenimi, bi se lahko že naslednji dan zjutraj znašli med njimi.

Sodelovanje borcev z mladino in vsemi prebivalci

Mineva 38 let, ko so borci Rakovške čete ob neposredni udeležbi aktivistov iz vasi pod Križno goro uspešno napadli sovražnikovo kolono pri Grahovem. V spomin na ta dogodek slavijo občani krajevne skupnosti Grahovo svoj krajevni praznik.

V letošnje praznovanje se bodo domačim borcev in aktivistom, mladini in drugim občanom 24. maja pridružili tudi nekdanji borci 4. bataljona 1. brigade VDV, mladinska pohodna enota 1. brigade VDV iz Kočevja in mladinska pohodna enota narodnega heroja Ljube Šercerja Centra strokovnih šol iz Ljubljane. Mladinci in mladinke – pohodniki bodo na podlagi pričevanj udeležencev bitke pred 38 leti ponazorili napad na Grahovo, šolska mladina pa bo pripravila in izvedla napad na Grahovo, šolska mladina pa bo pripravila in izvedla kulturni program v spomin na bojovito preteklost teh notranjskih krajev in ljudi. Obenem bo mladina s tem izrazila svojo pripravljenost, da nadaljuje delo svojih vrstnikov iz narodnoosvobodilnega boja, in svojo odločenost, da varuje in brani svobodo domovine in druge pridobitve revolucije.

Četrti bataljon VDV je bil ustanovljen v Žerovnici 20. marca 1944 in se je večji del svoje bojovite poti zadrževal v vaseh Cerkljanske in Loške doline ter Bloške planote. Borci tega bataljona so bili iz skupin VOS Notranjske in Ribnice, del borcev pa je prišel tudi iz VOS Novo mesto, Bela krajina in Stična – Grosuplje. Z izjemo nekaj starešin so bili vsi drugi borci zelo mladi, vendar hrabri in že prekaljeni v bojih s sovražnikom.

V ohranjenih poročilih bataljonskega in brigadnega sekretarja SKOJ se nenehno prepletajo podatki o bojih s sovražnikom in o tesnem sodelovanju borcev z mladino in vsemi prebivalci. Ko danes proučujemo uspešno bojno pot bataljona, vemo, da sta jo pogojevala dva poveljavna elementa: hrabrost borcev ter vsestransko in množično sodelovanje prebivalcev v nujenju pomoči borcev in v odporu proti okupatorju.

Tedanji politdelegat Zvone je ta odločilna dejstva preprosto opisal: »Spominjam se, kako so bili ljudje žalostni in prizadeti, ko je bataljon odhajal v Suho krajino, kajti ljudje so nas imeli radi in zaupali so nam. Ne samo ljudje iz Žerovnice, Lipsenja, Goričice in Gornjega jezera, poznali so nas tudi na Bloški planoti, v Loški dolini, torej povsod tam, kjer smo se zadrževali in izvajali svoje naloge. Zdi se mi, da je bila po končani akciji na področju Loškega potoka, ko smo se vračali nazaj na Gornje jezero. Kot vedno nas je tudi tokrat spremljal dež in bili smo utrujeni. Pred vasjo Podcerkev nam je bilo rečeno, naj v vas vkorakamo strumno in s pesmijo, in da bomo tu počivali. Res je bilo tako. Vaščani so nas pričakali z navdušenjem. Sprejeli so nas v hiše, da bi se ogreli in posušili. Takoj so organizirali zbiranje hrane in kuhanje večerje. Ker bi morali postaviti zavarovanje, so se javili vaščani in mladina, da bodo varovali prihode k vasi, dokler bomo mi počivali. Tako smo se čez noč odpočili in naslednji dan nadaljevali pot na Gornje jezero, med naše stalne gostitelje.«

Mladinci in pionirji iz Žerovnice, ki so sodelovali v političnih in kulturnih akcijah 4. bataljona VDV, spomladi 1944

Vezi, skovane med borci in prebivalstvom v trdih dneh boja in revolucije, so se ohranile in se nadaljujejo tudi po vojni. Četrti bataljon VDV ima domicil v občini Cerkljanska. Vedevejci se radi vračajo med svoje prijatelje in obiskujejo mladino po šolah, ki vsakokrat zavzeto prisluhne njihovim spominom o bojevitosti preteklosti svojega kraja.

Letošnja srečanja borcev in aktivistov ter mladine so še posebno pomembna. V svetu se porajajo žarišča novih vojaških spopadov. Na neodvisne države izvajajo različne politične, ekonomske pa tudi vojaške pritiske. V širši in bližnji okolici padajo žrtve političnega in vojaškega terorja.

V teh razmerah smo borci kot nekoč še vedno odločni, da skupaj z drugimi delovnimi ljudmi in občani varujemo in branimo pridobitve boja in revolucije. Svobodno bomo nadaljevali z graditvijo naše socialistične samoupravne skupnosti bratskih narodov. Ob nas in za nami pa se rojevajo, dozorevajo in vstajajo nove generacije mladine z istimi cilji in hotenji in z enakim pogumom.

STANE KOTNIK

Skupščine, seje, sestanki

Ljubljana

Krajevna organizacija ZB Milan Majcen je imela pred nedavnim svojo letno skupščino. Predsednik krajevne organizacije je podal poročilo o delu v minulem obdobju ter podal kratko poročilo o zunanji in notranji politični podobi tega trenutka. Udeležba na sestanku je bila številna, ko pa so spregovorili o aktivnosti članstva, so imenovali zlasti tovarišice Mimi Martinčičevo, Vojko Kladivar in Julko Kunc, ki so poleg ostalih aktivnosti obiskovale tudi bolne in osamele borce doma. Posebaj so pohvalili tudi delavnost Jožeta Hauptmana, ki kljub svojim že osemdesetim letom še vedno vodi komisijo za vprašanja vojaških invalidov in za interniranje.

D. R.

Planina pri Sevnici

Borci tamkajšnje krajevne organizacije so se marca sestali na letni konferenci. Sto dvajset članov, ki se je konference udeležilo, je poslušalo poročilo predsednika odbora, iz katerega je bilo razvidno, da je bila skrb za socialno varnost borcev vsehskzi med prednostnimi nalogami. Ugotovljeno je bilo, da prejema občinsko priznavalnino precejšnje število kmetov-borcev. Poleg dobrih zdravstvenih uslug dispanzerja za borce so bili borci zadovoljni tudi s tistim delom poročila, ki je analiziral njihovo lastno delo, oziroma delo komisij pri njihovem odboru ZB. Zlasti je bila v minulem letu aktivna komisija za spomeniško varstvo (dobro povezana s SZDL, ZSMS in krajevnim turističnim društvom).

Predsednik krajevnega odbora ZB Karel Pak je zbranim ponovil razlago o dolgoletnih prizadevanjih borčevske organizacije za ustanovitve lokalnega muzeja NOB, za katerega je v zadnjem času organizacija stekla.

Na konferenci je bilo slišati tudi precej pohvalnih besed o aktivnosti borcev pri SLO in podružbljanju tradicij NOB z obujanjem spominov na vojno za mladino.

Borci so se ob koncu z iskrenimi željami spomnili svojega voditelja Josipa Broza Tita in mu zaželeli izboljšanje zdravja ter okrevanje.

D. R.

Tragična smrt

Čez nekaj dni se je umirilo in odpušeni delavci so odšli. Z Žustom sva šla jutraj kot ponavadi na čaj v menzo. Še preden sva zavila v barako, sem skozi temnen meglen mrak opazil na koncu barake nekakšno nevsakdanjo zmešnjavo. Med delavci sta bila dva graničarja. Na snegu zraven poti, med delavci, sta nepremično ležala dva človeka. Oba sta bila še pred dnevi v naši delovni skupini. Tisto jutro, ko sta z drugimi vred izvedela, da sta odpuščena, sta jo mahnila naravnost v zasnežene grebene čez državno mejo na avstrijsko ozemlje.

»Hotela sta bežati prek meje, pa sta ju za vedno zaustavila sneg in mraz,« je skoraj z nekakšnim zadovoljstvom dejal graničar. Seveda, čeprav sta bila mrtva, je smatral, da je bil to uspeh njegove patroljne obmejne službe.

Ko se je mrak umaknil svetlikajočemu se dnevu, so nekateri prepoznali modrikasta obraza zmrznjenih delavcev. Tisti, ki je imel kršate brke, širok obraz in groste rjavkaste lase, je bil star trideset let, drom iz Like. Drugi je bil videti mlajši, doma pa je bil iz Dalmacije.

»Naj pride semkaj še polir, da bo videl, kam ju je poslal!« se je odtrgal očitajoč glas in kmalu za njim: »Saj tudi ni vsega kriv. Če ni dela, nekoga mora odpustiti, jutri lahko tebe ali pa mene. Vse naj vzame vrag – polirja in še to gnilo državo!« je zaškripal Žust se naglo obrnil in odšel po orodje. Zavedal se je, da mora molčati.

Starejši graničar, ki je že po videzu in obnašanju dajal vedeti, da je vodja patrolje, je šel prosit polirja, naj mu nekaj delavcev pomaga spraviti mrtveca v dolino. Na nekakšne sanke so kot klade z vrvo povezali trupla in ju odpeljali v dolino...

Zdaj tudi Žust ni več razmišljal, da bi na drugi strani državne meje iskal delo, če bi ga tukaj odpustili.

Počitek

Čez nekaj dni se je govorjenje o teh dveh nesrečnih počasi poleglo. Toda čez dober teden je bila zopet odpuščena manjša skupina delavcev. Tisti dan nas je vreme kmalu po jutranjih urah nagnalo v barake. Mrzla ledena

sapa se je kot huda ura zaganjala v bregove, vmes pa je naletaval leden dež, pomešan s snegom. Vse je kazalo, da nas bo zamedlo. Strah in skrb nista bila tako odveč! Kaj pa, če bi nam polir zaradi takega vremena in velikega snega nekega dne dejal, češ, sami se lahko pripravite, da zdaj ni več moč delati? A, nekaj je bilo, za kar smo se držali: jez in njegova okolica sta morala biti gotova, pa če nas vse s polirjem vred pokrije sneg.

Tri dni smo počivali oziroma lenarili v barakah, zapravljali denar pri kartah in odhajali v vas v gostilno. Nekateri so sproti odmetavali sneg okrog barak, vendar jim polir za to delo ni pisal delovnih ur.

V mesecu dni, odkar sva bila z Žustom zaposlena pri jezu, sva prihranila nekaj denarja, toliko, da nama ravno peš ne bi bilo treba iti, če bi bila odpuščena.

V baraki pod streho, kjer smo imeli ležišča, smo se zvečer pri kartanju strastno zagreli. Tisto nič je bil Žust ob ves denar.

Prosil me je, naj mu posodim še moje prihranke. Zaigral je tudi te.

Zdaj, ko sva tako neumno in nepremišljeno prišla ob ves denar, je manjkalo samo še to, da bi nama naslednje jutro dejal polir, zdaj pa sta tudi vidva na vrsti.

»Prva plača, ki jo bom dobil, bo tvoja!« mi je rekel Žust, potem pa smo se zavlekli pod odeje. Pa nismo dobro zaspali, ko je začelo zunaj ropotati. Vse je oživel. Nekdo se je prikobacal po lestvi in na vso moč zavpil: »Gremo na delo!«

Zjasnilo se je

Ko sem pomolil skozi ozka vrata glavo, sem na bledikastem nebu zagledal posamezne zvezde. Čez noč se je zjasnilo in burja je ponehala. Kot bi hodil po črepinjah, tako je škripal pod nogami sneg. Žust ni bil tak, da bi se jezil na stvari, ki so se poigrle z njim. Vedno, kadar se mu je zgodilo kaj neprijetnega, je zamahnil s svojo šapasto roko in smeječe dejal: »Dokler je človek živ, se mu lahko kaj hujšega zgodi.« Po svoje je imel prav. Zakaj bi lovilo tisto, kar ti je pobegnilo...?

Vreme nam je bilo še kar naklonjeno, torej bomo delali

lahko še kakšen dober teden. Potem pa...? Že med delom dopoldan so sporočili, da se moramo popoldan zbrati v menzi, ker bo polir nekaj povedal. Ali bo spet nekaterim odpovedal delo, ali pa, kar je vsak tako radostno pričakoval, nas bo napotil v dolino v tovarno.

»Če bova dobila brco v zadnjico, potem sva do pomladi opravila,« je zaskrbljeno govoril Žust. Dobro sem vedel, čeprav mi tega ni omenil, da če bo ostal brez dela in bo brez prebite pare, mi tudi dolga, ki ga je naredil pri kartah, ne bo mogel poravnati. Prepričan sem bil, da ga je to še najbolj grizlo.

Kot bi se zbirali za pogreb, tako smo ob določenih uri lezli skupaj in se zamišljeno, brez tiste vsakdanje norčavosti zbirali v baraki. Bledikasto sonce, ki se je skrivalo za visokimi drevesi, je počasi zahajalo in s svojimi žarki tipalo po zasneženi pokrajini. Čeprav je bila v preteklih tednih baraka dostikrat premajhna, je bila zdaj prevelika, toliko delavcev je bilo že odpuščenih.

Imela sva srečo

Naš molčeči prvi delavec je sporočil polirju, da smo zbrani vsi, kakor je naročil. Nismo dolgo čakali, ko sta se oba pojavila pred nami. Vsi smo utihnili in čakali.

»Dvajset delavcev bom še obdržal, da bomo dokončali in vse pospravili,« je rekel polir. Šele čez nekaj časa je, prepričan, da nas je z molkom dovolj namučil, dejal: »Vsi drugi bodo že jutri jutraj odšli na Javornik v tovarno.«

Kaj so te njegove besede pomenile, ni mogoče povedati. Kot bi dregnili v mravljišče, je po baraki zavreščalo, nekaj glasov pa je hkrati zavpilo: »Živel naš polir!«

Možakar je kakšen trenutek ostal, se zasmeljal in že je odšel v svojo barako. Prav zares sem pomislil, da se je Žustu zmešalo, tako je skakal in objemal vse, ki jih je dosegel s svojimi močnimi rokami.

Tisti večer je bilo v naši baraki zares kot na kakšnem vaškem sejmu. Malokdo si je privoščil pravi počitek. Naslednje jutro smo zbrali vsak svojo prtljago, in se drenjali pred polirjevo barako, da nam je obračunal delo. Kajti naslednje jutro smo morali biti že na novem delovnem mestu.

(Se nadaljuje)

Najtoplejši termalni (50-70 stopinj C) in celo blago radioaktivni izviri vode pri nas vro iz zemeljskih globin v Čatežu, na ravnici ob Savi med Brežicami in hrvaško mejo. Zdraviliški in rekreacijski krog Čateških Toplic že dolga desetletja slovi daleč po svetu, edinstveno veliko zimsko kopališče na prostem privablja na tisoče kopalcev in turistov.

Nas kajpak zanima predvsem zdraviliški in okrevališki del Čateških Toplic. Spričo svojih zdravilnih vrelcev so se v zadnjem desetletju Čateške Toplice razvile v naše osrednje revmatsko zdravilišče in okrevališče, ob tem pa – posebno s Posvetovalnico za ankilozni spondilitis (postopno utrjevanje hrbtenice in sklepov) tudi v preventivno in raziskovalno ustanovo, ki zbujajo napredni veliki zanimanje v medicinskih krogih in v svetu.

Topliško zdravstveno službo vodi dr. sc. za fizikalno medicino in rehabilitacijo, revmatolog s 15-letnimi izkušnjami Anton Franovič s skupino petih zdravnikov, enega zobozdravnika, devetih fizioterapevtov, šestih medicinskih sester in šestih maserjev

ČATEŠKE TOPLICE

ter vsega potrebnega pomožnega osebja. Že v »Zdraviliškem domu«, odprt leta 1965, predvsem pa z nedavno otvoritvijo hotela TERME, ki je ob najvišji hotelski kategoriji tudi najsodobnejši sanatorij hkrati, zdravniška skupina strokovno tesno sodeluje z Interno kliniko Bolnišnice Petra Deržaja v Ljubljani, bolnišnico in zdravstvenim domom v Brežicah, Zavodom za liječenje reumatskih bolesnika KBC Rebro v Zagrebu ter z Baylor College of Medicine, Houston v ZDA. Na voljo imajo najsodobnejše medicinske aparate in prostore, dve kompletni balneoterapiji s skupno delovno površino več ko 5000 m². V to površino so zajeti: dva velika notranja termalna bazena, dve telovadnici, desetine kopalnih kabin in kabin za podvodno masažo, dve sodobni elektroterapiji ter

številna oprema za mehaniko in termalno terapijo ter aparati za elektrodiagnostiko, EKG, kakor tudi spirometrijska enota ter zobozdravstvena ambulanta, ki sta dodana topliški zdravstveni službi.

Glede na doseženo stop-

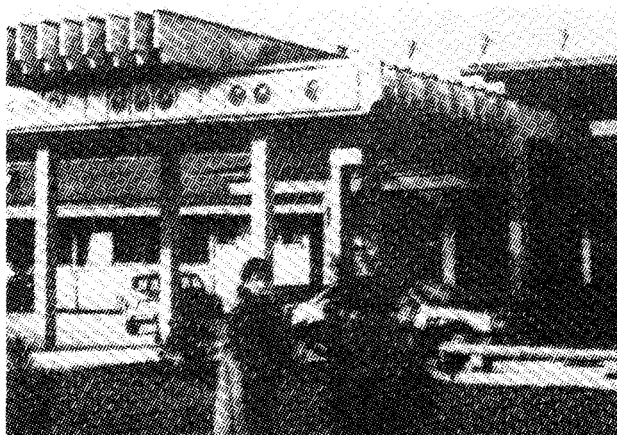
njo razvoja tako zdravstvene službe kot zdravilišča pa rehabilitacijskega in športnega središča na splošno ter zaradi varnosti fizioterapije pri revmatičnih bolnikih in nujnostjo čimprejšnjega odkrivanja in raziskovanja srčnih okvar, ki tako

pogosto spremljajo revmatska obolenja, pa ima zdravilišče razvito tudi kardiodiagnostično enoto. Ta je hkrati temeljni kamen za razvoj sodobnega zdravstvenega turizma v Čatežu.

S temeljitimi preventivnimi sistematičnimi zdravstvenimi pregledi, tako z enodnevni (check up) in dvodnevni (fitness test) kot takojmenovanim kurativnim 21-dnevni zdravstveni pavšalom pa 14 ali 21-dnevni preventivni zdravstveni pavšalom ter s 7 ali 14-dnevno preventivno športno rekreacijo (temeljiti zdravniški pregled, trimska telovadba pod strokovnim vodstvom, sodobna trimska telovadnica s pripomočki za razne fizične dejavnosti, savna in osem bazenov s termalno vodo, ročna in podvodna masaža, trimska steza, veliko avtomatsko kegljišče, minigolf)

in končno s 14 ali 21-dnevno shujševalno kuro pa z rekreativnim »medenim tednom« pod zdravniškim nadzorom nudijo Čateške Toplice marsikaj. Tudi »še zdravim« poslovnim krogom ter posameznikom in pa delovnim kolektivom, nudijo na najvišji ravni urejene možnosti pravočasne in temeljite »inventure« lastnega zdravstvenega stanja, temeljit in veder aktivni zdravstveni oddih, obnovo telesnih ter duševnih moči.

Posebno priporočamo zdravljenje v Čateških Toplicah, v njegovem novem Hotelu TERME borcem in invalidom, ki bolujejo na vnetju degenerativnem izvensklepnem revmatizmu (kopeli v topli termalni vodi, parafinske obloge, fizioterapija itd); posebno uspešna je rehabilitacija vseh okvar, tudi mehaničnih na gibalnem in opornem aparatu. Zdravijo tudi vsa kronična vnetja sklepov in hrbtenice. Ravno tako uspešno zdravijo ishias, poškodbe perifernih živcev in obrabo hrustanca v sklepih in v hrbtenici. Zdravijo tudi izvensklepni revmatizem, vnetja okolice sklepov ter mišic.

ENERGOINVEST — VARNOST

TOVARNA ELEKTROMOTORJEV IN ELEKTROOPREME, p.o.

ZAGORJE ob Savi

TELEKS: 35 - 130 YU ENVEST TELEFON: (061) 811 104 ; (061) 811 306

Izdeluje kompletno protieksplzijsko opremo: elektromotorji, stikalne omarice, telefoni, razsvetljava v protieksplzijski zaščiti, tipkala; elektromagneti, motorji.

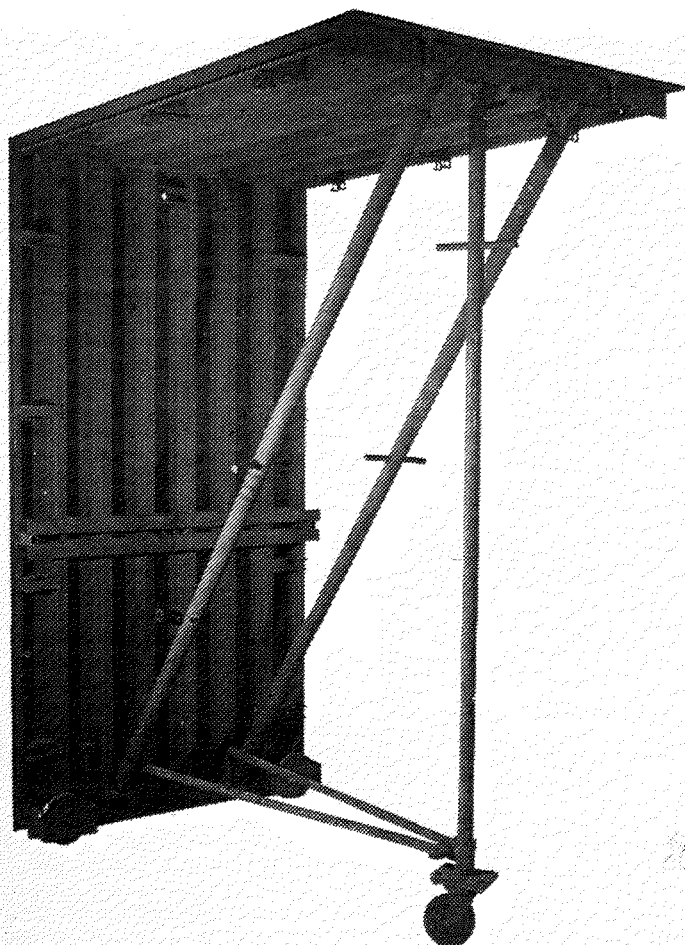
KOVINOSERVIS JESENICE

Prešernova 15, 64270 Jesenice

Telefoni: (064) 81-189
81-849 193
81-146

Ziro račun 51530 - 601 - 11688

Izdeluje kovinske opaže in kalupe za tunelsko gradnjo. Projektiranje, izdelava in montaža kovinskih opažev in kalupov ter fasadnih veznih elementov za gradbeništvo.

DELOZA

ZAGORJE OB SAVI — JUGOSLAVIJA

CESTA ZMAGE 7, n. sol. o.

SPECIALIZIRANO PODJETJE ZA PROIZVODNJO DELOVNIH IN ZAŠČITNIH OBLAČIL

IZDELUJEMO:
delovne in zaščitne obleke, plašče, hlače, kombinezone, srajce, uniforme za civilno zaščito in druga zaščitna oblačila iz različnih kvalitet keprov in poliestrov – zaščitne rokavice – zaščitne čevlje – krznene telovnike – dežne plašče

»unija« Papir servis

LJUBLJANA
Pod ježami 3
Telefon: 314-886

Odkupuje:
vse vrste starega papirja, gladke in valovite lepenke, kartona in vse vrste papirne embalaže.
Papir prevzamemo s svojimi vozili.
Z oddajo starega papirja naši papirni industriji varčujete z devizami.

ELAN

*tovarna športnega
orodja n. sol. o.
Begunje na Gorenjskem*

ELAN

Ž K ŽIVILA
KRANJ n. sol. o.

»Veletrgovina »Živila« Kranj priporoča vsem
bralcem časopisa TV-15 obisk in nakup v
svojih prodajalnah in gostinskih obratih
širo po Gorenjski.«

Šesir

TOVARNA KLOBUKOV „ŠESIR“ ■ ŠKOFJA LOKA P.O. ■ YUGOSLAVIJA

**PRIPOROČAMO POKRIVALA Z BLAGOVNO
ZNAMKO »PICCADILY«.**

OBRTNIK

Škofja Loka, Blaževa ulica 3

nudi vse vrste storitev, gradbeno obrtnih storitev s strokovnimi nasveti v svojih
obratih:

MIZARSTVO • PARKETARSTVO
• POLAGANJE VSEH VRST PLASTIČNIH
PODOV • KERAMIČARSTVO
• STEKLARSTVO • TRGOVINA NA
DROBNO ZA GRADBENI MATERIAL IN
KOOPERACIJA

ALPETOUR

**SESTAVLJENA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA
ŠKOFJA LOKA**

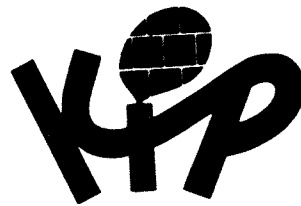
VAM NUDI:

- prevoze potnikov na mestnih, primestnih, občinskih in medrepubliških avtobusnih linijah
 - prevoze tovora po Jugoslaviji, Evropi in Bližnjem vzhodu
 - letovanje v naših hotelih v Bohinju, na Pokljuki, v Škofji Loki, Kranju, Izoli in Strunjanu
 - organizacijo izletov doma in v tujini, rezervacije in prodajo letalskih vozovnic, spalnikov, železniških vozovnic itn.
 - servis lahkih in težkih vozil v obratih v Škofji Loki, Kranju in na Bledu
 - obnova avtoplaščev po sistemu BANDAG
 - kmetijsko mehanizacijo: cisterne raznih izvedb, trosilce, kultivatorje
 - mednarodne špedicijske storitve
 - rent a car in taxi
 - rekreacijo na smučiščih KRVAVCA in VOGLA
 - vse gostinsko-turistične storitve in informacije v turističnih poslovalnicah v Škofji Loki, Ljubljani, Kranju, Radovljici in na Bledu
 - avtomatsko obdelavo podatkov v Elektronskem računalniškem centru v Škofji Loki
- PREPRIČAJTE SE IN ZADOVOLJNI BOSTE!**

TO-MO-DI

**TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

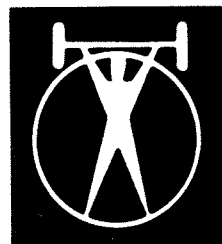

KOMUNALNO OBRITNO PODJETJE

VODOVOD • KLEPARSTVO • SOBOSLIKARSTVO
VRTNARIJA • GRADBENIŠTVO • SNAGA • POKOPALIŠČE
ZAGORJE ob SAVI
Cesta zmage 57 — Zagorje
ZELEZ. POSTAJA: ZAGORJE OB SAVI

1000 vatov v boju s
prahom
Sesalnik Iskra 4004
electronic – sistem
AEG

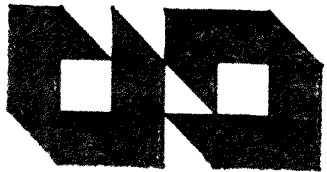
Moč 1000 W
Maksimalni podpritis 2400 mm vodnega
stebra
Maksimalna količina
zraka 48/sek
Elektronska in
mehanska regulacija
sesalne moči
Delovni nastavki: šoba
Iskra VARIO plus, šoba
za čiščenje
oblaženjenega
pohištva, šoba za
čiščenje reš.
Avtomatski navijalnik
kablov 6 m/
Prostor s papirnato
vrečko za prah, ki je
vpeta v okvir posebne
tkaninaste vrečke.

**Sava
Kranj**

KRANJ, ŠKOFJELOŠKA CESTA 6, Tel. (064) 25-461, 25-561, 25-971

**industrija gumijevih,
usnjenih in kemičnih
izdelkov**

izdelava jeklenih konstrukcij,
oken in vrat sistema **secco**,
regalov za skladišča in vseh
ostalih stavbeno ključavničarskih
izdelkov

telefon: (061) 348 161
telegram: imko ljubljana

kovinsko podjetje
61231 črnuče ljubljana
bp 8 črnuče

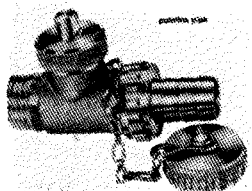
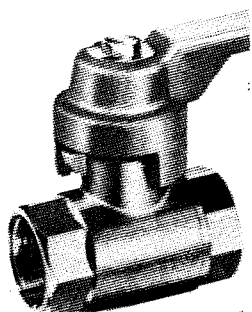

kovinsko predelovalno
podjetje
61275 Šmartno pri Litiji
Telefon 061/88091

kroglasti ventili za distribucijo

tehnični podatki:
Dovoljena uporaba od -30°
do +110°C.
Po posebnem zahtevku se
lahko izdelajo ventili za
uporabo pri višjih tempera-
turah.
Ohišje: nikljana kovana
medenina. Ohišje je preiz-
kušeno na 40 atm.
Krogla: kromirana mede-
nina
Ročaj: kovinski
Delovni pritisk: 25 atm

Uporaba:
mestni plin
propan-butan
metan
tekoči naftni derivati
voda
zrak

INDUSTRIJA OBLAČIL
n. sol. o.

Telefon: centrala 721-611
direktor 721-420
komerciala 721-028
Telegram: UNIVERZALE DOMŽALE

Elegantni, praktični, zaščiteni pred vetrom in mra-
zom boste dobro le v športnih izdelkih »UNIVER-
ZALE« DOMŽALE

Znani doma in po svetu – preizkušeni na Himalaji,
tekmovalnih progah in skakalnicah so izdelki »UNI-
VERZALE« DOMŽALE

Za planinca, sprehajalca, šolarja in smučarja vedno
nepogrešljivi del njegove opreme so vetrovke in
kape »UNIVERZALE« DOMŽALE

Če želite biti oblečeni športno in elegantno, nosite
konfekcijo in pokrivala »UNIVERZALE« DOMŽALE

Industrijski kombinat
za izdelavo in predelavo
usnja, gume in plastičnih mas

PLANIKA

Kranj, Sevska loka 21

TOZD – Tovarna obutve Kranj
TOZD – Tovarna obutve Turnišče
TOZD – Tovarna obutve Tolmin
TOZD – Tovarna obutve Breznica
TOZD – Tovarna obutve Mojca – Lukovica
TOZD – Trgovska mreža
TOZD – Blagovni promet
TOZD – Sestavni deli

Delovna skupnost skupnih služb

VAM NUDI V SVOJEM PROIZVODNEM PROGRAMU

- modno žensko in moško obutev
- športno obutev ADIDAS
- poliuretan, gumijaste
in termoplastične podplate.

**Z lepimi tapetami
Lepše stanovanje**

veta
Papirnica Vevče
79-80

Če želite podrobne informacije, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov.
Obkrožite, kateri prospekt vas zanima, pa vam ga bomo poslali brezplačno.

veta
Papirnica Vevče

št. 37
Zanima me prospekt:

A Navodilo za
lepljenje tapet

B Vzorci tapet
kolekcije 79-80

C Navodila za izbiro
in nakup tapet

Prospekt mi pošljite na naslov:

poštna številka in ime pošte

veta
Papirnica Vevče

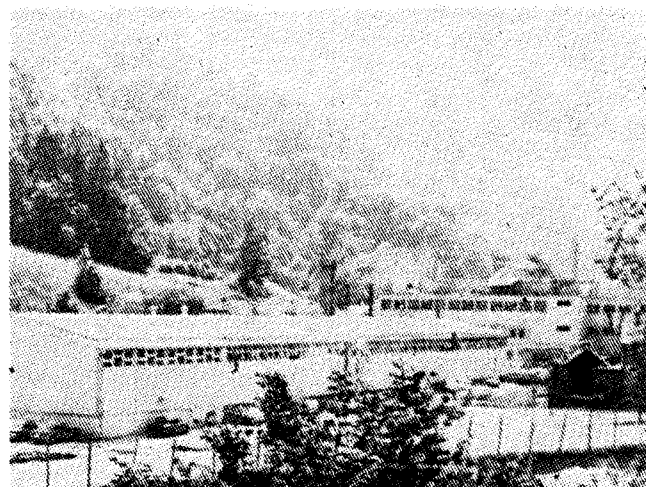
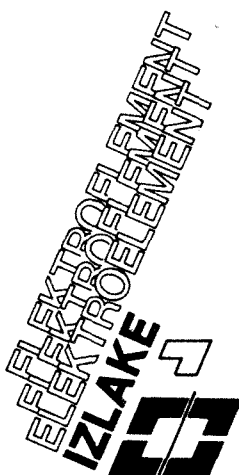
Papirnica Vevče
61260 Ljubljana Polje

Kemična čistilnica in pralnica Jesenice n. a.

64270 JESENICE — CESTA ŽELEZARJEV 5 — TELEFON: (064) 81-642
ŽIRO RAČUN ŠTEVILKA: 51530-601-11737 — POŠTNI PREDAL 17

**Kemično čiščenje, pranje perila in
frizerska dejavnost.**

25-let novo ime nov znak

Stanko Slobodnik

Na pokopališču Radovica smo se februarja poslovili od tovariša Stanka. Rojen je bil na Radovici leta 1912. Za NOV je aktivno delal od leta 1942. Julija 1942 je bil interniran na Rab. Septembra 1943 je stopil v Rabsko brigado, zatem je bil dodeljen komandi mesta Metlika in nato 15. SNOUB Belokranjski. Bil je lik pravega komunista, kot kmet je bil član ZK 37 let, iskren tovariš. Prejel je več odlikovanj.

Franc Maučec

Decembra lani smo v Apačah pokopali tovariša Franca, rojenega leta 1898 v Melinčih. Bil je 30-odstotni vojni invalid iz prve svetovne vojne. Leta 1943 je bil mobiliziran v madžarsko vojsko, od koder je istega leta pobegnil domov in začel delati za NOG vse do osvoboditve.

Franc Anzelec

Rojen je bil leta 1897 v Hudem vrhu. Pokopali smo ga decembra na pokopališču pri Fari na Blokah. Za NOV je začel delati leta 1941 kot terenski delavec. Septembra 1942 je bil aretiran in odpeljali so ga v Gonars. Pobegnil je in se pridružil brigadi Garibaldi. V njej je bil od osvoboditve. Za zasluge je bil trikrat odlikovan.

Franc Polšak

Marca smo se na prevorskem pokopališču poslovili od partizana Franca, rojenega leta 1909 na Prevorju. Septembra 1944 je odšel v Kozjanski odred, pozneje je bil v zaščitnem bataljonu oficirske šole Glavnega štaba Slovenije do osvoboditve. S partizansko vojsko je prišel ob osvoboditvi v Ljubljano. Pozneje se je vrnil na svojo kmetijo na Prevorje.

Ivan Butja

Vsa leta po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec in dolgoletni zastavonoša pri ZB NOV Izlake. Rodil se je leta 1904. Bil je vojaški invalid. Pokopali smo ga lani oktobra za izlaškem pokopališču.

Franc Humar

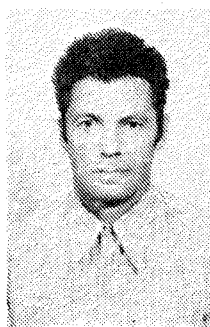
Rodil se je leta 1896 v Lokavcu. Z 18. letom je bil vojak na ruski fronti, pri Doberdolu in Pijavi. Julija 1942 se je vključil v NOG, novembra istega leta je postal vojaški referent in bil vse do konca vojne. Po vojni je opravljal številne funkcije in dolžnosti. Za zasluge v prvi svetovni vojni je dobil štiri medalje, za NOB pa dve odlikovanji. Pokopali smo ga marca na pokopališču v Stari gori pri Novi Gorici.

Katarina Bradeško

Umrila je v 78. letu starosti. Avgusta lani smo jo pokopali na pokopališču v Lipici. Znana je bila pod imenom Stiskarjeva mama loškim in medvojskim partizanom ter aktivistom. Nudila jim je zavetje od leta 1941 pa do konca vojne. Po vojni je posvetila veliko skrb vzdrževanju partizanskih grobov pod Osojnikom.

Jurij Zupančič

Rojen je bil leta 1895 v zasleku Štorovo. Pokopali smo ga marca na pokopališču pri Fari. Za NOV je delal od leta 1941 kot terenec. Septembra 1942 so ga odpeljali v internacijo na Rab in pozneje v Gonars. Septembra 1943 se je ves izčrpan vrnil domov in ponovno delal kot terenski delavec do osvoboditve. Dvakrat je bil odlikovan.

Milko Božič

Na Idriji pri Bači smo se poslovili od borca mitraljezca Milkota Božiča iz Logaršč, rojenega na Selah pri Podmelcu leta 1926. Komaj 17-leten se je vključil v NOV, februarja 1943 pa je odšel v Severnoprimorski odred, zatem pa je bil vključen v Gradnikovo brigado, kjer je bil kot mitraljezec v 1. bataljonu Gradnikove brigade do svoje težke bolezni. Po vojni je bil kljub invalidnosti večkrat udarnik in nosilec več odlikovanj ter vsestransko aktiven.

Andrej Alič

Marca smo se na sestrskem pokopališču poslovili od Andreja, ki je umrl star 83 let. Bil je udeleženec stavke železničarjev na Zaloški cesti leta 1920. Takoj po okupaciji leta 1941 je začel zbirati orožje in drugi vojaški material za 2. grupo odredov in Molniško četo. Pomagal je tudi pri gradnji skrivališč. Zaradi izdaje so ga sretirali marca 1943 in poslali v Italijo. Vrnil se je v Ljubljano in še naprej ilegalno delal za OF. Po vojni se je vključil v obnovo in organizacijo ljudske oblasti.

Elizabeta Zmazek

Marca smo se od nje poslovili na pokopališču v Mariboru. Rojena je bila leta 1909 v Zasadi pri Ljutomeru. Takoj po okupaciji je bila izseljena v Srbijo, kjer je delala za NOG od februarja 1942 do osvoboditve. V letu 1944 je bila zaprta v beograjskih zaporih. Za zasluge je bila odlikovana.

Janez Martinčič

V Sevnici ob Savi smo se marca poslovili od Janeza Martinčiča, rojenega leta 1907 v Jablanici pri Boštanju. Bil je udeleženec NOB od julija 1944 do konca vojne. Bil je odlikovan.

Jože Točaj

Rodil se je leta 1927. V začetku leta 1944 je odšel v Šlandrovo brigado. Bil je odlikovan. Lani oktobra smo se od njega poslovili na izlaškem pokopališču.

Jože Frlic

Rojen je bil leta 1903 v Dragi pri Sori. Avgusta lani smo ga pokopali na pokopališču v Sori pri Medvodah. V Prešernovo brigado je odšel avgusta 1944 in ostal do konca vojne. Bil je odlikovan.

Rozalija Amon

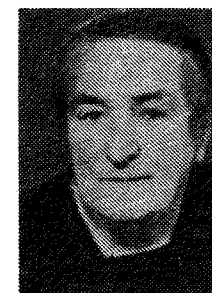
Februarja smo pokopali članico krajevne borcevske organizacije Prevorje. V času najtežje preizkušnje je bil njen dom vedno odprt partizanom. Organizirano je bila vključena v delo vaškega odbora OF Prevorje.

Anton Zupančič

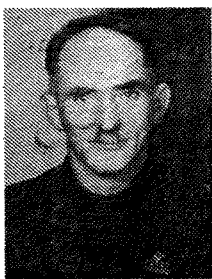
Na pokopališču v Šivčevu smo se julija lani poslovili od tovariša Antona, rojenega 1903 v Štorovem. Za NOV je delal od leta 1941. Bil je v 1. četi Karlovaškega bataljona vse do konca vojne. Za zasluge je bil odlikovan.

Stanko Juvan

Doma je bil iz Komende pri Kamniku. Vestno delo in misel, kako delovnemu človeku ustvariti lepšo bodočnost, sta mu bili glavna vsebina življenja na vseh delovnih mestih. Kakor je med NOB vedel, kam kreniti, tako je bil tudi po vojni neumoren povsod, kjer je bil potreben. Veliko je bilo njegovo delo v krajevni skupnosti Hinko Smrekar, sodeloval je na vseh področjih krajevnih skupnosti, v družbenopolitičnem delu.

Antonija Gnezda

Marca je umrla Antonija iz Unca. Med vojno so se številni partizani ustavljali v njeni gostilni na Uncu. Vsi so bili vedno lepo sprejeti.

Jakob Kalan

Marca smo na pokopališču Kresnice pokopali tovariša Jakoba. Rojen je bil leta 1906 v Železni Kapli na Koroškem. Od marca 1943 do maja 1945 je bil partizan. Bojeval se je v Kokrškem odredu. Bil je dvakrat odlikovan.

Jože Pečar

Rodil se je leta 1898 v Zasipu nad Bledom. Takoj po okupaciji je začel sodelovati s prvimi partizani in jim je ostal zvest vse do osvoboditve. Bil je zaprt v begunjskih zaporih. Februarja letos smo ga pokopali na zasipskem pokopališču.

Andrej Krek

Kamnarja smo lani avgusta pokopali na pokopališču pri Lipici. Marca 1943 je odšel v Škofjeloško četo. Junija so ga razporedili v relejno postajo G 15 in je bil kurir vse do konca vojne. Bil je odlikovan.

Aleš Andrej

Lani avgusta smo ga pokopali na izlaškem pokopališču. Rojen je bil leta 1920. Od leta 1944 do osvoboditve se je bojeval v Prekomorski brigadi. Bil je dvakrat odlikovan.

Jože Bitenc

Umril je starosta slovenskih partizanskih fotoreporterjev. Rojen je bil pred 87. leti v Pirničah pri Medvodah. V NOV je stopil kot borec že leta 1941. Ko je bila sredi leta 1944 v Črnomlju ustanovljena fotosekcija pri IO OF, je bil med prvimi člani tudi Jože. Vsem, ki so ga srečali, bo ostal v spominu kot zanimiva osebnost s fotoaparatom na plošče. Kljub svojemu staremu aparatu je na prvi umetniški razstavi fotografij med vojno prejel za posnetek partizana na straži prvo priznanje. Kogar bo zanesla pot v Muzej revolucije v Ljubljani, bo lahko občudoval številne posnetke, ki jih je posnel ta partizanski mojster na Notranjskem in v Beli krajini.

Marija Omeje

Tominčeva mama je bila rojena na Ožboltu nad Zmencem. Umrila je v 81. letu starosti. Pokopali smo jo na škofjeloškem pokopališču v Lipici. Bila je aktivna sodelavka v NOB od leta 1941 pa do konca vojne. Tri sinove je imela med partizani, dva sta padla.

Alojz Šabec

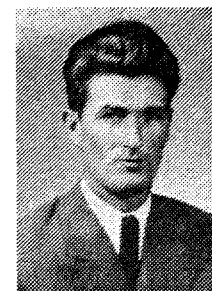
Rojen je bil leta 1904 v Zalogu pri Postojni. Med prvimi je bil, ki so ga kot zaveznika Slovenca z družino izselili, vendar se je kmalu rešil domov. Bil je med prvimi aktivisti na drameljskem terenu in prvi sekretar OF za teren Marija-Dobje. Pokopali smo ga marca na pokopališču v Dramljah.

Milorad Aleksič

Na blejskem pokopališču smo marca pokopali 78-letnega rezervnega kapetana 1. razreda, ki je že od zgodnjih predvojnih let našel stalno bivališče na Bledu. Kot srbski oficir je bil udeleženec balkanskih vojn in prve svetovne vojne. Za izredne zasluge in hrabrost, ki jo je pokazal v boju s sovražnikom, je prejel številna visoka odlikovanja.

Jože Sanda

Trinosemdesetletnega Jožeta smo marca pokopali na pokopališču v Rečici pri Laškem. Bil je predan delavec za NOB.

Bogomil Kobal

Januarja je umrl Miro Kobal, rojen leta 1921 na Planini pri Ajdovščini, rezervni kapetan 1. razreda. Po razpadu Italije se je vrnil iz italijanske vojske in se takoj vključil v NOV. Sodeloval je na goriški fronti, zatem pa opravljal vrsto odgovornih nalog in funkcij. Za zasluge v vojni in povojnem delu je prejel več odlikovanj.

Nežka Prešeren-Sapek

Rojena je bila na Slovenskem Javorniku leta 1899. Ko je njen mož Andrej stopil med prvoborce leta 1941, se je umaknila v ilegalno na Vrhniko. Po vojni se je vrnila v Gorje. Marca smo jo pokopali na gorjanskem pokopališču.

Branko Blenkuš

Podoficirska šola 4. operativne cone

5

Udeleženci tečaja za obveščevalce v Pobrežju septembra 1944

Po 10. avgustu so pričeli prihajati učenci druge generacije. Pouk se je začel 16. avgusta 1944 s približno enakim številom učencev.

Med šolanjem je zmanjkalo papirja, zvezkov, svinčnikov in drugega. Patrulja tečajnikov, ki so jo vodili poročnik Tine Benedičič, podporočnik Ivan Kranjc ter starejši vodnik Štefan Kolar, je odšla na teren po potreben material. Hodili so skozi Keblo, Prihovo in Drazjo vas. Ustavili so se v Lipoglavu nad Ločami, kilometer od orožniške postaje v viničariji grofa Proseka, pri družini Alojza Zemeja. Tam so takoj organizirali obveščevalno službo. Vzpostavili so zvezo z zaupniki tega področja, s Štefanom Kolarom, članom OF in mladinski organizaciji predala nekaj partizanske literature in imela nekaj sestankov o pomembnosti vključevanja v NOV. Štefan Kolar pa je pri Zajelšniku dobil več sto zvezkov, precej pisalnega papirja in ostalih šolskih potrebščin za potrebe podoficirske šole. Akcija za vstop domačinov v NOV je uspela, saj jih je precej odšlo k partizanom.

V drugi polovici avgusta 1944 je prišlo do sprememb v vodstvu šole. Komandanta šole kapetana Miho Avšiča so poklicali v štab 4. operativne cone na novo dolžnost. Za novega komandanta je bil imenovan podporočnik Ivan Kranjc.

Na Pohorju je bilo zaradi prostranih gozdov nekoliko bolj varno pred sovražnikom, ki pa je vendar neprestano napadal. Zato se je morala šola stalno premikati po Pohorju. Preskrba s hrano po pestrosti ni bila najboljša. Glede na to, da so sovražne patrulje zelo ovirale redno delovanje šole na Pohorju, je štab 4. operativne cone ukazal, da se je premaknila na osvobodjeni del Zgornjesavinjske in Zadrebke doline. Tako je podoficirska šola 22. avgusta 1944 odšla s Pohorja.

Vodstvo šole, predavatelji in tečajniki so hodili prek Črnega vrha, mimo gorskih kmetij Ramšak in Tisnikar. Pri Dolžah so šli čez železniško progo in glavno cesto v Mislinjski dolini. Prenočili so na Graški gori. Naslednji dan so nadaljevali pohod prek Belih vod, Sv. Križa, Mrzlega vrha, Sv. Miklavža ter se nato od tod spustili v dolino potoka Ljubnica. V trg Ljubno so prišli zvečer in tu ostali dva dni. Od tu so se 26. avgusta z vozovi odpeljali v Gornji grad. Nastanili so se na rebri jugozahodno od Gornjega grada pri kmetu Ajniku v naselju Sv. Lenart. Hiša je takrat nosila številko 2. Tu so spet imeli redni pouk. V prostem času so bili zelo delovni na kulturnoprosvetnem področju. V prostorih nekdanjega sokolskega doma v Gornjem gradu so priredili uspešen miting. Ves program so naštvirali tečajniki sami.

Za delovanje šole so se v štabu 4. operativne cone zelo zanimali. Ko je bila šola pri Ajniku, sta jo obiskala komandant 4. operativne cone Jože Borštnar in član misije SSSR pri štabu 4. operativne cone podpolkovnik Bogomolov.

Tudi tu se je šola udeleževala akcij pri pobiranju materiala, ki so ga prinesla in spuščala zavezniška transportna letala. Za spuščanje je bila na tem osvobodjenem področju določena Mala planina. Vsakokrat, ko je bil dogovorjen dovoz, je precej tečajnikov odšlo s svojimi predavatelji v zasedo na področje Črnivca, Kališ in Gozda, kjer je sovražnik večkrat poskušal priti do kraja odmetavanja.

Sovražnikove enote, ki so bile v Mozirju, Letušu in Šmartnem ob Paki, so večkrat vdirale na osvobodjeno ozemlje. Sredi septembra je 14. divizija izgnala sovražnika iz Mozirja. Tako se je osvobodeno ozemlje povečalo in postalo varnejše.

Nad osvobodeno Zgornjo Savinjsko in Zadrebko dolino je večkrat priletelo sovražnikovo enokrilno letalo. Tako je tudi 20. septembra 1944 razmeroma visoko, v spoštljivi razdalji pred zadetki pušk in mitraljezov, krožilo letalo nad Zgornjo Savinjsko in Zadrebko dolino. Drugi dan po tem izvidniškem obisku pa so ob 10.30 uri v hitrem naletu priletele v strnjeni bojni formaciji tri nemške »štuke«. Letele so vzporedno z vrhovi Menine, zahod-vzhod. Približno na črti sever-jug čez Gornji grad so letala naglo naredila polkrog in pikirala naravnost proti šoli. Tečajniki so popadali v najbližje zaklone. Grozovito pokanje je naznanilo, da so letala spustila bombe. Nekaj tečajnikov je pod vodstvom Franca Habata skušalo s mitraljezom napasti letala. Uspeha ni bilo, ker so sadna drevesa in gozd zakrivala pregled nad krivuljo letenja.

Takoj po odletu so ugotovili, da so »štuke« zadele hišo in gospodarsko poslopje, ki je bilo last kmeta Presečnika. Ta hiša, ki so jo po vojni obnovili, leži namreč, merjeno po zračni razdalji, zelo blizu Ajnika. Letalo je verjetno prejšnji dan označilo položaj šole. Bombniki so Ajnik zgrešili in namesto šole uničili Presečnikovo domačijo. V njej je umrlo šest ljudi. Takoj po odletu letal so tja odšli tečajniki šole s predavatelji in so pomagali pri reševanju.

Glede na to, da je sovražnik ugotovil položaj šole, se je le-ta 23. septembra ob 6. uri zvečer premaknila v vas Čeplje pri Bočni. Nastanili so se pri kmetu Francu Čepļaku ter v drugih hišah tega zaselka ob Dreti.

V Čepļah je prišlo do nove spremembe v vodstvu šole. Podporočnik Ivan Kranjc, komandant šole, je bil namreč premeščen v štab 4. operativne cone za komandanta na novo ustanovljene topniške enote. Za vršilca dolžnosti komandanta šole je bil imenovan poročnik Tine Benedičič, za vodjo pehotnega tečaja pa kapetan Janko Iršič.

V tem času je šola večkrat sodelovala pri pobiranju vojnega materiala, ki so ga odmetavala zavezniška letala. Kmalu po osvoboditvi Zgornje Savinjske in Zadrebke doline so na vsem tem področju vzpostavili telefonsko zvezo. Glavna centrala je bila v Gornjem gradu, kamor so bila povezana vsa večja naselja, posebno pa obrobna osvobodjena ozemlja.

V Čepļah so tečajniki oddelka za zveze, voda telefonistov, vzpostavili telefonsko zvezo s centralo v Gornjem gradu. Zvezo so vzpostavili tudi iz Otoka in Pobrežja, kamor se je šola kasneje premaknila.

(Se nadaljuje)

Pionirji zgodovinarji, raziskovalci

Pred desetimi leti je zveza prijateljev mladine Slovenije prvič organizirala danes že tradicionalno srečanje pionirjev zgodovinarjev. Letos je bilo republiško srečanje mladih zgodovinarjev in likovnikov 24., 25. in 26. aprila v osnovni šoli Vič. Od tistih skromnih začetkov, ko se je odzvalo komaj nekaj posameznikov, pa do danes se je udeležilo te akcije na tisoče pionirjev in učiteljev, posredno pa so sodelovali tudi starši in borci, ki so bili pionirjem pri njihovem zbirateljskem delu še posebna podpora.

Mlade ljudi zanimajo mnoga področja znanosti in tehnike, prav tako pa tudi zgodovina in na prvem mestu zgodovina naše revolucije. Nedvomno ima akcija prav zaradi tega veliko vzgojno vrednost za mlade ljudi in prav zato je pritegnila v krog strokovnega sodelovanja Mlade ljudske revolucije Slovenije, Zavod SRS za šolstvo, v zadnjih letih pa še Inštitut za zgodovino delavskega gibanja.

Koliko različnega zgodovinskega in muzejskega dragocenega gradiva iz NOB hranijo posamezni občani, so odkrili tudi pionirji osnovne šole Franca Ravbarja iz Dola pri Ljubljani. Pod vodstvom mentorja Borisa Zupaničiča in pretkani s drobnimi raziskovalnimi sposobnostmi so se mladi zgodovinarji prav vestno lotili odkrivanja še neznanega o NOB v njihovem šolskem okolišu in tistih krajevnih posebnosti, ki jih čuvajo v svojem spominu preživeli borci in aktivisti. Ni jim bilo težko prepričati dedka, babice, teto, strica ali kakšnega drugega vaščana, da jim posodi pomemben predmet, fotografijo ali kak drug dokument iz NOB za razstavo. Prav tako so uspeli prebrskati marsikako staro podstrešno skrinjo ali zaboj s starimi dokumenti, letaki, lepaki, časopisi, pismi, brošurami, knjigami in fotografijami vseh vrst. Svoj šolski okoliš so prebradli podolgem in počez. Vsako stezico, ki je povezana s partizanskimi boji, so skrbno vrisali na svoje zemljevide.

Naši kraji med NOB so dali naslov razstavi, ki so jo najprej postavili v avli svoje šole. Težko je bilo izbrati najboljši izdelek za republiško tekmovanje, saj so vse skupine opravljale svoje naloge zelo resno. Končno so se odločili za največji zemljevid, ki je dolg kar dva metra in pol, visok pa osemdeset centimetrov in vsebuje 75 podatkov. Sašo, Janko, Bogdan, Gregor, Marko in Franci so se morali krepko potruditi, da so vrisali nanj vse dogodke iz narodnoosvobodilnega boja od Sentjakeba, Podgorice do Senožeta pa še čez Savo, Laze, Zdobrovo do Ihanu. Zbrali so še več kot 50 fotografij.

Dekleta niso prav nič zadržala pri raziskavah za fanti. Lilijana, Romana, Tatjana, Marta, Milka, Marija, Suzana, Andreja in Sandra so se tudi odločile, da narišejo zemljevid. »Zanimalo nas je, kaj se je v naših krajih odigralo med leti 1941 in 1945,« mi pripovedujejo. »Brskale smo po kroniki, pomoč smo iskale med občani,

ki so se radi odzvali našim radovednim in včasih malo nerodno izrečenim vprašanjem. Ciril Grad, Neža Zupaničič, Andrej Velepčič, Marinka Šimenc, Francka Zavrl so imena ljudi, ki so med vojno delali na terenu in so nam veliko pomagali. Pa koliko bunkerjev je bilo! Pri Nacetu v Dolu so imeli bunker kar nad krušno pečjo. Tja so skrivali ranjence. To se nam je zdelo najbolj zanimivo...«

Janez Gostinčar, Mišo Marinkovič, Mojca Posenc in Janez Šorli so raziskovali vas Beričevo. Nekdanji borci NOB so jih vodili po sedaj že večinoma zaraščenih poteh in jim razkazovali skrite partizanske smeri. Mladi raziskovalci so vse podrobno zarisali na svojem zemljevidu, celo požige gozdov, napad na vlak leta 1943 in na bunker ob Litijski cesti. Poleg tega so našli naboje ter nekaj časopisov in revij, ki na zani-

partizanskih dogodkov, ki so mu bili smerokaz na poti. »V Senožetih je bil včasih čoln, ki je vozil ljudi čez Savo. Sedaj ga ni več. Kdo ve, koliko partizanov je prepeljal med vojno,« razmišlja Ivan.

Emil Colarič je raziskal okolico Dolskega. Pripovedoval mi je o podzemnih rojih, s katerimi so bili povezani trije bunkerji in nemški štab. Marko Vode je prinesel v šolo krilo angleškega letala, ki je leta 1944 strmoglavilo nad Vinjami. Dušan Musi je s sošolcem Juretom stikal po dolski graščini in v kašči našel edinstven nemški plakat.

Med zanimivostmi, ki jih je zbirala osma skupina pionirjev v Klečah, Dolu, Vidmu, Zelšah in Podgori, je treba omeniti vstopnico za mladinski dom na Kodeljevem še iz časa kraljevine Jugoslavije, sliko kralja Petra, vozovnico za Zagreb iz leta

miv način opisujejo začetke vojne.

»Borčevske organizacije so nam bile vedno pri roki,« pravi šest pionirjev iz pete skupine, »če smo jih le potrebovali ali prosili za nasvet. Obdelali smo dogodke v Podgorici in Sentjakebu. Kar tri tedne je bilo treba krepko držati vajeti, pa nam ni žal. Izvedeli smo ogromno zanimivega in kar veličasten je občutek, da prvi izveš nekaj, kar drugi še ne vedo. Svoj izdelek smo popestrili z zbranim starim denarjem, znamkami, nekaj originalnimi fotografijami, najdeno puško in granato, železničarsko petrolejko in starim vedrom za mleko.«

Od Dolskega do Ribč je Ivan Dolinar zaznamoval na svojem zemljevidu tiste objekte, ki so stali na tej poti med narodnoosvobodilnim bojem. Aktivistka Silva Pavšič mu je ponudila spisek

1943 in resolucijo vaščanov na masovnem sestanku leta 1945 proti izdajalcem.

Eden od smotrov naloge je vsekakor bil naučiti učence vrednotiti dokumentarno gradivo, drugi pa spoznavanje krajevnih zgodovine, za katero je v šolskih programih odmerjen tako skopi čas. Morda bi bilo prav, da bi našli sredstva in iz tega strogo samostojnega dela pionirjev, pri čemer je bil mentor samo vzpodbujevalec, izdelali pionirsko kroniko NOB. Navdušenje učencev in njihovi uspehi so tudi vzpodbuda za mentorja.

Na viški razstavi so mlade zgodovinarje z osnovne šole Franca Ravbarja v Dolu pri Ljubljani ocenili z najboljšo oceno in jim tako pripisali prvo mesto za njihov trud. Od ponedeljka 19. maja dalje si vsak lahko ogleda njihovo razstavo v prostorih bežigradske občine.

Živa Drole

Zakaj mislimo nanj

Ob boleči izgubi našega najdražjega prijatelja so naša mlada srca razmišljala...

Beseda Tito pomeni lep sodelavec in iskalca boljših, mednarodnih, kulturnih in bratstvenih mednarodnih vezi. Tito je bil naš največji ideolog 20. stoletja.

Tito je bil naš največji ideolog 20. stoletja.

Prošjan B.

Beseda Tito pomeni lep sodelavec in iskalca boljših, mednarodnih, kulturnih in bratstvenih mednarodnih vezi. Tito je bil naš največji ideolog 20. stoletja.

Nada

Beseda Tito mi pomeni mirno in srečno življenje. Za ljudi v deželah, ki se bojijo ali se bodo že morali bojiti za svojo suverenost po besedi Tito pomeni upanje v svetlo prihodnost.

Spelca

Beseda Tito mi pomeni mirno in srečno življenje. Za ljudi v deželah, ki se bojijo ali se bodo že morali bojiti za svojo suverenost po besedi Tito pomeni upanje v svetlo prihodnost.

Klemen

Učenci 4. c razreda o.š. Pavle Kumer, Ljubljana

Tito iz Kumrovca

Slovo od kumrovške šole in učitelja je tovarišu Titu pomenilo konec otroštva. V tistih hudih časih je to pomenilo, da si moral stopiti v življenje, ko si zapustil šolo. Niso se menili, koliko je fant star. Pomembno je bilo, kako močne so njegove roke.

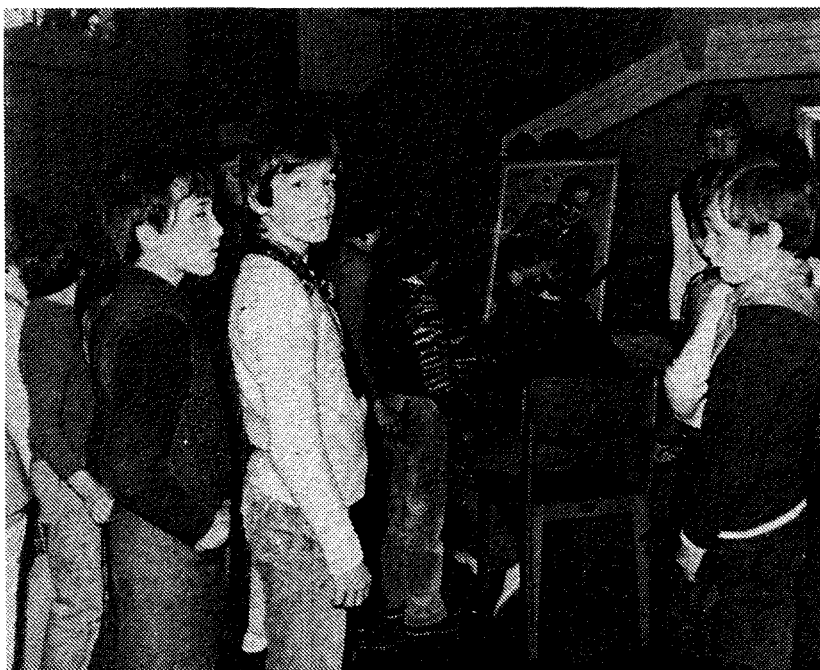
Kadar mu je delo dopuščalo, se je tovariš Tito vračal v svoj rojstni Kumrovec, v hišo, kjer je bilo doma njegovo otroštvo. Prihajal je, da se je nadihal domačega Zagorja in da so se mu oči spočile na bohotnem zelenju doline. Pa pokramljal je s pionirji, najmlajšimi in najboljšimi prijatelji.

ALENKA KORAČIN, 6. a
XII. SNOUB Bršljin, Novo mesto

Zaupal si mladim

Tito, ti si edini pravi človek. Očetovsko si nas poučeval in mi, tvoji učenci, te bomo vedno nosili v srcih. Težko je izgovoriti, da si umrl, še težje je misliti na to. Umrl je človek, ki ga vsi ljubimo in spoštujemo. Tito, ti si med nami in tvoje ideale bomo s ponosom in trdnostjo uresničevali. Bil si nam kot mati in oče in si iz nas naredil ljudi. Ljubil si otroke in nam mladim si zaupal prihodnost, zato se bomo potrudili, da bomo tvoje zaupanje upravičili.

PATRICIJA ŠULER, 4. a
osnovna šola Piran

Še nikoli ni vztrepetalo toliko človeških src kot ob vesti, da je umrl naš Tito. Resnih obrazov so stali učenci osnovne šole Katja Rupena iz Novega mesta pred žalno knjigo, da bi z vsako črko svojega imena zarisali vanjo kapljo neizmerne bolečine.

Pionirji in mladina osnovne šole Drago Bajc iz Vipave so Brozovi družini poslali besede sožalja:

V teh težkih trenutkih, ki so pretresli srce slehernega našega človeka, naj vas tolaži misel, da je Titovo delo knjiga ljubezni do domovine, do naprednih misli in idej, do delavskega razreda. Ljubezen do nas mladih, za katere je izgoreval in v katere je veroval, nas spodbuja, da bomo še bolj strnili svoje vrste, da bomo obogatili z znanjem koristili domovini in naši socialistični družbi. Tovariš Tito nas je naučil ljubiti domovino in vse bratske narode, njegov svetli lik nas bo spremljal na poti v prihodnost.

Bogata dediščina tovariša Tita je stkana v sleherni korak našega življenja.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Moj, naš Tito

Vidim rdečo revolucijo in njega v njej.

Vidim oblake in svobodno sonce, zmago

in njega v njej.

Tito!

lik preteklosti,

sedanjosti

in prihodnosti...

tako in podobno zvenijo misli mladih v letošnjem maju.

»Vrzi pesem v svet, pesem za današnjo rabo, vsi jo bomo povzeli za tabo...« je naročilo velikega poeta Otona Župančiča. Pesem o Titu, pesem, za katero besede ne bodo nikoli dovolj bogate, je pesem za današnjo rabo. Še bolj kot kdaj prej prihajajo v teh dneh izpod peres mladih v kratke verzice zlate misli o enem samem človeku, ki je postal vse v vsem, o našem dragem tovarišu Titu. Vse verzice, vse pesmi zaključuje ena misel: »Šli bomo po tvoji poti, naš voditelj!«

Kurirje pionirje je sredi njihovih poti prehitela vest, da njihove torbice tovariš Tito ne bo odprl nikoli več, ker je smrt terjala drugače. Toda torbica je nadaljevala pot iz kraja v kraj, saj so jo pionirji nosili mimo zased v čast Titovega rojstnega dne, ki ga letos ni dočakal. Če je ljubezen izražena v številu rok, ki so goreče stiskale štafeto z voščili našemu Titu za njegov rojstni dan, potem o tej ljubezni ne moremo dvomiti. V njej ostaja tovariš Tito, ostaja dan mladosti 25. maj, ki ga bo tudi v prihodnje slavila vsa Jugoslavija, vsi pionirji, vsa mladina.

Samo za trenutek je bolečina ustavila korak. Pogled je uprt v prihodnost.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Vsak izmed nas

V ponedeljek, 5. maja se je prebudilo prvo jutro, ko je bil svet revnejši za človeka, ki je vse svoje življenje namenil boju za mir, svobodo in neodvisnost, poslednjega velikana druge svetovne vojne. Vsakemu je težka izguba zmrčila pogled tega dne.

Sola nas je sprejela tiho. V avli so nas pričakovale črne zavese, Titova slika, zastave na pol droga s črnimi trakovi ter knjige o njem. »Pionirji, držimo se Titovih misli in njegove začetne poti, pa bomo večno živeli v miru in svobodi,« je na žalni slovesnosti med drugim dejala predsednica naše pionirske organizacije. Solze so nam polzele po licih, komur niso stopile v oči, je jokal nekje globoko v sebi.

ANKA KR PAN, 8. a
Osnovna šola Solkan

Hvala ti!

Tovariš Tito, hvala ti za vse, kar si storil za nas. Hvala ti za svobodo, mir ter red v državi, da mi danes lahko živimo srečno in svobodno. Težko je verjeti, da te ni več med nami ter da nikoli več ne bomo videli in slišali tvojega glasu, ki nas je vse hrabil in nam dajal pogum. Težko je verjeti, da smo mi in Jugoslavija izgubili svojega očeta, ki je bil za nas najboljši in ne samo za nas, bil je dober za vse ljudi sveta. Vedi, da si za nas še vedno živ in da ne boš nikoli umrl. Vedno boš živel v naših srcih takšen, kot si bil, takšen, kakršnega smo te poznali. Zato se ti še enkrat zahvalujemo za vse, kar si naredil za nas. Srečni smo, da si živel z nami, in srečni smo, da smo te imeli in živeli s tabo v svobodi in miru. Hvala ti, tovariš Tito!

CORDANA KOLARIČ, 8. c
OŠ Karla Destovnika-Kajuha, Ljubljana

Nepozabni doživetji

Štirinajsti september 1979 – Stadion v Splitu – Otvoritev mediteranskih iger. Stadion je bil nabito poln. Ljudje so bili nemirni, zakaj čez nekaj minut naj bi se prikazal naš ljubljeni tovariš Tito. In res! Ko je stopil na oder, je stadion zabučal od navdušenega ploskanja in vzklikov: »Tito, Tito!« Navdušenje se je pleglo šele takrat, ko je tovariš Tito začel svoj govor.

Četrtega maja 1980 je bil isti stadion zopet poln. Sredi tekme je onemel ob novici, da je umrl največji človek Jugoslavije, tovariš Tito. Pesem je zadonela kot prisega: Druže Tito mi ti se kunemo...

MIRJAM PODOBNIK
8. a OŠ Jože Moškrič, Ljubljana

O, le spomin, sladak, grenak...

Rdeči cvet iz Urbisaglie

A. P. Čehov med pregnanci

Z žico opasana Ljubljana molči. Molče slovenska mesteca, vasi in v samoto zabite kočarske bajte. 1943. V nobeni tiskarni trpinčene slovenske zemlje mojstri peresa ne čakajo, kdaj bodo stroji izbruhali plazove njihovih besed. Ne čakajo, kot so čakali včasih, nestrpno pričakujoč, z upanjem in strahom. Kulturni molk. Trmasta tišina naroda, ki se bori. S peresom, puško, žrtvami, odgovarjanjem. Tišina, ki obeata, da se kot ptic Feniks

Campo concentramento, Jugoslavija v malem. Bili so tukaj domala vsi, kot da bi tlačitelj poskrbel za enakomerno in karseda pestro zastopstvo tlačanih. Tudi Slovencev je bilo kar precej. Jugoslovanom so delali družbo Židje iz Avstrije, Nemčije, Italije in Francije. Pol Židov, pol Jugoslovanov. Obe strani sta imeli svoje legalne komiteje, nekakšna zastopstva, ki so skrbela za njihove zadeve, pri Židih tudi za verske. Jugoslovani so stvar uredili

čtivo pregnancem, pač pa je dvigal moralo, osveščal, pričeval, razlagal in bodril predvsem s članki izrazito politične vsebine, pa tudi takšnimi, ki jim je približala domovino. V tej pisani družini se je znašel tudi A. P. Čehov s svojimi humoreskami. Kje jih je prevajalec dobil, Francetu Kutinu, ki je prišel v taborišče konec maja 1942, ni znano. Iznajdljivost je bila pač sama po sebi umevna.

Rdeči cvet iz Urbisaglie je bil res samorastnik, a je vendar takrat, ko je odpiral oči in bodril, izhajal karseda redno in imel tudi uredniški odbor. Pisali so ga na roko in poskrbeli za lepo zunanost, vselej okrašeno s simbolom. Na platnicah lističa so se pojavljali Triglav, suženj, ki trga okove, mati z otrokom, ki se poslavlja od moža partizana, borec na konju in... rdeči cvet na prvi številki.

Listič je imel širok krog sodelavcev, ljudi, ki so jim zaupali in ti so ga tudi prebirali. Vsebinska Rdečega cveta pa ni ostala le med njimi: napisano so sporočili naprej, lističe pa skrili pod neko skalo v pločevinasti škafli v bližini nekega drevesa, da bi jo pozneje lažje odkrili, zaradi pogostih apelov jih je bilo nemogoče imeti v vili Beudini.

France Kutin se danes težko spomni, kdo vse je pisal v Rdeči cvet, kdo se skriva za psevdonimi J. Dol (pisal je pesmi), Vilinsky, Bor, Jadranski. Le zase ve, da ga je čuvalo ime Kostja.

Aktualna vsebina prvomajskega praznika

Usoda slovenske reakcije je naslov razmišljanja iz prve številke Rdečega cveta, v drugi pa neznani avtor govori o aktualni vsebini prvomajskega praznika. Le nekaj strani naprej je s skrbno pisavo izpisan naslov Trajne vrednote, ki jih je oživitvorila slovenska narodna revolucija. Ni treba posebnega razmišljanja, da bi razvozlati sporočilo, ki ga vsebuje primerjalno zapisan sestavek Napoleon in Hitler v Rusiji.

V tretji številki, skupaj jih je izšlo šest, pet in šesta v enem zvezku ter sedma, nedokončana (kapitulacija Italije!), nekdo razmišlja o antropologiji, drugi spet pa se ubada s potopisom z naslovom Od Ljubljane do Trsta, ki je izhajal v skoraj vseh številkah. Gost tretje številke je Anton Pavlovič Čehov s humoresko Ponesrečilo se je.

Vrstijo se naslovi, tehtni in udarni, premišljeno izbrani. Osvoboditev Slovenskega Primorja. Belogardistična propaganda. Slike iz ruske revolucije. Pismo pregnanim Slovincem v peti številki vpliva up. Razvoj slovenske revolucije. In spet A. P. Čehov z Odlikovanjem. Proti koncu številke: Ukratko o dialektičkom, materijalizmu. In vmes pesem Sanje, posvetilo moji materi.

In kot da niso zadovoljni, izdajo še sedmo številko s Kritičnim pregledom prvih šestih števil. Rešetajo, da ne bi nič ušlo in kot bi ujetništvo trajalo večno. Opozarjajo na napake, razmišljajo o možnostih.

Vrstijo se biseri, ki nikakor niso odraz obupancev, dvomljivcev, temveč ljudi, ki vedo kaj hočejo, ki so s svojo treznostjo kljub rešetkam že zdavnaj določili svo-

Rdeči cvet v italijanskih hribih

Ljubili so ga, tega otročiča temnosvetlih dni, že tisti-krat, ko so s skrbjo izpisovali stavek za stavkom pod odejo, od pomoči svetilke, z vsemi mogočimi ukanami. Prva številka je izšla petega maja 1943, druga prvega junija, tretja čez štirinajst dni, četrta prvega julija, peta in šesta sta se naselili v vilo Bandini

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:

ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIĆ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

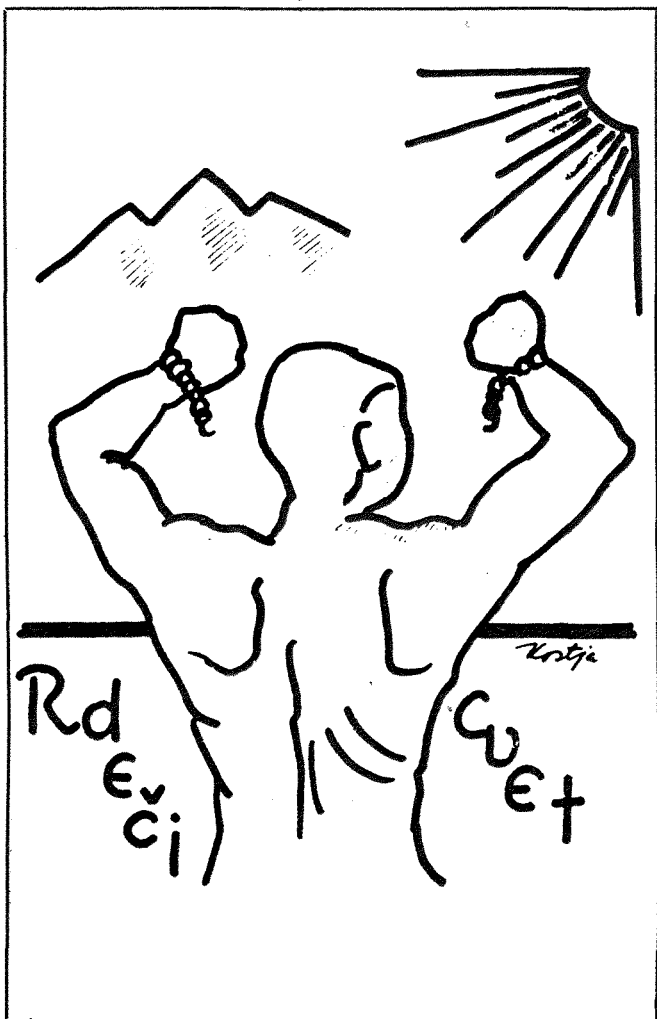
TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42.1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

dvigne iz pepela na svobodni Parnas gozdov, med brigade, v taborišča, v vasi...

Beseda je bila vselej v doma vsakem obdobju zgodovine slovenskega naroda poleg orožja najmočnejše zagotovilo moči in volje ljudstva, vajenega gnetenja in preganjanja, vsiljenega hlapčevstva in odvisnosti. In če je kulturni molk veljal na zunan, ga znotraj trmastega ljudstva ni bilo čutiti. Vrteli so se preprosti ciklostilni stroji. Partizanski komisar, do včeraj še delavec za strojem, je danes z zanosom, nevajeno, s trdimi, okornimi prsti, pisal na razklopotan in zdavnaj odslužen pisalni stroj tople besede svojim borcem. Kjer še tega ni bilo, je uporna roka zapisala besede upora naravnost na papir in jih okrasila z risbami, simboli, kriki teptanega naroda.

Urbisaglia, mesteca v provinci Macerata, taborišče Campo concentramento vili Bandini, graščina, opasana z nekaj čez dva metra visokim zidom. Stražarji karabinjeri, znotraj kvesturini, komandant vselej komisar kvesture glavnega mesta Macerata. Leto 1943, leto rojstva drobnega lističa Rdeči cvet.

po svoje in ustanovili ilegalno celico po vzoru Osvobodilne fronte iz okupirane Ljubljane, ki je usmerjala delo legalnega komiteja. Bilo je to pravzaprav nadaljevanje tistega pogumnega in v zgodovini slovenskega naroda enkratnega dejanja, ki je lahko vzkliko le v svobodoljubni Ljubljani.

Osvobodilna fronta za žico

Med približno stošestdesetimi taboriščniki, od katerih je bila polovica Jugoslovanov, je bil tudi France Kutin, ki je takrat pisal dnevnik. V redkih, pa zato tem bolj zgovornih, zapiskih je nekje zapisano tudi ime drobnega lističa Rdeči cvet, lističa, o katerem bo treba še pisati, kot bo treba pozorneje prisluhniti tem budilcem upora v partizanskih enotah in še kje drugje.

Urbisaglijski Rdeči cvet je odigral med taboriščniki pomembno vlogo. Ne le, da je poskrbel za vedro vzdušje, ki je znalo odpihniti malodušje, da je bil prijetno in koristno

jo pot. Niso počivali. Organizirali so tečaj za tiste, ki so jih ujeli v gimnazijskih klopih: nekoč bo treba šolanje nadaljevati. Učili so profesorji matematike, zgodovine, slovenščine, življenje se ni smelo izčrpavati v brezdelju in otopelosti. V tistih dneh je neznanec, ki se je skrival pod psevdonimom I. Dol, napisal pesem Spomin

Enajst kanilo bronastih je kapelj iz lin v temo, v noč brez sna, trdo...

In vzvalovil spomin, nalahno božajoč, skalil pokoj v duši: spomin na Njo, iz lin neba zlató oblito, v zelen zavito in cvetoč pomladni venec, nevesto, Domovino.

Spomin na Njo, v rdečih cvetih, vzbrstelih iz krvi, spečo vso, v bolesti strastno po osveti hrepenečo, ponosno Domovino.

O, le spomin, sladak, grenak, le vroče hrepenenje, ko bron iz tujih lin turobno v dušo potrkava!

petnajstega julija, zadnja, nedokončana pa je med slovenske besede žejne bralce prišla najbrž v septembru istega leta.

Ob kapitulaciji Italije so se organizirane skupine taboriščnikov razkropile po hribovskih vaseh. Nekdo je izkopal pločevinasto škaflo z Rdečimi cvetovi, se spominja France Kutin, in lističe prenesel do zaupnega človeka v hribih, nekega čevljarja, ki je dejal, da je član Komunistične partije Italije. Le ta je zagotovil, da bo lističe čuval, in da jih bodo lahko dobili kadarkoli; ko bodo pač prišli ponje. Predzadnje leto vojne je nekdo, ki je ostal v Italiji (taboriščnik), poiskal možakarja in lističe tudi dobil. Slučajno so prišli v roke Franceta Kutina, ki jih ima še sedaj. Lističi so bili že razstavljeni. O samem taborišču se je kaj malo pisalo, njegovo ime pa se ne pojavlja v nobenem doslej znanem spisku okupatorskih taborišč.

Rdeči cvet iz Urbisaglie se je razcvetel do neslutelih višav. Sprostil se je iz trnja, ki ga je vezalo v vili Bandini. Svoje poslanstvo je opravil in vendarle njegova moč še živi. Rdeči cvet ne ovne nikoli.